

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Be-reshit

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1836 oder 1837]

תישארב רפסל תורטפה רדס

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8807

הַפְטָרָה

לספר בראשית

והפטרות למחר חרש לשבת ר"ח ולב' שבתות חנכה

עם פירוש רש"י ובאור ותרגום אשכנזי

והוספנו גם

קריאת המפטיר לשבת ראש חרש ולב' שבתות חנכה.

שנה ת"ק צ"ו לפ"ק.

H A P H T A R O T H .

פראג

דרוק אונג פערלאג רעם משה הלוי לנדא.

ברכות ההפטר

נכנס קודם קריאת הכפטר

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם אשר בחר
בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת:
ברוך אתה יי הבוחר בתורה ובמשנה עבדו
ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק:

נכנס לאחר קריאת הכפטר

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם צור כל-
העולמים צדיק בכל הדורות האל הנאמן האומר
ועושה. המדבר ומקיים. שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריה ודבר
אחד מדבריה אחר לא ישוב ריקם כי אל מלך
נאמן אתה. ברוך אתה יי האל הנאמן בכל דבריו:
רחם על ציון כי היא בית חיינו ולעלו ובת נפש תושיע
במהרה בימינו. ברוך אתה יי משמח ציון בבניה:
שמחנו יי אלהינו באלהינו הנביא עבדך ובמלכות
בית דוד משיחה במהרה יבא ויגל לבנו על כסאו
לא ישב זר. ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו.
כי בשם קדשה נשבעת לו שלא יכבה גרו לעולם
ועד. ברוך אתה יי מגן דוד: ע"כ נחננות כמנהג.

בשבת מוספין זה

על התורה ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום
השבת הזה שנתת לנו יי אלהינו לקדשה ולמנוחה
לכבוד ולתפארת: על הכל יי אלהינו אנחנו מודים
לך ומברכים אותך ותברך שמה בפני כל חי תמיד
לעולם ועד. ברוך אתה יי מקיש העיבת:

הפטרת מחר חדש

ב

(כשמואל א' סימן כ"ב.)

(א) יהונתן זאמנין צו אדם

(ט"ז): ב' ארבעו, אלס אם נייאמאנדסטאגע, גורסט דוא פערמיסט ווער. דעו, דא דיינע שמעללע אפ. פון בלייבט; (כ) איבערמאך גען נח נעהע נאך טיעפער הי. נאכ, ביו דוא אן דעו ארט קאמסט, ווי דוא שאן אם טאגע יענער בעגעבענהייט דיד פערבארגען געהאלטן, אונד ווילע דאזעלבסט בויא דעם שטיינע אול. (ג) איד ווערדע אן דעססען ווייניג דרייא פפילע אכשיעסען אלס

(א) וי אמר לו יהונתן מחר חדש
ונפקדת כי יפקד מושבך:
(ב) ושלושת תרד מאד ובאת אל-
המקום אשר נסתרת שם ביום
המעשה וישבת אצל האבן
האזל: (ג) ואני שלשת ההצים
צדה אורה לשלח לי למטרה:
(ד) והנה אשלח את הנער לך

מצא

והלמע אוד מוך אים ציעלטרעפפען איבען, (ד) אונד דען קנאפפען אכשיקקען, אום דיא

פ"י

ר ש"י

(א) מחר חדש. וירד כל איובי שלחן המלך לבוא ביום מועד אל הזולתן. ונפקדת. חני יפקד וישאל היכן אתה: כי יפקד מושך. שיהיה מושך חסר שאתה יושב בו יכן תרגם יונתן ותיחבני ארי יהא מרוח בית אסחרותך: ונפקדת. לשון זכרון: כי יפקד. לשון חסרון: (ב) ושלושת. שלשת ימים ולו תרד מאד כלומר לכשתגיע ביום השלישי תרד במקום סתר ותחננה הרבה כי מאז יבקשך ונאת אל המקום הסתר הזה אשר אתה נסתר בה היית שהו יום מעשה מלאכה וכן תרגם יונתן ביומא דמולא שאותו היום נסתר כמה שנאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי הקדש מחר: האבן האזל. אבן שהיא אוח להולכו דרכים: האזל. הולכי הדרך וכן תרגם יונתן אבן אתא אבן האוח: (ג) צדה אורה. לא מפיך ה"א ופתרון צדה כמו לכד כל חובה שדרכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה כגד אותה אבן אורה חנים למעשה כדי שלא יבין הנער וזה סימן יהיה לך לניחוש אם אתה לרוך לברות: (ד) והנה אשלח ונ"ו. ודרך המבקש אן היכוי פולך עד מקום שרואה שהאן הולך ואינו יכול לכוין יפה פעמים שהאן

מקפצו

ב אור

(ב) ושלוש, תספור שלשת ימים ולו תרד מאד להחנא יותר במקום סתר משאתה בו בשני הימים הראשונים, בדכתיב ושלחתי ונסתרתו בשדה עד הערב השלישית (ש"ח כ" ה'), ולהלן נאמר ויסתר דוד בשדה מיד ויהי הקדש מחר, ויונתן ת' תת: עי למדא, כחלו כתיב תפקד מאד, ואינו נכון לפי ההאשך: ביום הפעשה, באותו יום שהיה מעשה הנבונה שנבנה שול ליהונתן שלא יומת דוד שהיה שם נסתר דוד בשדה (ד"ק) כנזכר בפרשה י"ט: האבן האזל, אבן שהיא אוח להולכי דרכים, וכן ת"י אבן אתא (מ"ש"י): (ג) צדה, הנלחא שפיה י יונתן עימד מ"ד האבן, ויהי מורה החנים מאס והלאה, וזה היה נקל לדוד לשמוע הקריאה אשר יקרא יהונתן לנער, ולא כמו שחשבו השפרשים, שהאבן הייתה המטרה, כי לא היה מן הכרחי כלל לשלוח הנער סוף למקום המצוא, אן בחסוי החנים יעבור את המקום ויראה את הנסתר ונצטר בשווא חומר הנה החנים מחר והלאה, אלא הוכיח כמו שחברנו, ופעם צדה כלל של האבן, ואם שחשבו השפיק, הנה אין זה מן הנמוע כידוע למדקקים. ולדעת קצת המפרשים צדה אורה נטעם חלילא שפיה ואינו נכון, כי איך לא יחזיר ללחא גל ונה, והרבה פירושים י, ויונתן לא ת' שלח צדה כלל ובתנן פתחה מלה חזרת. חלילא גיכין נקשתא חלילא: לשלח

מט * 4

פפילע וויעדער אייפצווילען.
 שפרעכע איד נון צום קאפ-
 פען, אונד זאגע: „דיא פפיי-
 לע ליעגען יא נעהער היער-
 הער“, זא נים דיעס פיר איין
 צייכען, דאס דוא קאממען
 קאננסט, דען דוא ביזט זיכער,
 אונד האסט, ביא גאטט!
 נבטס צו פירכטען. (ה) שפרע-
 כע איד אבער צום קנאפן אל-
 זא, „דיא פפילע ליעגען יא ווי-
 טער הין“, זא געהע, דען דער
 הערר האט דין ענטקאממען
 לאססען. (ו) אונד דיא זאכע,
 דיא וויר מיט איינאנדער פער-
 אברעדעט האבען — זעהע
 דער עוויגע איזט זייגע צווי-
 שען אונז' ביידען — כלייבט
 עוויגליך. (ז) דוד העלט זיך
 אלזא אים פעלדע פערבאר-
 גען, דער נייאמאנדסטאג קאם

מצא את החצים אמר אמר
 לנער הנה החצים ממך והנה
 קחננו ובאה כי שלום קה ואין
 דבר הי יהוה: (ה) ואם כה אמר
 לעלם הנה החצים ממך והלאה
 לך כי שלחה יהוה: (ו) והדבר
 אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה
 ביני ובינה עד עולם: (ז) ויסתר
 דוד בשדה ויהי החודש וישב
 המרד על הלהם לאכול:
 (ח) וישב המרד על מושבו
 בפעם ו בפעם אל מושב הקיר
 ויקם יהונתן וישב אבנר מצד

אל קיר שאל

הערכי, אונד דער קעניג זעטצטע זיך צום עססען היז- (ח) דער קעניג זעטצטע זיך אויף זיינע
 געווענהלכע שטעללע אָבען און, אן דער וואַנד; זיהונהן בליעב שטעהען, ביז אבנר נעבען
 שאל

ר ש י

מחפזו והתן להלן ממנו פעמים שהוא הולך להלן מן החץ ומחפז והגש הוא יהיה לך: אם
 אמר אומר לנער וגו' קחנו וכו'. לא אהם בעלמך ממקום מחוץ וקחנו וכו' אלי כי אין
 לך לירא כי שלום לך הקנ"ה ספן שיהא כאן ולא תירא ואפילו שמעתי מאנא רעה: (ה) ואם
 כה אמר וגו' לך כי שלחך - הקנ"ה אומר לך לנרות ולהמלט: (ו) והדבר אשר דברנו. ברית
 שכרתנו יחד הנה ה' ביני וביניך עד על אחיו דבר: (ח) אל מושב הקיר, כראש המטה אלל
 הקיר: ויקם יהונתן. עמד ממקומו לפי שאין דרך הכן להיות מיסב אלל אביו שדרכן היה
 לאכול

ב א ו ר

לי, להזאתי, וכמו שרגמתי: (ה) קחנו ובאה, פירש הריק"ס, קח זה הסימן ובא, וכן
 תרגמתי: ואין דבר, רע, ובת"י ולית מדעס ניש: (ה) כי שלחך ה', כלומר יש לך להורות לה'
 אשר נתן בלנפך העלה הזאת לנסות את אבני, ולהמלט טרם כלתה אליך הרעה מאתו: (ו) והדבר
 אשר דברנו, דהיינו הנכרית אשר נרמנו היא תקום עד עולם, וכן נראה לי שצור הכתוב, ומאמר
 הנה ה' וגו' שנועה שכן תקום עד עולם, ומחמת חזק ההתפעלות יבוא באמצע הדבור בין
 הנושא והנשוא בעין מאמר מוסגר: הנה ה' וגו', כת"י הא מימרא דה' ביני וביניך. סהיד עד
 עלמא: (ח) ויקם יהונתן, עמד ממקומו לפי שאין דרך הכן להיות מיסב אלל אביו, ודוד היה
 מיסב בין יהונתן ובין אבנר עכשיו שלא כל דוד לא הסיב יהונתן עד שיסב אבנר מצד שאל ואשר
 כך ישב יהונתן מצד אבנר, ואם תאמר לא ישב כלל הרי הוא אומר להלן ויקם יהונתן מצד
 השולחן

שָׁאוּל וַיִּפְקֹד מְקוֹם דָּוִד : (ט) וְלֹא־
 דָּבַר שָׁאוּל מֵאוֹמֶה בַּיּוֹם הַהוּא
 כִּי אָמַר מִקְרָה הוּא בְלִתִּי מְהוֹר
 הוּא כִּי־רָא מְהוֹר : (י) וַיְהִי
 מִמָּחֳרַת הַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי וַיִּפְקֹד
 מְקוֹם דָּוִד וַיֹּאמֶר שָׁאוּל אֶל־
 יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מִדָּוִד לֹא־בָא בְּנֵי־יִשׁוּ
 גַם־הַמּוֹל גַּם־הַיּוֹם אֶל־הַלְהָם :
 (יא) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שָׁאוּל נִשְׁאָל
 גִּשְׁאֵל דָּוִד מֵעַמְדֵי עַד־בֵּית לְהָם :
 (יב) וַיֹּאמֶר שְׁלַחְנִי נָא כִּי זָבַח
 מִשְׁפָּחָה לָּנוּ בְּעִיר וְהוּא צֹוֹה־
 לִי אֱהִי וְעָתָה אִם־מִצְאָתִי הֵן

שאוול פלאטין גענאממו, אבער
 זא, דאס דוד'ס שטעללע אפֿ
 פֿען בליעב. (ט) שאול זאגטע
 און דיעזעס טאגע ניכט דאז מיני
 דעסטע היעריבער; דעו ער
 דאכטע, עפֿ איזט איהם פֿיעל.
 לייכט איינע אינרייניגקייט צו
 געשטאטען, פֿאן דער ער זיך
 נאך ניכט גערייניגט האט.
 (י) אלס אבער אויך אס מאַר
 גענדען טאגע דארויף, אלס
 דעם צווייטען נייאמאנדסטא
 גע, דוד'ס שטעללע נאך איינע
 מער אונבעזעצט בליעב, דא
 זאגטע שאול צו זיינעם זאגע
 יהונתן: ווארום קאם דער זאחן
 ישי'ס ווערער געסטערן נאך
 הייטע צום מאהלע? (יא) יהונתן
 אנטווארטעטע דעם שאול:
 דוד האט זיך פֿאן מיר אורלויב
 נאך בית להם אויסגעכעטען,

(יג) אונד געזאגט: לאס מיר דאך הינרייזען, דען וויר האבען איין פֿאמיליענפעסט אין דיעזער
 שטאדט, וועלכעס מיר מיינ ברודער צונאגן לאסכען, ווען איך טון גנאדע אין דיינען אויגען גע:

ר ש י

לאכול מסובין על המטות והיה דוד מיסב בין יהונתן ובין שאול עכשיו שלא בא דוד לא הסוב
 יהונתן עד שיסב אבנר מלך שאול ואח"כ ישב יהונתן מלך אבנר ואם תאמר לא ישב כלל הכי
 הוא חומר ויקס יהונתן מעל השולחן מכלל שיסב: (ט) מקרה הוא, קרי ראה בלתי טהור
 הוא ועדיין לא טבל לקריו שאילו טבל לקריו אין לריך הערב שמש לחולין; כי לא טהור. זו
 היא נחונת טעם לדבר ולפי שאינו טהור לפיכך לא בא שלא יטמא את הסעודה: (י) ממחרת
 החדש, ממחרת חידוש הלכנה: השני, ביום שני למדש: (יב) והוא טופ לי אחי. גדול הבית
 כזה

ב א ו ר

השולחן בחרו אף מכלל שושב (מרג"י). אמר' טעם ויקס יהונתן כאן אינו שעמד ממקומו, כי הלא ידע
 שדוד לא יבוא אל השולחן, וא"כ למה ישב מחללה? אבל הטעם שעמד במקומו על רגליו עד שיסב
 אבנר, כי כן מנינו לשון ויקס שהוא ענין התמדה בדבר (בלויבען), כמו ויקס שדה עפרון (בראשית
 ב"ג): וישב אבנר מצד שאול, אמנם באופן שהיה נפקד מקיס דוד, וטעם מלך, בעבור שלא הי'
 איש מפסיק בינו ובין שאול, אבל הי' הכיזת בניוהס: (ט) מקרה הוא וגו', כלומר אולי מקרה בלתי
 טהור קרה לו, כי לא טהור כלומר והוא לא טהור עדיין מאותה הטומאה: (י) ממחרת החדש השני,
 ר"ל ממחרת ר"ח שהוא שני למדש, ויונתן תרגם נומא דבתרובי דהוא עבד ירחא תנינא (רד"ק),
 ונראה כדעת יונתן מדכתיב להלן ביום המדש השני, ולא ביום השני למדש: (יב) והוא צוה לי אחי,
 כלו' הדבר הזה שיש לנו זפת משפת' בעיר, לכה לי אחי כלומ' לכה אלי לאמ' לי, כדי שאבוא שם, ובן ויכזו

בְּעֵינַיִךָ אִמְלֻטָּה נָא וְאֶרְאֶה אֶת־
 אָחִי עַל־כֵּן לֹא־בָא אֶרְשָׁלָּהּ
 הַמֶּלֶךְ: (יג) וַיַּחַר־אַף שְׂאוֹר
 בִּיהוֹנָתָן וַיֹּאמֶר לוֹ בְּן־נְעוּת
 הַמַּרְדּוּת הַלּוֹא יָדַעְתִּי כִּי־בָחַר
 אֶתְּךָ לְבִן־יָשִׁי לְבִשְׂתְּךָ וּלְבִשְׂת
 עֲרוֹת אִמְךָ: (יד) כִּי כָל־הַיָּמִים
 אֲשֶׁר בָּן־יָשִׁי חָי עַל־הָאֲדָמָה
 לֹא תִכּוֹן אֶתְּךָ וּמַלְכוּתְךָ וְעֵתָהּ
 שָׁלַח וְקַח אֶתְּךָ אֵלָיו כִּי בֶן־מֹות
 הוּא: (טו) וַיַּעַן יְהוֹנָתָן אֶת־שְׂאוֹל
 אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה יוֹמַת
 מִיָּה עֲשֵׂה: (טז) וַיִּטַּל שְׂאוֹל אֶת־
 הַחֲנִית עָלָיו לְהַכָּתוֹ וַיֵּדַע יְהוֹנָתָן

פונדען האבען, זאמענע איד
 איך וועניג הנאטילען, אונד
 כיינע אנפער וואנדטען בענין
 בענין דאזערע איזט ער ניכט
 צום קעניגליכען טישע געקאכט
 בענין: (יג) דא ענטבראנטע
 דער צאך שאול'ס איבער דען
 יהונתן, אונד ער זאגטע צו
 איהם: אויסגעארטעטער, ווי
 דערשפענסטינער זאך? ווייס
 איה'ס דען ניכט, דאס דוא אן
 דען זאךן ישי'ס געפאללען פתי
 דעסט צו דינער שאנדע, אונד
 צור שאנדע דינער לייבליכען
 פוטטער? (יד) וואהרליך! זא
 לאנג דער זאךן ישי'ס לעבט,
 וויקסט וועדער דוא נאך דינע
 העניערונג בעשטע הען קען
 גען; דארום שיקקע נאך איהם,
 אונד שאפע טיג איהן צור
 שטעללע, דען ער האט דען
 טאך פערשולדעט. (טו) יהונתן
 אבער ערוועדערטע זיינעם
 פאטער שאול, אונד שפראך:

ווארום זאל ער שטערבען? וואס האט ער דען פערבראכען? (טו) דא ווארף שאול
 דען שפיעס נאך איהם, אויס איהן צו טרעפצען. יהונתן מערקטע ניין, דאס עס פאן
 זיי

ב א ו ר

אל יוסף לאמר (בראשית ג' ט"ו), מי שנו אל שלום לאמר ליוסף, וטעם והוא כזה במקום ואיתו
 טיה, כטעם ולפת גם הוא במקום ולפת גם לו, שאל הישר במקום הנוטה: אמלטה נא, סי'
 יאשעיל אמר ללכת ואחור: (יג) כן בעוה המרדות, כן סמוך לעוה ונעוה סמוך למרדות,
 וטעם כן כטעם כן מית הוא, וטעם נעוה ל' עוון זעקוס, כלומר משוה מדך הפשוט, דהיינו
 שאנח במרדות שהוא צוהל כן ישי אוינו הוא משונה מב' טעמים, א' כמה שהגן מורר בהאב,
 ב' שאין אלס מוזהר נאדענו כי אס להסג המלוכה לעלמו, ואחרכה מלטה לא חנון כל הימים
 אשר

בִּי-כֹלָה הִיא מַעַם אָבִיו לְהַמִּית
 אֶת-דָּוִד: (יז) וַיִּקַּם יְהוֹנָתָן מֵעַם
 הַיְשׁוּלָתָן בַּחֲרִי-אֵף וְלֹא-אָכַל
 בַּיּוֹם הַהוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי לָהֶם כִּי נִעְצַב
 אֶל-דָּוִד כִּי הִכְלִמוּ אָבִיו: (יח) וַיְהִי
 בַבֶּקֶר וַיֵּצֵא יְהוֹנָתָן הַשְּׂדֵרָה
 לְמוֹעֵד דָּוִד וַנֶּעַר קָטָן עִמּוֹ:
 (יט) וַיֹּאמֶר לְנַעֲרוֹ רֵץ מִצֵּא-נָא
 אֶת-הַחַצִּים אֲשֶׁר אָנֹכִי מוֹרָה
 הַנֶּעַר רֵץ וְהוֹאֲרֶהָ הַחַצִּי
 לְהַעֲבִרוֹ: (כ) וַיָּבֵא הַנֶּעַר עַד-
 מְקוֹם הַחַצִּי אֲשֶׁר יָרָה יְהוֹנָתָן
 וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אַחֲרֵי הַנֶּעַר

וינעם פאטער בעשלאכסען
 זיין הוד צו טערטן (יז) זיין
 פאלל פערררררררר פאם טישע
 אוף, אונד נאחם דייען גאנצען
 צווייטען גייאמאנדסטאג קיינע
 שפייזע צו זיך, ווייל עס איז
 הור'ס וועגען זעהר לויב וואס
 אונד איהן זיין פאטער זאג בעש
 ש מפפסט האטמע. (יח) אס איז
 דערן מארגען גינג זיהונתן
 אויפס פעלד הינויס נאך דעם
 אויפענטהאלטע דוד'ס הון.
 אינד איין קלוינער קנאבע בעש
 גליטעטע איהן. (יט) צו דייעזעס
 זאגטע ער: לויף, האלע מיר
 דיא פפילע וועדער, דיא איד
 אבשיעסע דער קנאפפע ליעף,
 אונד ער שאס דען פפיל איהם
 פארבייא (כ) וויאנון דעה קנאס
 פע אן דיא שטעללע דעם
 פפילעס קאם, דען יהונתן אב.
 נעשאססע, ריעף איהם דייער

ויאמר

ד ש י

יסופין נעוויי נחמר ולא מן השם: (יז) נעלכ אל דוד. כשניל דוד: כי הכלמו אביו. כחכל
 דוד: (יח) למועד דוד. למועד אשר קנע לו דוד: (יט) להעבירו. החצי עבר את הנער.
 מאכל

ב א ו ר

אשר בן ישי חי, וזה שאמר לנשך, שיאמרו עליך שאתה עושה'מעשה גנעו, ולנוסת ערות
 חמך שיאמרו שזנתה תחת אביך, ואין אתה בני, וזה שחרגס יונתן בר סרנניחא דמרדוחא קשיא:
 (טז) כיכלה, נגמר הדבר בלב אביו להמית את דוד (רד"ק): (יז) ולא אכל וגו', מנ' סבות
 א' כי נעלכ בעבור דוד ובעבור שהכלימו אביו בדבור ונמעשה (מרד"ק): (יח) למועד דוד,
 רבים פראו למועד אשר קנע לו דוד, ואינו נכון, כי הוא אמר אליו נערב והוא הלך בנקר,
 אלא טעם למועד לאקים המועד אשר נסתר שם דוד, ורבים נן: (יט) להעבירו, אמרו הטעם
 להעביר האבן שהיא המטרה, וזה אינו נכון, כי אז יראה בהברת הנכתר מאסוריה, ונמו שכבר
 העברו לעיל, ועוד יש בזה איזו תערובות, מתחלה אמר מלא את החלים, משמע שרבים ירה,
 ואח"כ אמר והוא ירה החלי לשון יחיד, ואח"כ ויבוא הנער עד מקום החלי, משמע שה' שם
 באמת, ויהונתן אמר הלא החלי ממך והלאה ואח"כ שוב וילקט את החנים לשון רבים. ולכן
 נראה לע"ד שהענין כך הוא שמתחלה אמר לנער אימון פעם אחת בעש למלוא את החלים
 שורה, וסנה הוא מורה חלי אחד והנער הן לקחתו, וירה יהונתן מיד עוד חלי אחד
 להעביר את הנער ממקום החלי הראשון, ולכן כשאל הנער עד מקום החלי הראשון ואמר יהונתן
 הלא החלי ממך והלאה על השני שירה, ויקח הנער את שניהם ויבוא אל אדונו וזאולי שלשת
 החלים ירה בזה האופן זה אמר זה, שיעבור תמיד האבן את הראשון ותמיד כשאל הנער עד

ב ק ד

וַיֹּאמֶר הֲלוֹא הִחַצִי מִמֶּה וְהִלָּאָה:
 (כא) וַיִּקְרָא יְהוֹנָתָן אֶתְרֵי הַנֶּעַר
 מִהֵרָה חוֹשָׁה אֶל־הַעֲמֹד וַיִּלְקַט
 נֶעַר יְהוֹנָתָן אֶת־הַחֲצִי וַיָּבֵא אֶל־
 אֲדֹנָיו: (כב) וְהַנֶּעַר לֹא־יָדַע מֵאוֹמֶה
 אֲךָ יְהוֹנָתָן וְדוֹד יָדְעוּ אֶת־הַדָּבָר:
 (כג) וַיִּתֵּן יְהוֹנָתָן אֶת־כְּלָיו אֶל־
 הַנֶּעַר אֲשֶׁר־לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ לֵךְ
 הִבִּיֵא הָעִיר: (כד) הַנֶּעַר בְּאוֹדוֹד
 קָם מֵאֶצֶל הַנֶּגֶב וַיִּפֹּל לְאַפְיוֹ
 אֶרְצָה וַיִּשְׁתַּחוּ שְׁלֹשׁ פְּעָמִים
 וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ וַיִּבְכוּ
 אִישׁ אֶת־רַעְיוֹ עַד־דוֹד הַגְּדִיל:
 (כה) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדוֹד לֵךְ
 לְשִׁלּוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ
 אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהוָה
 יִהְיֶה וּבִיָּגֵי וּבִיָּגֶה וּבִין זָרְעֵי וּבִין
 זָרְעָה עַד־עוֹקָם:

נאך, אונד זאגטע: דער
 פפיל ליענט יא ווייטער הין;
 (כא) אונד ריעף איהם פֿער־
 נער נאך: פֿאַרט! אוילע!
 האַלטע דײַך ניכט אויף. דער
 קנאַפּע יחונת'ס לאַז דיא
 פפילע אויף, אונד קאַם דאַ
 מיט צוזיינעם הערן. (כב) דער
 קנאַפּע וואוסטע פֿאַן ניכטס,
 נור ויחונת אונד דוד וואוסטען
 אום דיא זאַכע. (כג) יחונת
 גאַבדעם קנאַפּען פפיל אונד
 באַנען, אונד זאגטע צו איהם:
 געהע! ברינגע דיעזעס נאך
 דער שטאָדט. (כד) דער קנאַפּ
 פּע גינג. אונד דוד קאַם הינ
 טער דעם שטיינע הערפֿאַר,
 פיעל אויף זיין אַנגעזיכט צור
 ערדע, אונד ביקטע זיך
 ברייאמאַהל. זיא קיכטען
 אינער דען אַנדערן, ווינטען
 אינער מיט דעם אַנדערן,
 בעזאַנדערס אַבער ווינטע דוד
 זעהר. (כה) ענדליך זאגטע
 יחונת צו איהם: ציעהע אין
 פֿריערען! וואַס וויר ביידע ביים
 גאַמען דעם עוויגען בעשוואַ
 רען האַבען, אונד געזאָגט:
 גאַטט וויא צייגע צווישען מיר

החצים קרי אונד דיר, צווישען מיינען, גאַכקאַמבען אונד דען דיינען רצו בלייבט עוויגליך.

ד גש"י (כד) מאלל הונג, מסטר אכן אחא דלקביל דרומא: עד דוד הגדיל, הכנס לבנות: (כה) לך לשלום, והשבעה אשר נשבענו ה' יהיה עד עליה עד עולם;

ב א ו ר

הקודם במקום קרא יחונת הלא וגו'. זה יתישבו כל הפסוקים על נכון: (כג) כליו, קשיו וכליו (רד"ק): (כד) מאצל הנגב, ה' מסטר אכן אחא דלקביל דרומא, ויהיה ס"כ העיקר חסר מן הכתוב, גם לך ידעתי לכוון הטעם אם שאל מנגב או מלפון, ואמרתו אנו בלבי, אולי-שם הונג בניו לאכן בעבור יבשותו, ע"ד ארץ הנגב נתחני, וענינו כמו מאלל האכן: עד דוד הגדיל, לבנות יתח מיהונת (רש"י ורד"ק): (כה) אשר נשבענו וגו', הוא יהיה עד עולם, ונדלעיל, אלא שהכוונה כאן על השבעה, ודלעיל על הבנות; ודלעיל על עולם.

קריאה למפטיר בשבת וראש חדש ה
 וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימם ושני עשורנים
 סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו: עלת שבת בשבתו על-
 עלת התמיד ונסכה:

וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַיהוָה פְּרִים בְּנֵי-בָקָר
 שְׁנָיִם וְאֵיל אֶחָד כְּבָשִׁים בְּנֵי-שָׁנָה שְׁבַע תְּמִימִם: וּשְׁלֹשָׁת
 עֶשְׂרִינָם סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפְרֵי הָאֶחָד וּשְׁנֵי עֶשְׂרִינָם
 סֶלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל הָאֶחָד: וְעֶשְׂרֹן עֶשְׂרֹן סֶלֶת
 מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְכֶבֶשׂ הָאֶחָד עֹלָה רֵיחַ נִיחַח אֲשֶׁר
 לַיהוָה: וְנִסְכֵיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפְרֵי וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאֵיל
 וּרְבִיעֵת הַהֵין לְכֶבֶשׂ יֵין זֹאת עֹלֹת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי
 הַשָּׁנָה: וְשַׁעִיר עֲזִים אֶחָד לְחַטָּאת לַיהוָה עַל-עֹלֹת הַתְּמִיד
 יַעֲשֶׂה וְנִסְכוֹ:

ה פ ט ר ת ש ב ת ו ר א ש ח ד ש

(א) זֶה שֶׁפָּרִיט דַּעַר עֹוִינֵעַ:
 דַּעַר הַיִּמְמַעַל אִיזְט יֵא
 מִיִּין טַהֲרָאן, דִּיא עֲרַדַּע מִיִּי
 נַעַר פִּיטַע שַׁעַמְמַעַל. וּוְאַצֹּו אִיִּי
 נַעַן טַעַפְפַּעַל מִיִּר עֲרַבֹוּעַן?
 וּוְאַצֹּו אִיִּנַעַן אַרְט, וּוְאַ מִיִּינַע
 הַעֲרַרְלִיקִיט רוּהַעַן זֶאֶלְל?
 (ב) פִּירוּוְאַהַר מִיִּינַע מֵאַכְט עַרַ

(בישעי' סימן ס"ו.)

(א) כֹּה אָמַר יְהוָה הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי
 וְהָאָרֶץ הַיָּם רִגְלֵי אִי-וָה
 בֵּית אֲשֶׁר תִּבְנוּ-לִי וְאִי-וָה
 מְקוֹם מְנוּחָתִי: (ב) וְאֶת-כָּל-אֱלֹהֵי

שוף

ידי

ר ש"י

(א) השמים כסאי. איני לריך לנית המקדש שלכם: אי זה בית, אשר הוא גדאי לשנינתי:
 (ב) ואת כל אלה. השמים והארץ ידי עשתה ואת אשר לימלמתי שנינתי בתיכבא
 בהיותכם נשמעים לי לפי שבן דרכי להבנות אל עני ונכה רוח ומרד על דברי אצל עתה אין לי
 מפץ

ב א ו ר

(א) השמים כסאי, ע"ד שאמר שלמה הנכה השמי' ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה
 אשר בניתי, ולא סיהיה הוא ית' גוף יושב כספא, אלא ד"מ כמלך שיושב על הכסא ורגליו
 בשכרף ומטה על עמו מה יעשו (מרד"ק) אי זה בית אשר תבנו לי, כלומר וכי סבורים אתם שהבני
 אשר אתם מביאים שם הזבחים שאני שוכן בו וסיבילני הבית כמו שמכיל הגוף, אלא אני לא לויתי
 על הבית כ"ז. נדי סינינו יגאל לבם אלי ויהיה להם מקום מיוחד לבוא שם להתפלל ולהעלות
 הקרנות

לָהֶם יַעַן קָרָאתִי וְאֵין עֲוֹהָ
 דְּבַרְתִּי וְלֹא שָׁמְעוּ וַיַּעֲשׂוּ הַרַע
 בְּעֵינַי וּבְאִשֶּׁר לֹא חִפְצָתִי בָּהֶרָו:
 (ה) שָׁמְעוּ דְּבַר יְהוָה הַחֲרָדִים
 אֶל־דְּבָרוֹ אָמְרוּ אֲהִיכֶם שְׁנֵאִיכֶם
 מְגִדִיכֶם לְמַעַן שְׁמִי יִכְבֵּד יְהוָה
 וְנִרְאָה בְּשִׂמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׂוּ:
 (ו) קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מְהִיכֵל
 קוֹל יְהוָה מְשַׁלֵּם גְּמוּל לְאִיבָיו:
 (ז) בְּטָרֶם חֲחִיל יִלְדָה בְּטָרֶם
 יָבֹוא חֶבֶל לָהּ וְהַמְלִיטָה זָכָר:
 (ח) מִי־שָׁמַע בְּזֹאת מִי רָאָה

איכניר זיא, דאז לאננע זיא
 געפירטעט; דען אומזאנכט
 ריעף איד, קיינער ווילל פערע
 נעהמען, איד רעדטעט אומי
 זאנכט, ניערמאנד הארעט אויף;
 אימער טראמען זיא, וואס
 מיר בייכפיעל, ערוועהלטען
 אימער דאז, וואס איד פערע
 ווארף. (ה) הערט נאטטעס
 אויסשפרוך, דא איהר זיין
 ווארט עהרפורטכפאלל פערע
 עהרט, אייערע ברודער נענע
 נען זיך אייערע פיינדע, פערע
 שטאכען אויך אום מיינעס נא.
 מענס וויללען, אבער פערע
 העררליכט ווירד דער עויגע
 זיין! ווירד זיכטבאר זיין צו איי
 ערער פריידע, אונד זיא—
 טיעף בעשעמט! (ו) הארד,
 וועלך געטיממעל פאן דער

כאלה

שטארט? וואס האללט פאם טעמפעל וועדער? יא! עם איזט דעם עוויגען שטיממע,
 ער פערגילט זיינען פיינדען! — (ז) זיא אבער (ציון) קיים האט זיא וועהען — אונד
 זיא געבעהרט; אהנע געבורטעכפפיינדונג — גענעזעט זיא כעננליכער קינדער
 (ח) וועסען אהר האט עם פערנאמען? וועסען אויגע האט עם געזעהן?
 ווארף.

ר ש י

שהם יראים: יען קראתי. שמעו שמוע וזכוו אלי: ואין עונה. לאמה שמעתי: (ח) החסדים
 אל דברו. הלדיקים הממהרים בחרדה להתקרב אל דבריו: אמרו אחיכם. משעו ישראל
 הנזכרים למעלה: שונאים מנדיכס. האומרים קרב אליך אל תגזי: ד"א אמרו אחיכ בני
 עשו מנדיכס אשר אמרו לכם סורו טמא: למען שמי יכבד ה'. בגדולתנו הקב"ה מחנכד שאנו
 קרובים לו יותר מכס: ונראה בשמחתכס והס יבשו. הוביא אומר אבל לא כן הוא בדבריהם
 כי בשמחתכס נראה והס יבשו. למה: (ו) כי כל שאון שלהם נא לפני הקב"ה ממה שעשו צעירו
 וקול יולא מהיכלו ומקטרג על מחריביו ואמרי כן קול ה' משלם גמול לאויביו: (ז) בטורס חחיל.
 ליון חיל היולדת ילדה את צניה כלומר יחקנלו צניה לחונה אשר היחה שוממה מהס ושכולה
 והרי הוא כאילו ילדתן עכשיו בלא חנלי יולדה כי כל האומות יבואוס לתוכה: והמליטה זכר.

ב א ו ר

והרעב, מלאון ויגה מואב: (ה) אררה זנו', שער הכתוב לעתה כן הוא. הנה אמרו אחיכס
 שהס שונאים ומרחיקים אחכס למען שמי, ע"ד הכתוב כי עליך הורגנו כל היום (חלהים מ"ד
 כ"ג), אמנס חבוא עת שיכבד ה' בגלוי ונראה לכל בשמחתכס והס יבשו אז: (ו) קול שאון, באוני
 הוניא באלו כבר באה עת הישועה הזאת: (ז) בטרה חחיל, כיון חיל היולדת ילדה את צניה
 כלומר יחקנלו לתוכה אשר היחה שוממה מהס ושכולה, והרי הוא כאילו ילדתן עכשיו בלא חנלי
 יולדה, כי כל האומות יבואוס לתוכה (הש"י): והמליטה, כל זכר וזכר דבר בלוע קרוי המלטה
 (הנ"ל)

כִּאלֹה הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד
 אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אַחַת כִּי־חָלָה
 גַּם יוֹדֵדָה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: (ט) הַאֲנִי
 אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלֵיד יֹאמֶר יְהוָה
 אִם־אֲנִי הַמוֹלֵיד וְעֲצַרְתִּי אֲמַר
 אֱלֹהִים: (י) שִׁמְחוּ אֶת־יְרוּשָׁלַם
 וְגִירוֹ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ שִׁישׁוּ אֶתְּחָה
 מְשׁוֹשׁ כָּל־הַמַּתְאֲבָלִים עָלֶיהָ:
 (יא) לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשֹּׁד
 הַנְּחֻמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצוּ וְהַתְעַנְּגֶתֶם
 מִזִּין כְּבוֹדָהּ: (יב) כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה
 הַנְּגִי נֹטָה־אֶלֶיהָ כְּנֶהֱרַ שְׁלוֹם
 וְכִנְחַל שׁוֹטֵף כְּבוֹד גּוֹיִם וַיִּנְקֶתֶם
 עַל־צַד הַנְּשִׂאוֹ וְעַל־בְּרִבִים

וואורדע איין לאנד יע גע
 צייגט אין איינעם טאגע? איזט
 יע איין פאלק מיט איינעם
 מאהלע ענטשטאנדען? אבער
 ציון, אהנע שמערצען ברינגט
 קינדער ויא הערפאר. (ט) וויא!
 איך פיהרטע זיא צום ענטבינע
 דונגסטוהל, אונד זיא זאללע
 טע ניכט געבעהרען? שפריכט
 דער עוויגע; איך בעשטימט
 טע זיא צום קינדער ציינען,
 אונד העמטע דיא געבורט?
 שפריכט דיין גאטט. (י) פרוי
 עט איך איטצט מיט ירושלים,
 פראהלאקט מיט איהר, דיא
 איהר זיא ליעכט! נעהמט צני
 טהייל אן איהרער וואננע,
 בוא איהר זיא זאנסט בעטרוי
 ערט! (יא) נעהערט איך אין
 גאנצער פיללע פאך דיעזער
 טראסטפאללען ברוסט, גע
 ניעסט גאנץ דער זעעלינקייט
 דער ויערער גלענצענדען וויר
 דע; (יב) דען זעהט! זא שפריכט דער עוויגע: איך לייטע גליקעלעקייט וויא איינען באך נאך
 דיעזער שטארט, וויא איבערשוועללענדען שטראם, דער פעלקער רייכטוהם היין, ראם
 אייער ויידער גענום, אויף דען ארכען זאללט איהר דארט געטראגען ווערדען, זאפט גע
 וויעגט

חשעשעו
 דע; (יב) דען זעהט! זא שפריכט דער עוויגע: איך לייטע גליקעלעקייט וויא איינען באך נאך
 דיעזער שטארט, וויא איבערשוועללענדען שטראם, דער פעלקער רייכטוהם היין, ראם
 אייער ויידער גענום, אויף דען ארכען זאללט איהר דארט געטראגען ווערדען, זאפט גע
 וויעגט

ר ש י

כל יבואת דבר בלוע קרוי המלטה. וכמליטה איסקומלי"ר בלע"ז (מלה נואנת עיין בהפטרת
 מחר מדש"שוק י"ב): (ח) היחל ארץ ביום אחד, היבוא חיל לילדה לילד מלא ארץ בניס
 ביום אחד: (ט) החני אשביר ולא אוליד, פאני חניא רת האשה על המשבר ולא אפתח
 רחמה להנחיל עוברא כלומר שמא אחמיל בדבר ולא אוכל לגמור והלא אני המוליד את כל
 היולדת ועכשיו שמא עלתתי בתמיה: (יא) משד. ל' שדים: תמוז, שמוכי"ר בלע"ז, (זוסע"ר,
 חויסוויגען, חויכוויגען); מזין כבודה, מכבוד גדול הוא וממשמש לבוא לנו, זי"ז איסמובימנ"ט
 בלע"ז (עיין למטה בכאור): (יב) וכנחל שוטף, אני נוטה אליה כבוד גוים: על נד,
 על

ב א ו ר

(הג"ל): (ח) היחל ארץ, היבוא חיל לילדה לילד מלא ארץ בניס ביום אחד (הג"ל): פי
 חלה, כמעט שחלה גם ילדה: (ט) האני אשביר ולא אוליד, כלומר שאם אחמיל בדבר ולא
 אוכל לגמור (הג"ל): (י) שמחו את ירושלים, עם ירושלים, ולולי כן היה הפ"ס נקודה פת"ח,
 והעד שישו אתה: (יא) משד, כמו ושוד מלכים תינקי, והוא כמו שד כפת"ח ועל ד"מ ר"ל תענוג
 (כד"ק): חמוצו, מפעלי הכפל, וטעם מליכה כפל ענין של תינקו במדרגה יתירה מעט: מזין
 כבודה, מכבוד גדול הוא וממשמש לבוא לה: זין, איסמובימנ"ט בלע"ז ר"י, ז"ל (עוהפועוהטנג,
 ובכ"ף

הפטרת שבת ראש חדש

הרגום אשכנזי ז

תִּשְׁעֲשְׂעוּ: (ג) כְּאִישׁ אֲשֶׁר אָמַן
 תִּנְחַמְנוּ בֶן אֲנָכִי אֲנַחְמֶכֶם
 וּבִירוּשָׁלַם תִּנְחַמּוּ: (ד) וְרֵאִיתֶם
 וּשְׂשׂ לְבַבְכֶם וְעֲצָמוֹתֵיכֶם כִּדְשָׂא
 תִּפְרַחְנָה וְנִודְעָה יַד יְהוָה אֶת־
 עַבְדָּיו וְזַעַם אֶת־אֵיבָיו: (ט) כִּי־
 הִנֵּה יְהוָה בָּאֵשׁ יָבֹא וְכִסּוּפָה
 מִרְכַּבְתָּיו לְהָשִׁיב בְּחֶמָה אֶפְסוֹ
 וְגַעַרְתוּ בְּלִהְבֵי־אֵשׁ: (י) כִּי בָאֵשׁ
 יִהְיֶה נִשְׁפָּט וּבְחָרְבוֹ אֶת־כָּל־
 בָּשָׂר וְרִבּוֹ תִלְרִי יְהוָה:
 (י) הַמְתַּקְדָּשִׁים וְהַמְטַהֲרִים

וויעגט וויא אויף מיטטערלי.
 כַּעַם שְׂאֲמַע. (ג) פִּירוּוָּאֶהְרוּ
 וויא איינע מוטטער איהרען
 זאָהן טרעסטעט, זאָ טרעסטע
 אויך אויך, יא אין ירושלים
 זאללט טראָסט איהר פֿינדען.
 (ד) איהר זאללט עם איינע
 ווערדען, וויא פֿריידע אייער
 הערץ ע־פֿיללט, וויא יעדע
 קראַפֿט גלייך צארטעם גראַ
 זע אויפֿס נייע בליהט, זאָ ווירד
 גאַטטעס מאַכט אָן זיינען
 קנע־טֿן, זיין גרויס אָן זיינען
 פֿינדען אַפֿענבאַר־ט (ט) זעהט,
 וויא דער עוויגע אין פֿלאַממענֿ
 דעם פֿיער ערשיינט, זיין
 פראַכֿט וויאָגען אין דיסטערן
 וועטטערוואַלקען, אַללעס
 הייבט דעם צאָרנעס גלוטה,
 זיין שעלטען קינדען ליבֿטע

אל

פֿלאַממען אָן. (ט) יא דער עוויגע ריכטעט דורכֿס פֿיער, ריכטעט דורכֿס שווערדט אַללע
 וועגען — דער גאַטטעגערֿיכטעטען זינד פֿיעלע. (י) יענע, דיא הייליגקייט ערהייבֿלין, מיט
 פֿיער.

ר ש י

על לדי אומינס. על ניססין: תשעשעו. תהיו משועשעין כלרך שמשעשעין את התינוק אישכנזי ר
 בלע"ז. (זה פעל נוסן בל"ג עפאנאָיער, ערגעטלען, בעלומטיגֿען, קורלזוויליגֿען, ועיין בהמעמר
 לם' במדבר י"א ח', ועיין בכאורי לם' יאע'י): (יד) ונודעה יד ה'. בעשותו נקמותיו ונוראותיו ידעו
 עבדיו אה כח גבורת ידו: (טו) באא יבא. באאז אא יבא על הרשעים: להשיב, לכרוי במימה את אפו:
 (טז) כי באש. של גיהנם ה' נאשט עם גרוי ולפי שהוא בעל דין ודין נוסל בו לאון נאשט אף הוא
 טורן טענותיו למאור עונם ופגים וכן ונאשטזי אהו. הניי נאשט אהדל' ויכוח הוא דורשני' ר
 בלע"ז (זהו דיסטערנע"ר חוכטערטיידען, בעשטיגוען, חורטהיינען, ועיין בהמעמר לם' שמות
 כ"א ט"ו, ועיין ישעיה ט"ז ג'). ופאטעו כי באש ה' ומרנו נאשט כל נאש וכן רבים מסורסוס
 במקראות: (יז) המתקדשים. המזדמנים אהי ואתה נלך ליום פלוני לעבוד עבודת אלילים

ב א ו ר

ובל"א בעוועגונג, ובענין הזה הוא מתורגם: (יב) תשעשעו, תהיו משועשעים כלרך שמשעשעין
 את התינוק, אישכנזי בלע"ז (רש"י), ב"ל (עסנאָיער) ובל"א (חוכטער ופֿען) ומתורגם
 (זמנלסט וויעגען) כפי ענין השעשיע הפוא על הנרנים: (יד) ועצמיחבים כדשא תפרחנה, היפך
 ורוח נכאה תיבש גרם, כי כמו שהדאגה והיעון יבאו עצמותיכם נגלות, כן נאשט לירושלים
 השמחה והשזון יסריחו עצמותיכם (רד"ק): אה עבדיו, עם עבדיו אהיה יד ה' עמהם לעונה
 ועם אויביו לרעה (הנ"ל): (טו) להשיב, פי' הריק"ס להנעיר מן שניב אה, והוא על מאקל
 להקל כל נכנדי ארץ, ואס זה בזירק וזה נלירי אהד הוא נודע למדקדקים: (טז) נששט, נפעל
 עומד, כעגס ונאשטעתי אהו בלכר זב"ס דיזוקאל, ועיניו איכנס עמו' במאשט, וכן נלחוס
 נלחמתי: (יז) המתקדשים, מרזיס עלמן בקדושים והס טאזיס, כן הוא הענין בהתפעל, כמו
 והתברך בלכנו, מתכבד ומאז לזם (רד"ק): והמטהרים, דינו ממתהרים, כי הוא ג"כ מבנין

פערשטעללטער הינהויט אין גערטען שליטען, הארט אין איהער מיטטע (רעם אונג ווערען) צו פֿרעהנען, יענע, דיא אס פֿלייש דער וויא, אן גרייעל אן מיווע איהרע ליסטע ביסען, אללע זאללען זיא פֿער געהען, שפריכט דער עוויגע. (יח) איד דער טראט אונד גיראנקע דורכשויפט, (פֿער קינדע), עס איזט צייט פֿעלקער אונד נאציאנען צו זאממעלן, דאס זיא קאממען, אונד דיא מאיעסטע ערקעננען; (יט) איד מאלע זיא דורך צייטען קעננט ליד—פֿאן דען עררעמטעטען אונטער איהנען זענדע איד צו דען פֿעלקערן נאך תרשיש, פול אונד לוד—דען באגעני שיטצען, נאך תיבל אונד יון, נאך דען פֿערנסטען קיסטען, דיא פֿאן מיינעס רופע גיע גע הערט, נייע דיא מאיעסטעט געשיצט, דאס זיא מיינע

אל־הַגְנוֹת אַחַר אַחַד בְּהוֹדֵי אֲכִילֵי בֶשֶׂר הַחֲזוֹר וְהַשְּׂקִץ וְהַעֲכָר יִהְיוּ יָסְפוּ נְאֻם יְהוָה: (יח) וְאַנְכִי מַעֲשִׂיהֶם וּמַחֲשַׁבְתֵּיהֶם בְּאֵי לִקְרֹץ אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם וְהַלְשֹׁנוֹת וּבָאוּ וְרָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי: (יט) וְשָׁמְתִי בָהֶם אוֹת וְשִׁלַּחְתִּי מֵהֶם סְפוֹלִימִים אֶל־הַגּוֹיִם תַּרְשִׁישׁ פּוֹל וְלוד מִשְׁכֵי קֶשֶׁת תּוּבַל וַיּוֹן הָאִיִּים הִרְחִקִים אֲשֶׁר לֹא־שָׁמְעוּ אֶת־שְׁמִיעִי וְקִאֲדָאוּ אֶת־כְּבוֹדִי וְהִגִּידוּ אֶת־כְּבוֹדִי בְּגוֹיִם: (כ) וְהִבִּיאוּ אֶת־כָּל־אֲחֵיכֶם מִכָּל־הַגּוֹיִם וּמִנְחָה וְלִיהוָה בְּסוּסִים

אח קרי וברכב

הערלביקייט יענען נאציאנען פֿערקינדען. (י) אויס אללען פֿעלקערשטעממען פֿיהרען זיא דאן אייערע ברידער הער—אייע אפֿפֿערנאכע רעם עוויגען! — אויף ראס אונד וויא גען

ר ש י

כלנית: אל הגנות. שורעין שס ירק ושס היו מעמידין ע"א: אחר אחד. כמה שחרגס וונחן סיעה נתר סיעה מחקדשים ומטהרים לעבוד סיעה אחר שגמרה חבירתה את עבודתה: בתוך. צאמזע הנייה כך היה דרכם להעמידה: (יח) ואנכי מעשיהם ומחשבותיהם נאה וגומר. ואנכי מה עלי לעשות מעשיהם ומחשבותיהם בזה חלי והיא חזקיקני לקנן את כל הנוים ולהודיע שמעיהם הכל ומחשבותם שהם חושבין למען שמי ינבד ה' ינינו שה א שקר ופינן הוא אותו קינן סוף האסיף שובא זכריה ואספתי את כל הנוים אל ירושלים: וראו את כבודי. בהלחמי בהם בזאת המק בשרו ועיניו ולאוו: (יט) ושמתו בהם אות וגו'. פליעים ינללו מן המלחמה ואני השאירם כדי לילך לנשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו במלחמה ואף נאותם פליטים אשר את מן האותות שידלונו תגריהם בהם כדי להודיע לחוקים כמגפה זו ונפלו הכובאים על ירושלים: ונכבים

ב א ו ר

התפעל, מראים עלמם טהורים ואינם, שהם מטהרים גיפותם ורוחלים עלמם חמוד, והם עשאים באעפיהם פרעים ומטונסים. (כ"ל): אהר אהר בתוך, אהר אהר בתוך בתוך בתוך (מכ"ל): החזיה והשקץ והע בר, אהר חוקר כל תלילים. (יח) ואנכי וגומר, מחר ו קלר

הפטרת שבת ראש חדש

חרגום אשכנזי ח

וּבְרָכָב וּבְצִבִים וּבְפָרְדִים
 וּבְכַרְכֹּרוֹת עַל הַר קְדִישֵׁי יְרוּשָׁלַם
 אָמַר יְהוָה כֹּאֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּנְחָה בְּכָל־יְמֵי טְהוֹר
 בֵּית יְהוָה: (כז) וְגַם־מֵהֶם אָקַח
 לְכֹהֲנִים לְלוֹיִם אָמַר יְהוָה: (כח) כִּי
 כֹּאֲשֶׁר הַשָּׁמַיִם הַחֲדָשִׁים וְהָאָרֶץ
 הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה עִמָּדִים
 קִפְנִי נְאֻם־יְהוָה כִּן יַעֲמֵד זְרַעְכֶם
 וְשִׁמְכֶם: (כט) וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ
 בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ יָבֹא
 כָּל־בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אָמַר
 יְהוָה: (ל) וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפָגְרֵי

גען, אין זענעטען, אויף מויל.
 טהירען אונד דראמטעדארען,
 הין צו מיינעם הייליגען בערגע,
 נאך ירושלים, שפריכט דער
 עוויגע. — זא בראכטען דיא
 קינדער ישראל'ס פארמאהלם
 אפערגאבען אין אונענטוויי.
 העטען געפעסען דעם עוויגען
 דאר. — (כז) אונד אויך פאן
 דיעזען וועהלע איך אים, זא
 פרועסטער אלס לעוויטע,
 שפריכט דער עוויגע; (כח) דען
 וויא דער היממעל איממער
 נייא אונד דיא ערדע איממער
 נייא, נאכדעם איך זא ערשאפֿ.
 פען, פאר מיר דויערן, שפריכט
 דער עוויגע, זא דויערט אייער
 שטאם אונד אייער נאמע איכ.
 מער פארט. (כט) מיט יעדעם
 זיך ערנייענדען מאנדע, מיט
 יעדעם ויערערקעהרענדען רו.
 העטאגע ערשינען אללע ווע.
 האנשים

זען, מיך אנצובעטען, שפריכט דער עוויגע. (ל) זיא געהן דאן, אונד בעטראכטען דיא לייכ.

ר ש י

(ז) ונכניס. הם עגלות מעוקסות במחנות ומהל ודומה לו שז עגלות לב: ונכרכרות, נשיר
 משקים ומכרכרים כמו ודוד מכרכר. טריפ"ר בלע"ז (בל"א טפרינגען, ועיין מרפא לשון עירובין
 כ"ז ח' ד"ה מטפס). ומנחם פירשו ל' כנש כמו שלחו כר מושל ארץ: כאשר יביאו. מנחה בנלי
 טהור לרכון כן יביאו את חזיקם למנחת רכון: (כא) וגם מהם חקז לכהנים ללוים. מן הנוים
 המניחים אותם ומן המובאים חקז כהנים ולוים שטומעים עתה בנזים מחמת אונסן ולפני
 גלוים הכהנים והלוים שנהם ונכרכר אותן מתוכן ויהיו שמעין לפני אמר ה' וקיכן אמר
 הנסחרות לה' אלהינו כך מפורש באגדת תהלים:

תולעתם

ב א ו ר

קלר ושעור הכתוב אכזי אשר ידעתי כל מעשיהם ומחשבותיהם הנוו אומר כי בזה עת לקבן
 וגו' וכת"י וקדמי גלן עובדיהן ועשתותיהן עתידנא לכנשא וגו': (כ) ובצבים, מלאן שז עגלות
 לב, והם כלים מחוברים מעלים שנושאים בהם בני אדם ועושים אותם מנסנים בנגידים נאים
 (ד"ק): ובכרכרות, הם הגמלים או אשר נהמה שהם קלים בהליכתם עד שמונב מרוכתם
 ידמו שהם מרקדים, לפיכך נקראו כרכרות, כמו ודוד מכרכר (סג"ל): (כא) וגם מהם, מזות'
 הגוים המניחים שזכר יקח לכהנים וללוים, כי כלם יהיו קדושים לה', וזה שקראם לעיל כלי
 טהור, ודמה בני ישראל המובאים בידי אלו הגוים לה', כמנחה שהביאו בני ישראל לפני
 ככלי טהור, ומאמר המשל הזה הוא כעין מאמר מוסגר: (כב) השמים החדשים והארץ החדשה,
 תרחם חדישי כי הם עומדים בחדושם ולא יכלו כמו שהיו כיום שנבדלו כן הם היום (ד"ק):
 (כג) מדי חדש בחדשו, נא מדעש לדעש, ומלת די מורה על התמדת הדבר כלל הפסק (הג' ל):

נאמע וענער אכטרוניגען מענע
שען, דערען ווארם ניע ער
שטירבט, דערען פייער ניע
ערלושט, איין שיוואל יעדעם
שטערבלעען!

הַאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִי תוֹלַעְתֶּם
לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ
דְרָאוֹן לְכָל־בָּשָׂר:

וְהָיָה מִדֵּי־חֹדֶשׁ בְּחַדְשׁוֹ וּמִדֵּי שַׁבַּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָל־בָּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר יְהוָה:

קריאת התורה למפטיר לשבת הנוכה

אם קל יום ראשון למנוכה בשבת קורין פרשה זו:

וַיְהִי בַיּוֹם כְּלוּת מֹשֶׁה לְהַקִּים אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדָּשׁ
אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וַיִּמְשַׁח וַיִּקְדָּשׁ
אֹתָם: וַיִּקְרִיבוּ נְשֵׂאֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשֵׁי בַיִת אֲכֹתָם הֵם נְשֵׂאֵי
הַמִּטָּה הֵם הָעֹמְדִים עַל־הַפְּקָדִים: וַיָּבִיאוּ אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי
יְהוָה שֵׁשׁ־עֶגְלֹת צֶבַע וּשְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר עֲגֹלָה עַל־שְׁנֵי הַנְּשָׂאִים
וְשׁוֹר לְאֶחָד וַיִּקְרִיבוּ אוֹתָם לִפְנֵי הַמִּשְׁכָּן: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: קַח מֵאֹתָם וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְנִתְּתָה
אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם אִישׁ כַּפִּי עֲבָדָתוֹ: וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־הָעֶגְלֹת
וְאֶת־הַבָּקָר וַיִּתֵּן אוֹתָם אֶל־הַלְוִיִּם: אֵת וְשְׁתֵּי הָעֲגֹלֹת וְאֵת
אַרְבַּעַת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי גֵרְשׁוֹן כַּפִּי עֲבָדָתָם: וְאֵת וְאַרְבַּע
הָעֲגֹלֹת וְאֵת שְׁמֹנֶת הַבָּקָר נָתַן לְבְנֵי מֵרָרִי כַּפִּי עֲבָדָתָם בְּיַד
אִיתָמָר בִּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן: וּלְבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי־עֲבָדַת הַקֹּדֶשׁ
עֲלֵהֶם בְּכֹתֶף יִשָּׂאוּ: וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשָׂאִים אֶת־חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ בַּיּוֹם
הַמִּשְׁחָ אֹתוֹ וַיִּקְרִיבוּ הַנְּשֵׂאִים אֶת־קַרְבָּנָם לִפְנֵי הַמִּזְבֵּחַ: וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נְשֵׂאֵי אֶחָד לַיּוֹם נְשֵׂאֵי אֶחָד לַיּוֹם יִקְרִיבוּ אֶת־

קרבנם

ר ש י

(כד) חולעתם, רמה האוכלת את נשרם: ואשם, צניהוס, דראון, לשון בזיון וזנותן תרגום
כמין שתי תיבות די ראוי' עד דיישרון עליהון לדיקיא מיסת חזינא:

ב א ו ר

(כד) חולעתם, רמה האוכלת את נשרם (רש"י): דראון, ענין מאוס, וכן לדראון עולם
(רד"ק): לכל בשר, אשר יבואו להשתחות לפני ה', כמו שזכר בספוק הקודם:

קריאת התורה למפטיר לשבת חנכה ט

קרבנם לחנכת המזבח: **ס** ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה: וקרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ומלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פך אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נחשון בן עמינדב: **פ**

אם חל יום שני לחנכה בשבת קורין פרשה זו.

ביום השני הקריב נתנאל בן צוער נשיא יששכר: הקרב את קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ומלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פך אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן נתנאל בן צוער: **פ**

אם חל יום שלישי לחנכה בשבת קורין פרשה זו:

ביום השלישי נשיא לבני זבולן אליאב בן חלון: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם ומלאים סלת בלולה בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פך אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה עתודים חמשה כבשים בני שנה חמשה זה קרבן אליאב בן חלון: **פ**

אם חל יום רביעי לחנכה בשבת קורין פרשה זו:

ביום הרביעי נשיא לבני ראובן אליצור בן שדיאור: קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד

קריאת התורה למפטיר לשבת חנכה

כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת: פֶּר אֶחָד
בֶּן־בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחֻטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתֻדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיצֹר
בֶּן־שְׂדֵיאוֹר:

פ

אם חל יום שני למנוחה בשבת (זהו א ש"ח ומנוחה) קריין בני ס"ח בראשון פרשת מקץ ובשני קריין לאחרון וביום השבת. ובראשי חגיגות לעיל דף ס' ובשלישי קריין לאפטיר פרשה זו.

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי גֵר אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאֵל: קָרְבָּנוֹ
קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד כֶּסֶף
שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת: פֶּר אֶחָד
בֶּן־בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחֻטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתֻדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִיסָף בֶּן־
דְּעוּאֵל:

פ

אם חל יום שניעי למנוחה בשבת קריין פרשה זו:

בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי נָשִׂיא לְבָנֵי אֶפְרַיִם אֱלִישָׁמֶע בֶּן־עַמִּיהוּד:
קָרְבָּנוֹ קֶעֶרֶת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלֹשִׁים וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזְרֵק אֶחָד
כֶּסֶף שִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סֶלֶת בְּלוּלָה
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה קִטְרֶת: פֶּר אֶחָד
בֶּן־בֶּקֶר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־אֶחָד בֶּן־שְׁנָתוֹ לְעֹלָה: שְׁעִיר־עִזִּים
אֶחָד לְחֻטָּאת: וְלִזְבַּח הַשְּׁלָמִים בֶּקֶר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה
עֲתֻדִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קָרְבַּן אֱלִישָׁמֶע
בֶּן־עַמִּיהוּד:

פ

הפטרה לשבת חנכה

(נחרי עשר בזכריה סימן ב')

(א) רָנִי וְשִׂמְחֵי בַת־צִיּוֹן כִּי הִגְנִי־
בָּא וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָךְ נְאֻם־

(ב) פראדלאקקע אינד וויכצע

מאכטער ציון!

דען ויעהע, איד קאממע, אונד

האלטע רעוידענץ אין דיר,

שפרוכט

יהוה

HYBORATHYAN

הפטרה לשבת חנכה

חרגום אשכנזי י

שפריצט דער עוויגע. (ב) אונד
האלטען זיך גלייך פֿיעלע נאָצֿי.
יאָנען צוכ עוויגען אָן דיעזעם
טאָנע, אונד זינד מיין פֿאַלק,
זאָ טהראָנע איך דאָך אונטער
דיר; דאָן ערקענסט דוא,
דאָס דער עוויגע צכאוח מיך צו
דיר געזאָנדט האָט. (ג) דער
עוויגע ניממט דאָן זיין ערכֿי.
טהייל וויעדער איין, יהודה
אויף הייליגעם באָדען, אונד
ערוועהלטי רוסליים אַבער.
מאָהלס. (ד) אין עהרפֿורטס.
פֿאַללער שטיללע האָרט יעֿ
דע קרעאָטור דעם העררן
ענטגעגען, ווען ער זיך רעגט
אויס זיינעם הייליגען וואָהנֿי.
זיטצע. — (ה) מאָן צייגטע מיר
דען האָהען פֿריעסטער יהושע
שמעהענה פֿאַר דעם ענגעל
גאָטטעס, אונד דער אַנקלעֿ
גער שטאַנד צו זיינער רעבֿי.
טען, ווידער איהן צו צייהען.

יהוה: (ב) וּנְלוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל-
יהוה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעַם
וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָךְ וַיִּדְעַתְּ כִּי־יְהוָה
צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ: (ג) וְנָחַל
יְהוָה אֶת־יְהוּדָה חֶלְקוֹ עַל־אֲדָמַת
הַקֹּדֶשׁ וּבָחַר עוֹד בִּירוּשָׁלַם:
(ד) הֵם כָּל־בָּשָׂר מִפְּנֵי יְהוָה כִּי
גִעוֹר מִמַּעוֹן קִדְּשׁוּ: (ה) וַיִּרְאֵנִי
אֶת־יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עֹמֵד
לִפְנֵי מַלְאָךְ יְהוָה וְהַשָּׁטָן עֹמֵד
עַרְיָמִינוּ לְשַׁטְנוֹ: (ו) וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־הַשָּׁטָן יִגְעַר יְהוָה בָּךְ
הַשָּׁטָן וַיִּגְעַר יְהוָה בָּךְ הַבָּחַר
בִּירוּשָׁלַם הַלּוֹא זֶה אִוֵּד מִצָּר

(ו) אַבער דער עוויגע ליעם דעם אַנקלענער זאָגען: עם וועהרטס דער עוויגע דיר, אַנקלעגער!
דיר וועהרטס דער עוויגע, דער ירושלים זיך ערקאַר; איין לעשבראַנד איזט דיעם, אויס
דעם

ר ש י

(ב) וּנְלוּ. ונתחברו: (ג) ונחל ה' את יהודה. לנחלתו ולחלקו: (ד) הם כל בשר. כל שאר
האומות: כי געור. ל' הערה והקלס: (ה) לשטנו. להשטינו על שהיו בניו נשואות
נשים נכריות כמו שכתוב בספר עזרא וימלא מנני הכהנים אשר הושיבו נשים נכריות מבני
ישוע בן יהוודק: (ו) יגער ה' בך השטן. יגער הקב"ה בך אתה השטן וחזור וגוער בך הוא
הנותר בירושלם שלא תכנס לפניו לקטרג הלדיק הזה הלא ראוי היא זוכה לכך שהולל מאש
השריפ': הלא זה אוד מוכלל מאש. מפורש באגדת חלק שהושלך עם אחאב בן קוליה ומנירו לאור:
לנוס

ב א ו ר

(ב) וּנְלוּ גוֹיִם רַבִּים, ואעפ"כ ושכנתי בתוכך: (ג) יהודה חלקו, יהודה שהוא חלק האל
יתברך אז ינחל אותו האל ית' שולל מהגלות ויהי' נחלת האל על אדמת הקדש, מענין
בי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו (מדר"ק): (ד) הם, ענינו שתיקה, והטעם מפני יראת כבוד:
געור, מלשון אש תעירו ואם תעוררו, והוא מננין נפעל: (ה) על ימינו לשטנו, אולי שכן
היה נימים ההם שהמקטרג עמד במקום המשפט מימין הנרשע, כי בן נתיב ושטן יעמוד על
ימינו (מהליס ק"ט): (ו) ויאמר ה', ע"י המלאך העימד שם, כטעם ויאמר ה' לה לרבקה:
אוד מצל מאש, כמו אוד הדולק שיסירו אותו מהאש שלא ידלק עוד וכן זה הוכלל מאש הגלות
לנוס 50

תרגום אשכנזי

דעם פֿייער גערעטמעט .
(ז) יהושע אבער שטאנד פֿאַר
דעם ענגעל אין אונזיבערן
קליידען אַנגעטהאָן . (ח) דאָ
ערהויב די עזער זיינע שטיממע,
אונד זאָגטע צו דען אומשטע:
הענדען : נעהמעט דיא אונזוי
בערן קליידער איהם אַב !
אונד זאָגטע פֿערנער צו איהם
זעלבסט : זיעה ! היערמיט
ציעהע איך דיר דיינע זינדען
אויס, אונד בעקליידע דייך מיט
עהרענקליידערן . (ט) דאָ דאָכט
טע איך : מעכטע מאָן אויך
איינען ריינען בונד זעטצען
אויף זיין הויפט ; אונד זיא
זעטצען איינען ריינען בונד
איהם אויף דאָ הויפט, אונד
צאָגען איהם דיא קליידער אַז
אין אַנווענדדייט דעם ענגעל

הפטרה לשבת חנכה

מֵאֵשׁ : (ז) וַיְהוֹשֻׁעַ הָיָה לְבוּשׁ
בְּגָדִים צוֹאִים וְעָמַד לְפָנָי
הַמַּלְאָךְ : (ח) וַיַּעַן וַיֹּאמֶר אֶל־
הָעַמָּדִים לְפָנָיו לֵאמֹר הַסִּירוּ
הַבְּגָדִים הַצְּאִים מֵעָלָיו וַיֹּאמֶר
אֵלָיו רְאֵה הָעֵבֶרְתִּי מֵעָלַיךָ עֹנֶה
וְהַלְבַּשׁ אֶתְךָ מַחְלָצוֹת : (ט) וַאֲמַר
יְשִׁימוּ צְנִיף טְהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ
וַיְשִׁימוּ הַצְּנִיף הַטְּהוֹר עַל־רֹאשׁוֹ
וַיִּקְבְּשׂוּהוּ בְּגָדִים וּמִלְאָךְ יְהוָה
עָמַד : (י) וַיַּעַד מִלְאָךְ יְהוָה
בְּיְהוֹשֻׁעַ לֵאמֹר : (יא) כֹּה־אָמַר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱסִבְדְּרֵכִי תִלְךְ

ואם

נאָטמעס . (י) דאָרויף פֿערמאָהנטע דער ענגעל נאָטמעס דען יהושע מיט פֿאַלגענדען וואָר .
טען : (יא) זאָ שפּריכט דער עוויגע צבאֹת, ווען דוא אין מיינען וועגען וואַנדעלסט, מיינען

ר ש י

(ז) לבוש בגדי כושים . בתרגומו הוּ לִי בנין דנסנין להון נשין דלא כשרן לכהונתא וסיה נענש
הוא על שלא מימה בידס : (ח) הסירו הבגדי הכושים מעליו . יבדילו בניו את נשותיהם וימחלו
לו : מחלכות . חלופות בגדים נאים כלומר זכויות . ולפי שדימה העון לבגדים כושים דימה
הזכות למחלכות בגדים נאים ולבגדים : (ט) ואומר . אני זכריה : ישימו צניף טהור וגו' . בקשתי
רחמים עליו : (י) ויעד . ל' המראה כמו ואעידה גם את השמים וגו' : (יא) אם בדרכי תלך .
וגם

ב א ו ר

לבוש לירושלים ולבנות הבית ולכהן נו (רד"ק) . והמשל יפס עד מאור, ונאלו אמר ה' אל
השטן, אל תשטן אותי בעבור הכתמים אשר אתה רואה בו, כי הן הן הנושאים עוד מימי
הגלות ואני אטהר אותם מהם, וכדמפרש ואומר ויהושע היה לבוש וגו' מוצל, כל הללה
לשון הסרה, כדכתיב ויכל אלהים את מקנה אביבס : (ז) לבוש בגדים צואים, משל לזכויות
וכדמבאר בפסוק שלאחריו, ובת"י ויהושע הוּ לִי בנין דנסנין להון נשין דלא כשרן לכהונתא,
וכן כתיב בעורא וימלא מבני הנהנים אשר הושינו נשים נכריות מבני יושע בן יהולדק ואחיו,
זה בודאי עון שהסב הגלות : (ח) הסירו הבגדים הצואים, רמו שיבדילו מהנשים
הנכריות (רד"ק) : מחלצות, משל על הזכויות, כלומר בנין שיוסר העון יראו כך הזכויות, וכן
ת"י אלנש יתך דכוון (הנ"ל) : (ט) ואומר, משנתי כלני כמה היה נאה אלו היה לניף טהור על
ראשו וראיתי שנתקיימה משנתי (מראב"ע) וטעם הלניף הטהור שימלא ידו לכהונה : (י) ויעד,
לשון

הפטרה לשבת חנכה

תרגום אשכנזי יא

וְאִם אֶת־מִשְׁמֵרְתִּי תִשְׁמֹר וְגַם־
 אֶתְּהָ תִדְרִין אֶת־בֵּיתִי וְגַם תִּשְׁמֹר
 אֶת־חֲצָרֵי וְנִתְתִּי לְךָ מֵהַלְכִים
 בֵּין הָעַמִּים הָאֵלֶּה: (יב) שְׁמַע־
 נָא יְהוֹשֻׁעַ וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל אֶתְּהָ
 וְרַעֲיָהּ הַיֹּשְׁבִים קִפְנִיהָ כִּי־אֲנִשִּׁי
 מוֹפֵת הָמָּה כִּי־הִנְנִי מֵבִיא אֶת־
 עַבְדִּי צִמָּח: (יג) כִּי וְהִנֵּה הָאֶבֶן
 אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנָי יְהוֹשֻׁעַ עַל־אֶבֶן
 אַחַת שְׁבַעֵה עֵינַיִם הִנְנִי מִפְתָּח
 פְּתָחָהּ נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת וּמִשְׁתִּי

נען דיענסט בעאכאמטסט, מיינעם הויזע רעכטלך פֿאַר שטעהסט, אונד מיינען האָף אין עהרען העלטסט, זאָ גע. בע איך איינסט צוטריטט דיר אונטער דענען, דיא היער שטעהען. (יב) הערע עם יהושע, האָהער פריעסטער! דיא אונד אללע דיינע פֿרײַנדע, דיא בייא דיר זיטצען, דיעזע אויס. געצייכעטען מענגער אללע! איך ברינגע איהן מיינען דיע. נער, יענען געליכטען שפרעם. לינג. (יג) דען זעהעט דיעזען שטיין, דען איך פֿאַר דען יהושע לעגע, זיעבענפֿאַך זאלל בעוואַכט ער ווערדען דיעזער איינציגע שטיין; יא איך

ועלכסט! שפריכט דער עוויגע צבאות, גראַבע דען שפרוך איהם איין: איך שאַפֿע אלל לעם

ר ש י

וגם אני זאת אעשה לך: אתה תדון את ביתי. תשפוט ותהיה פקיד על בית מקדשי: ונתתי לך מהלכים. בתרגומו ובאחיות מתיא אחייך ואתן לך ריגלין דמהלכין בין שרפא אילין ולפי פשוטו מבשרו על בניו שזכו לעתיד: העומדים. שרפים ומלאכי השרת שאין להם ישבה: (יב) אתה ורעיד. חנניה מיאל ועזריה סיו: אנשי מופת. גבריין כשרין למיעבד להון נוסין שאף להם נעשה נס: כי הנני מביא את עבדי למח. כי עתה זרובבל פתח יהודה קטן כמלך המלך אני מלמית לו גדולה ושם נתתיו לחן בעיני המלך למלאות שאלתו בבנין הבית והעיר כמו שמפורש בעזרא דברי נחמיה בן חכליה והו' זרובבל כדאמר' בסנהדרין: (יג) כי הנה האבן יסוד הבית אשר יסרתם בימי כורש ובטלו על ידיכם ואותו יסוד ועוני הקומה היה מעט בעיניכם כמו שמפורש בעזרא ונבואת חגי: על אבן אחת ז' עיני. סופו להרחיב על אחד ז' וכן ת' על אבן חדא ז' עינין אחזיזין ליה ולאון עיני' ל' מראית ולי נראה ז' עיני' על שם עיני הקב"ה שבעיניו ולבו להוסיף עליו על אחד שבעה לפי שדוגמתו נבוא' זו וראו את האבן הנדיל ביד זרובבל שבעה אלה עיני ה' המה מאוטטים אלא לימד שנתן עיניו להרבות כבוד הבית בבניינו: הנני מפתח פתוחה. מתיר קיסוריה מפיר עלת האויבים אשר בחבו שטנה לנטל המלאכה: ומשתי

ב א ו ר

לשון הזהרה, כמו העדותי בכס היום (רד"ק): (יא) בין העומדים האלה, הם המלאכים שהם עומדים וקיימים לעולם רכה לומר תלך ביניהם, וזה רמז לנשמתו בהפרדו מהגוף (רד"ק): (יב) אנשי מופת, המובדלים משאר האנשים במדרגתם ובמעלתם, וכדמתורגם בל"א: צמח, מענין וילא חוטר מגזע ישי, והטעם על זרובבל שעדיין היה בשער המלך: (יג) כי הנה האבן, שישימו תחלה לבנין הבית, ואשר תושם על ידי זרובבל לפני יהושע, כמ"ש למטה והולית את האבן הראשה, על האבן הזאת יהיו שבעה עינים ר"ל שמורות רבות מאת האל יתברך מפני הכרים המושכים להשנית מלאכתם, ושבעה הוא סך המשבון על הרוכ כידוע (מרד"ק): מפתח פתוחה, מלאון פתוחי קוחם, והענין כי כן היה נהוג בימים הקדמונים, וגם

את עון הארץ ההיא ביום אחד:
 (יד) ביום ההוא נאם יהוה צבאות
 תקראו איש אל רעהו אל תחת
 גפן ואל תחת תאנה: (טו) וישב
 המדבר בי ויעירני כאיש
 אשר יעור משנתו: (טז) ויאמר
 אלי מה אתה ראה ויאמר
 ראיתי והנה מנורת זיהב כלה
 וגלה על ראשה ושבעה נרותיה
 עליה שבעה ושבעה מוצקות
 לנרות אשר על ראשה:
 (יז) ושנים זיתים עליה אחד מימין
 והגלה ואחד על שמאלה:

לעם אינגליק דיעזעם לאנדעם
 אין איינעם טאגע וועג. (יד) אן
 דיעזעם טאגע, שפריכט דער
 עוויגע צבאוח, לאדעט איהר
 דאן וויעדערום יעדער זיינען
 פריינד אונטער דעם וויינ-
 שטאקס, אונטער דעם פייגענ-
 בוים שטאטען הין. (טו) דא-
 רייף וואנדטע זיך דער רעדענ-
 דע ענגעל צו מיר, אונד וועק-
 טע מיך אויף, גלייך איינעם,
 דען מאן אויס דעם שלאפע
 ערוועקט, (טז) אונד פראגטע
 מיך: וואס זעהסט דוא? איך
 אנטווארטעטע: איך זעהע איי-
 צען לייכטער גאנץ פאן גאלד,
 אן דעססען אבערן טהייל איין
 בעקקען, אן וועלכעם זיעבען
 לאמפען זינד, אונד יע זיעבען
 אונד זיעבען רעהרען, דיא צו
 יעדער פאן דען לאמפען פיה-
 רען, וועלכע אום דאן בעקקען
 הערום זיטצען. (יז) אויך צווייא

ואמר קרי ואעו

אהלביימע געבען איהם, איינער צור רעכטען אונד איינער צור לינקען דעם בעקקענס.

דא

ר ש י

ומשתי. והסירותי: ביום אחד. לא ידעתי איזה יום: (טז) וגולה על ראשה. כמו גולות עליות
 לשון מעיין כמין ספל גדול עגול: ח' נרותיה. כמין בזיכין שנוחנין השמן והסזילה לחוכה:
 שבעה ושבעה מוצקות. לכל נר ונר באין ז' נורות קטנים שהשמן זב מן הגולה דרך אומן
 מוצקות לכל נר ונר: (יז) ושנים זיתים עליה. אללה שני אילנות שהזית' גדילים בהם: אחד
 מימין הגולה ואחד על שמאלה וגו'. וכאן לא פי' על שני נותרות זהב האמורות למטה בצרשה
 והם כמין עריבו' ועדשים של בית הנד שהם עומדים סלל הזיתים והזיתים נחבטים מאיליהם
 לתוך הנותרות מתחממות כנמעטן ונעלרי' הם נבית הנד והשמן נוכל לתוך הנותרות
 ומתנותרות לתוך הגולה ומתגולה אל המוצקות ומתמוקות אל הנרות והמוצקות והנרות ארבעים

ומשע

ב א ו ר

וגם נהוג עוד בימינו, לפתח על האנן הראשה שישימו ניסוד בנין גדול ומפואר, מאמר
 מליכוי מכון לחותו הבנין, ולפי זה יהיה טעם המאמר נאלו השב"ה כניכול יפתח בעלמו ובכבודו
 על האנן הזאת מאמר ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד: עון, מלשון כי לא שלם עון האמורי
 כלומר יסייר מהם בזמן ההוא כל רע וכל לרה ויהיו בשלום (רד"ק): (טז) וגולה על ראשה,
 כמו גולת עליות לשון מעיין כמין ספל גדול עגול (רש"י): שבעה ושבעה מוצקות, לכל נר
 ונר באין שבעה נורות קטנים שהשמן זב מן הגולה דרך אומן מוצקות לכל נר ונר (הנ"ל)
 כדי שלא יבכר מהן השמן באום אופן, וכטעם שבעה עינים על אנן אחת דלעיל: (יז) ושנים
 זיתים עליה, אילנות שהזיתים גדלים בהם, והם נחבטים מאליהם אל תוך הגולה, והשמן

הפטרה לשבת חנכה

חרגום אשכנזי יב

(יח) וַיֹּאמֶר וַיֹּאמֶר אֶל-הַמַּלְאָךְ
 הַדִּבֶּר בִּי לֵאמֹר מַה אֱלֹהֵי אֲדֹנָי:
 (יט) וַיֹּעַן הַמַּלְאָךְ הַדִּבֶּר בִּי וַיֹּאמֶר
 אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מַה-הֵמָּה אֱלֹהֵי
 וַיֹּאמֶר לֹא אֲדֹנָי: (כ) וַיֹּעַן וַיֹּאמֶר
 אֵלַי לֵאמֹר זֶה דְבַר-יְהוָה אֶל-
 זָרְבָבֶל לֵאמֹר לֹא בְחַיִל וְלֹא
 בְּכַח כִּי אִם-בְּרוּחֵי אֱמֶר יְהוָה
 צִבְאוֹת: (כא) מִי-אַתָּה הַר-הַגְּדוֹל
 לִפְנֵי זָרְבָבֶל לְמִישׁוֹר וְהוֹצִיֵא
 אֶת-הָאֶבֶן הָרְאשִׁי תְּשׂוּאוֹת הֵן
 הֵן לְהָ:

(יח) דא הוב איך נון וייעדערום
 און אונד פראגטע דען ענגעל,
 דער מיט מיר שפראך: וואס
 בעדייטעט דיעזעס מיין הערר?
 (יט) דער ענגעל ערוועדערטע
 מיר: מערקסט דוא דען ניכט,
 וואס דיעזעס בעדייטען וואלל?
 איך ואגטע: ניין מיין הינר!
 (כ) דא אנטווארטעטע ער מר
 פאלגענדער מאסען: זא וויסע
 סע! דען שפריך גאטטעס
 בעדייטעט עס, פערקנידעט
 דעם זרובבל, זא הייסט עס:
 ניכט דורך געוואלט, ניכט
 דורך מאכט (וויכט אויסגע
 פיהרט), זאנדערן דורך מיי
 גען וויללען בלאס, שפריכט
 דער עוויגע צבאות. (כא) ווער
 ביזט דוא גראסער בערג? דעם
 זרובבל איינע עבנע ניר. שאן
 האט דען עקשטיין ער געלעגט אונטער
 היינען גליקווינשען דער וויצענדען מענגע.

ר ש י

ותשע היו רמז לאור שלעתיד לבוא. אור החמה יהי' שנעמים לאור של שנעת ימים ארבעים ותשע
 על אור של יום בראשית: (יח) מה אלה אדני. מה זה שהזיתי' נמסקים מאליהם והשמן בא
 אל הנרות מאיליו: (כ) זה דבר ה' אל זרובבל. זה סימן לך להנבית את זרובבל כשם שהזיתים
 והשמן הזה נגמר מאיליו לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח שנכס תעשו את בנין ביתי: כי אם
 ברוחי. אני אהן רוחי על דרוש ויגוה לכס לבנות ולעשות כל לרכי יליאת הבנין משלו ולעזור
 אתכם נחטין ויין ושמן ועטים כמו שמפורש בעזרא ולא תלערכו לעזרת אדם: (כא) מי אתה
 הר הגדול. שרי ענה הנהר תחני פחת ענר נהרא ושחר בזוני וכחותהון שנטלתם המלאכה עד
 כה מעתה תהיה לפני זרובבל מישור אין לכם שררה וגדולה עוד עליו: והולי' את האבן הראשה.
 האדריכל יקח את האבן הבדיל בידו להיו' אדריכל בראש הנונים והם יבנו הכל כפי דבריו אשר
 יגוה בבנין נאה ומסואר: תשואות מן מן. יהיה לה לאותה האבן שהכל יאמרו מה נאה בנין
 זה העשוי ע"י אבן המשקולת הזאת תשואות מן כמו תשואות נוי כמו תשואות מליאה עיר הומים
 קיל שאון בולם לשון השמעת קול הם:

ב א ו ר

יולא משם מעלמו דרך האולקות אל הנרות (מהג"ל): (כ) זה דבר ה', זה סימן לך להנבית
 את זרובבל כשם שהשמן הזה נגמר מאיליו לכל דבריו כך לא בחיל ולא בכח שנכס תעשו את
 בנין ביתי כי אם ברוחי (מהג"ל): (כא) מי אתה הר הגדול, אמר כנגד השוטנים אס תהיו
 כהר הגדול לפני זרובבל תהיו למישור ולא תוכלו לעמוד נגדו להשביתו ממלאכתו (מרד"ק):
 והוציא את האבן הראשה, כלומר וכמו שהוליא את האבן הראשה כשהחל הבנין כן ישלים
 המלאכה (מהג"ל): הראשה, במפיק ואיננה לנקבה נסתרה, וכמוהו וגלה דלעיל וכנצורה
 בערס קין: תשואות מן מן לה, כאשר שם זרובבל האבן הראשה בבנין שם איתם בתשואות
 והמון רב ואמרו כל העם מן מן לה לה האבן הזאת מאת האל יתברך, והכפל לחזק הענין כמו
 שלים שלום לרחוק (יד"ק):

קריאת התורה למפטיר לשבת שנייה שבחנכה

ביום השמיני נשיא לבני מנשה במליאל בן-פרהצור:
קרבו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: בף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד
בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים
אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן במליאל
בן-פרהצור: פ

ביום התשיעי נשיא לבני בנימן אביו בן-גדעני: קרבו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה בשמן
למנחה: בף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד בן-
בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים
אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אביו בן-
גדעני: פ

ביום העשירי נשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: קרבו
קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד כסף
שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: בף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד
בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים
אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני-שנה חמשה זה קרבן אחיעזר
בן-עמישדי: פ

ביום עשתי עשר יום נשיא לבני אשר פגיעאל בן-עכרון:
קרבו קערת-כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שבעים שקל בשקל הקדש שניהם מלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: בף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר אחד
בן-בקר איל אחד כבש-אחד בן-שנתו לעלה: שעיר-עזים

קריאת התורה למפטיר לשבת שנייה שכחנוכה ויג
אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם חמשה
עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זר קרבן פגעיאל
בזעכרו: פ

ביום שנים עשר יום נשיא לבני נפתלי אחירע בן עינן:
קרבנו קערת כסף אחת שלשים ומאה משקלה מזרק אחד
כסף שכעים שקל בשקל הקדש שניהם ומלאים סלת בלולה
בשמן למנחה: כף אחת עשרה זהב מלאה קטרת: פר
אחד בן בקר איל אחד כבש אחד בן שנתו לעלה: שעיר
עזים אחד לחטאת: ולזבח השלמים בקר שנים אילם
חמשה עתדים חמשה כבשים בני שנה חמשה זר קרבן
אחירע בן עינן: פ

זאת חנכת המזבח ביום המשח אתו מאת נשיאי ישראל
קערת כסף שתים עשרה מזרק כסף שנים עשר כפות זהב
שתים עשרה: שלשים ומאה הקערה האחת כסף ושכעים
המזרק האחד כל כסף הכלים אלפים וארבע מאות בשקל
הקדש: כפות זהב שתים עשרה מלאה קטרת עשרה עשרה
הכף בשקל הקדש כל זהב הכפות עשרים ומאה: כל הבקר
לעלה שנים עשר פרים אילם שנים עשר כבשים בני שנה
שנים עשר ומנחתם ושעירי עזים שנים עשר לחטאת: וכל
בקר וזבח השלמים עשרים וארבעה פרים אילם ששים
עתדים ששים כבשים בני שנה ששים זאת חנכת המזבח
אחרי המשח אתו: וכבא משה אל אהל מועד לדבר אתו
וישמע את הקול מדבר אליו מעל הכפרת אשר על ארון
העדת מבין שני הכרבים וידבר אליו: פ

וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואמר אליו
בהעלתך את הנרות אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות:
ויעש כן אהרן אל מול פני המנורה העלה נרתייה כאשר
צוה יהוה את משה: וזה מעשה המנרה מקשה זהב עדי
ירכה עד פרחה מקשה הוא כמראה אשר הראה יהוה את
משה בן עשה את המנרה: פ

הפטרת שבת שנייה שבחנכה

(במלכים א' סימן ז')

(ח) וַיַּעַשׂ הַיְהוָה אֶת-הַכִּיּוֹת וְאֶת-
הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת
וַיִּכַּל הַיָּהוָה לַעֲשׂוֹת אֶת-כָּל
הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ
שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה: (ג) עֲמֻדִים
שְׁנַיִם וְגִלְתֵּי הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר-עַל-
רֹאשׁ הָעֲמֻדִים שְׁתֵּים וְהַשְּׂבָכוֹת
שְׁתֵּים לְכִסּוֹת אֶת-שְׁהֵי גִלְוֹת
הַכְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשׁ
הָעֲמֻדִים: (ג) וְאֶת-הַרְמְנֵי אַרְבַּע
מְאוֹת לְשֵׁהֵי הַשְּׂבָכוֹת שְׁנַיִ-
טוֹרִים רְמָנִים לְשִׂבְכָה הָאֶחָת
לְכִסּוֹת אֶת-שְׁהֵי גִלְתֵּי הַכְּתָרֹת
אֲשֶׁר עַל-פְּנֵי הָעֲמֻדִים: (ו) וְאֶת-
הַמְּכַנּוֹת עֲשׂוֹת וְאֶת-הַכִּיּוֹת
עֲשֶׂה עַל-הַמְּכַנּוֹת: (ה) וְאֶת-
הַיָּם הָאֶחָד וְאֶת-הַבְּקָר שְׁנַיִם-
עֲשָׂר תַּחַת הַיָּם: (ו) וְאֶת-הַסִּירוֹת
וְאֶת-הַיָּעִים וְאֶת-הַמְּזֻרְקוֹת וְאֶת-

כל

(ח) הירום פערפערטיגטע
פערנער דיא אשטעפפע,
שויעלן אונד בעקקען, אונד
היערמיט בעשלאס ער דיא
גאנצע ארכייט, וועלכע ער
פיר דען קעניג שלמה אים
טעמפעל דעם העררן צו מאכען
כען האטטע. (ג) (דיעזע ארכייט
וואר צווייא זיילען מיט צווייא
קראנארטיגען קנייען דארויף
נעכסט דען ביידען לויכווער-
קען, אום דיא קנייען צו
בעדעקקען, (ג) פיער הונד
דערט גראנאטאפפעל צום
לויכווערק, וואס צווייא ריי-
הען גראנאטאפפעל אויף איין
לויכווערק קאממען, אום דיא
קנייען, וועלכע אויף דען זיי-
לען ווארען, צו בעדעקקען;
(ד) צעהן געשטעללע אונד
צעהן וואס בעקקען, דיא אויף
דיא געשטעללע רוהעטען;
(ה) איין גראסעס וואססער-
בעהעלטנים אונד צוועלף רינג-
דער, דיא דאסעלכע טרוגען.
(ו) אשטעפפע, שויעלן אונד
בעקקען, אונד אללע דייעזע
נע-

ד ש י

(ג) שני טורים רמונים, מאה רמונים בטור הרחבים בשטרות: (ו) הסירות, של נחשת לדשן

חת

ב א ו ר

(א) הכיורות, הרכון בו הכיורות וכן אמר חזק זה ואת הסירות ואת היעים (מלכ"ג) וכן
הוא כד"הי (כ"ד' י"א): ויכל הירם, כפי הנראה ממשמעות המקרא לא עשה חירס למלך
בק הכלים מגושמת, ולכן אמר כפי ויכל חירס לעשות את המלאכה: (ה) הים, כיור גדול
מאוד

הפטרת שבת שנייה שכחנכה

כָּל-הַכֵּלִים הָאֵלֶּל אֲשֶׁר עָשָׂה
 חִירָם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה
 נְחֹשֶׁת מִמֶּרֶט: (ו) בְּכֶבֶד הִירְדֵן
 יִצְקֶם הַמֶּלֶךְ בְּמַעְבַּה הָאֲדָמָה בֵּין
 סְכוֹת וּבֵין צָרְתָן: (ח) וַיִּנַּח שְׁלֹמֹה
 אֶת-כָּר־הַכֵּלִים מִרַב מְאֹד מְאֹד
 לֹא נִתְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת:
 (ט) וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל-הַכֵּלִים
 אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֶת מִזְבַּח הַזָּהָב
 וְאֶת-הַשְּׁלֵחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם
 הַפָּנִים זָהָב: (י) וְאֶת-הַמְּנֹרֹת
 חֲמֵשׁ מִיָּמִין וְחֲמֵשׁ מִשְּׂמָאל לְפָנֵי
 הַדְּבִיר זָהָב סָגוֹר וְהַפְּרָח וְהַנֶּרֶת
 וְהַמְּלָקָחִים זָהָב: (יא) וְהַסְּפוֹת
 וְהַמְּזֹמְרוֹת וְהַמְּזֹרְקוֹת וְהַכְּפֹת

והמחחות

האלה קרי

תרגום אשכנזי יד

גערעטהע, דיא חירם דעם
 קעניגע שלמה פיר דען טעם-
 פעל מאַכטע, וואָרען אויס
 פאַליערטעם קופּפּער; (ז) אים
 קרייזע דעם ירדן'ס ליעם דער
 קעניג זיא אין דער האָהלען
 עררע גיעסען, צווישען סכות
 אונד צרתן. (ח) שלמה לענטע
 אַללע דיעזע געפּעסע וועג,
 אָהנע זיא פּאַרהער צו ווע-
 גען, וועלכעס וועגען דער
 נאַר צו גראַסען מענגע קו-
 פּפּערס ניכט גוט געשעהען
 קאַנטע. (ט) נון ליעם שלמה
 אַללע איבריגען גערעטהע,
 דיא צום טעמפעל דעם עוויג-
 גען געהאַרטען, פּערפּערטי-
 גען; דען גאַלדענען אַלטאַר, דען
 גאַלדענען טיש, וואָרויף דאַז
 שוויאבראָד לאַג, (י) דיא לייכט-
 טער פּאָן דענען פּינף צור
 רעכטען אונד פּינף צור לינ-
 קען פּאַר דעם קאַהרע שטאַנ-
 דען, אויס פּיינעם געדיענע-
 גען גאַלדע, זאַמטט איהרען

גאַלדענען כלומען, לאַמפען אונד צווענגליין; (יא) שאַאלען, מעסער, בעקקען, לעפּעל
 אונד

ר ש י

את המזבח: היעים. מגרפות של נחשת שקורין וויד"ל בלע"ז (לאי"ט באדילע, טויפּעל,
 טיפּפּע, עיין מרפּא לטון חגיגה כ' א' ד"ה ומגריפה) לתחות בהן דשן לתת בחוף הסירות:
 (ז) ינקס. החיכס והליקס בחכניהם: במענה האדמה. בעוני גרישתא: (ח) וינח שלמה.
 מלשקול את משקל הכלים האלה מרוב מאד ומדל לספור משקלם: (י) חמש מימין וחמש משמאל.
 א"ל לומר חמש מימין הפתח וחמש משמאל הפתח א"כ מלינו מנורה בלפון והחורה אמרה על
 ירך המשכן חיימה אלא של מהם באלע חמש מימי ה וחמש משמאלה: והפרח. של מנורה:
 והנרות. בזיכין שנותנין בהן השאן והפתילה: והמלקחים. שמרימין בהן את הפתילה מתוך
 השמן: (יא) והספות. כלי של מיני זמר הוא וכן מזמרות: והמזרקות. לקבל דם: והכפות.

ב א ו ר

מאוד לרחלה זו: (ז) במעבה האדמה, חסר בעובין האדמה לורת הדפוסים לפתיך כל הכלים
 האלה, כי מרוב גדלם לא הי' יכול לעשות דפוסים באופן אשר להם: (ח) וינח שלמה, נחסף
 במקרא בניה ה', ושעורו הניחם בבית ה'. ואמ"כ ספר מרוב החושש לא נחקר משקלם, ורש"י
 ואחר מפרשים פרהבו, שלמה הניח ומדל מלשקול הכלים האלה. בין כך ובין כך הנגינה זרה
 במאוד פה. ונד"ה כי נכתב הכפוק הזה באופן אשר: (יא) ספוח, כמו שומרי הסף; מומרוח,
 לדעתי

תרגום אשכנזי

אונד פפאנען, אללעס אויס
ריינעם גאלדע; יא זאגאר דיא
טהיראנגעלן אס הייליגען זא
וואהל אלס אס אללערהייליג
סטען, ווארען פאן גאלד.

הפטרת שבת שנייה שכחנכה

והמתות זהב סגור והפתות
לדלתות הבית הפנימי לקדש
הקדשים לדלתי הבית להיכל
זהב:

הפטרת בראשית

(נישעים סימן מ"ג.)

ואס חל בו ערכ ראש חדש מפטיין מחד הדש לעיל דף ב.

(א) כה אמר האל ויהיה בורא
השמים ונוטיהם רקע
הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם
עליה ורוח להלכים בה: (ב) אני
יהוה קראתיך בצדק ואחזק
בידה ואצרה ואחנה לברית עם
לאור גוים: (ג) לפקח עינים

(א) זא שפריכט דער אללמעס.
טיגע, עווינע! ער, דער
דען היממעל שוף, אונד אויס:
דעהנטע, דיא ערדע אויס:
ברייטעטע אונד איהר פפלאג:
צענרייך! ער, דער זעלע
גיכט דעם זיא בעוואהנענדען
פאלקע, גייסט איינהויכט דעם
ערדען וואללער: (ב) איך —
דער עווינע! — ריעף דוך
גנאדענפאלל, ערגריף דיינע
האנד, אונד בעוואהרע דוך:

עורוח
זיין איין פאלקסבונד שטיפטער, איין ליכט דען נאציאנען! (ג) עפנע דיא ערבלינדעטען
אוי

ר ש י

לנזיכי לבונה: והמתות. לחתות בהן תרומת הדשן וגחלים להוליד ממזבח החילון למזבח הפנימי
להקטיר קטורת: והפתות. מפתות שמעתי שמפחין בהם את המנועול: לדלתות הבית. שהוא
קדש קדשים: לדלתי הבית. שהוא להיכל כל פתחיהן היו זהב:

(א) כה אמר האל ה'. בעל הדין ובעל הרמנים: בורא השמים. תחלה כמין פקיע של
שתי ואח"כ נטה אותם נדאי במסכת חגיגה: ולאליה. ובורא את היולאים
ממנה: ונתן נשמה. נשמת חיים: לעם עליה. לכולם בזה: ורוח. קדושה: להלכים
בה. למתהלכים לפניו: (ב) קראתיך. לישיעה הוא אומר: ואלכך. כשילרתיך זאת היתה
מחשתי שתשג את עמי לבריתי ולהאיר להם: לאור גוים. כל שנט קרוי גוי לעצמו כענין שאל'
גוי וקול גוים: (ג) לפקח עינים עורות. שאיר' רואין את גבורתי למה לב לשוב אלי:
להוליא

ב א ו ר

לדעתי אחר שנכתב סלל הכלים האלה פרושו כמו וכתב הסלולים במזמרות (ישעיה י"ט ה'
ועינו סנינים:

(ב) אני יי קראתיך וגי', מאמר השם ב"ה אל הנביא:

הראשונות

הפטרות כראשית

הרגום אשכנזי טו

עוֹרוֹת לְהוֹצִיָא מִמִּסְגַּר אֲסִיר
 מִבֵּית כָּלֵא יִשְׁבִי חֶשֶׁד: (ו) אֲנִי
 יְהוָה הוּא שְׁמִי וּכְבוֹדִי לְאַחַר
 לֹא-אֶהְיֶה וְתִהְיֶה לְפִסְלִים:
 (ז) הָרָאשׁוֹנוֹת הִנֵּה-בָאוּ וַחֲדָשׁוֹת
 אֲנִי מִגִּיד בְּטָרִם תִּצְמַחְנָה
 אֲשִׁמִּיעַ אֶתְכֶם: (ח) שִׁירוּ לַיהוָה
 שִׁיר חֲדָשׁ תִּהְלֶתוּ מִקְצֵה הָאָרֶץ
 יוֹרְדֵי הַיָּם וּמְרֵאֵי אֲיִים וַיִּשְׁבִּיהֶם:
 (ט) יִשְׂאוּ מְדַבֵּר וְעָרְיוּ חֲצֵרִים
 תֵּשֵׁב קִדְר יִרְנֹו יִשְׁבִי סַלַע
 מִרֵּאשׁ הָרִים יִצְוּחוּ: (י) יִשְׁיִמוּ
 לַיהוָה כְּבוֹד וְתִהְלֶתוּ בְּאֲיִים
 יִגִּידוּ: (יא) יְהוָה כְּבֹדוֹ יִצְא

אויגען, בעפרייא אויס קער-
 קער דיא געפעססעלטען, אויס
 געפענגנים, דיא אים דונקעל
 האררען! (ז) איד - דער עוויג
 גע! - דיעס איזט מיין נאמע -
 טהיילע דיא מאיעסטעט ניכט
 מיט פֿרעמדען וועוען, מיינען
 רוהם ניכט מיט געטצען - ביל -
 דערן! (ז) איינגעטראפֿען
 איזט דאָ פֿאַרהער פֿערקיני -
 דינטע, נון זאגע איד נייע טהא -
 טען און, נאָך עהע זיא אויפֿ -
 קייטען, מאַכֿ איד זיא קונד!
 (ו) זינגט איין נייעס ליער דעס
 עוויגען! זינגט איהם לאַב פֿאַן
 דער ערדען ענדע, איהר, דיא
 איהר דאָ מעער בעשיפֿט!
 איהר, דיא דאָ מעער איהר
 פֿיללט, פֿערנע אינועלן אונד
 בעוואָהנער! (ז) וויסטע אונד
 הירטענשטאָרט פֿראָהלאַקט
 מיט דערפֿערן, וואָ קאָדערע -
 גער וויילען! פֿעלוענבעוואָה -
 גער, זייכט! פֿאַן בערגע - גיפֿעל האַללֿ עס וויעדער!
 טעס מאיעסטעט, מאַכֿט זיינען רוהם אויף פֿערנען קיסטען קונד!
 ער שרייטעט דאָ
 הער

כאיש

ר ש י

להוליא ממסג' אסיר. וע"י שיתפקחו עיניה' ילאו אסירי' ממסגיר. ד"א לבשרם על גלות העתידה
 לבא עליהם שסופן ללאת ממנה: (ד) הוא שמי. הוא מפורש בלשון אדנות וכח ועלי להראות
 שאדון אני לפיכך כבודי לאמר לא אתן שיהיו עובדי אלילים מושלים בעמי עולמית ויאמרו יד
 אלהים רמה: (ה) הראשונות. שהנשתי ללברם על גלות מזרים וגם את הגוי וגו':
 הנה באו. שמרתי הנשתי. ועתה חדשות אני מגיד לעמי להנתיח על גלות שנייה:
 (ו) תהלתו מקלה הארץ. על כרחם כשיכאו את גבורתי ונפלאותי לישראל יודו כל
 האומות כי אלהים אני: יורדי הים. פורשי בספינות: ומלוואו. הקבועים בים ולא באיים
 אלא בתוך המים שוכנים עפר כל אחד ואחד כפי בית והולכים מבית לבית בספינה כגון
 עיר ויני"ליא: (ז) ישאו מדבר. קול נשיר: מזרים משב קדר. מדבר קדר שהם דרים
 עתה באלהי' יהיו ערים ומזרים קבועים: יושבי סלע. המתים שיחיו כן מ"י: מראש
 הרים ילווחו. מרום טוריהון ירימון קלהון:

החשתי

ב א ו ר

(ה) הראשונות וגו', מאמר הנביא אל העם: (ו) יורדי הים, ישירו לה' וגם מלוואו ישיר
 לה', וכן איים ויושביהם: (ז) ישאו מדבר וערו, קול נכה: מראש הרים יצווחו, יושבי
 הרים

כַּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קְנָאָה
 יִרְיַע אֶף-יִצְרִיחַ עַל-אֵיבֹי
 יִתְנַבֵּר: (י) הַחֲשִׁיתִי מְעוֹלָם
 אַחֲרֵי־שׁ אֶת־אֶפֶק כִּי־וּלְדָה אִפְעָה
 אֲשֶׁם וְאֶשְׂאֵף יָחַד: (יא) אַחֲרֵיב
 הָרִים וְגִבְעוֹת וְכָל-עֵשְׂבָם אוֹבִישׁ
 וְשִׁמְתִי נְהָרוֹת לְאִים וְאֲגַמִּים
 אוֹבִישׁ: (יב) וְהוֹלַכְתִּי עוֹרִים
 בְּדֶרֶךְ לֹא יָדְעוּ בְּנִתִיבוֹת לֹא-
 יָדְעוּ אַדְרִיכֶם אֲשִׁים מִחֶשֶׁךְ
 לְפָנֵיהֶם לְאֹזֹר וּמַעַקְשִׁים
 לְמִישׁוֹר אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים עֲשִׂיתֶם
 וְלֹא עֲזֹבְתִים: (יג) נִסְגּוּ אַחֲזֹר
 יִבְשׁוּ בִשְׂתֵי הַבְּטָחִים בַּפֶּסֶל
 הָאֲמָרִים לְמַסְכָּה אַתֶּם אֱלֹהֵינוּ:
 (יד) הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהַעוֹרִים

הער, דער עוויגע; וויא איין
 העלד, וויא קריענסגענאם
 פֿאָר אַס' ענטפֿלאַמט, ער
 יויכצט, ער בריללט שרעק-
 ליד, איזט זיינען פֿיינדען מע-
 טיג איבערלעגען. (י) „איך
 „שוועג לאַנגע צייט! — זאָלל
 „איך איממער שוויגען? אימ-
 „מער אָן טיך האַלטען? נור
 „וויא איינע געבעהרערין וויג-
 „זעלן? ניין! איך פֿערוויסטע,
 „צערשט ערע אַללעס!
 „(יא) פֿערוויסטע בערג' אונד
 „היגעל, איהר גראַז פֿער-
 „דאָרט, וואַנדלע שטרעט'
 „איך דיררעס לאַנד, איך
 „טראַקנע זעען אויס! (יב) דאָן
 „לויטע איך בלינדע אויף אונ-
 „בעקאָנטע פֿאַדע, לאַס
 „זיא ווענע וואַנדעלן, דיא זיא
 „ניע געקאָנט, פֿינסטערניס
 „ווירד איהנען ליכט, קרוט-
 „מער ווען צו גראַדער באַהן!
 „יא דיזע טהאַטען פֿאַללציע-
 „הע איך, איך, דער זיא ניע
 „פֿערלעסט. (יג) דאָן ווייכען

ביטו
 „צוריק מיט שאַם בעדעקט, דיא געטצען פֿערטרויעטען, דיא צו געגאָסענען כילדערן
 „שפֿאַכען: איהר זייר אונזערע געטטער! (יד) דיא טויבען האַרען עס, בלינדע שוי-
 ען

ר ש " י

(י) החשתי מעולם. זה ימים רבים החשתי על חורבן ביתי ותמיד אחריש ואתמאספ לזון
 הווה עד עתה הליקחני רוחי ומעת' ביולד' אפעה: אשום. אתמהל: ואשאף. ואתחזיק
 להשמי' הכל יחד כל אויבי: (יא) אחריב הרים וגבעות. אהרוג מלכים ושלטונים: וכל עשב.
 כל הנלוים עליהם: אוניש. לשון יונש הוא לענין דבר לח כגון עשב ונהרות: (יב) והולכתי.
 וזאל שהיו עורים עד הנה מהביט אלי בדרך הטוב אשר לא ידעו להלוך נה: עשיתם.
 אעשה בן לשון נבואה לדבר על העתיד כאילו עשוי: (יד) המרשם והעורים. על ישראל הוא
 אומר

ב א ו ר

הרים, ויהיה כפל ענין של יושבי סלע או שהוא משל אחד, שתהיה קול הלוואה מראש ההרים
 נולדת ע"י רנת יושבי סלע, ובדמיון כ"ל"א: (ט) כאיש מלחמות, אשר יעיר קנאה ואשר
 יריע אף ילרית: (י) החשתי וגו', מאמר השם ע"פ הנכח: (יב) ולא עובתים, העורים שזכר.
 ואולי שגם טעם עשיתם עשיתי להם כמו היקרך דכרי:

הפטרת בראשית

חרגום אשכנזי מז

הַבֵּיטוּ לְרֵאוֹתַי: (טו) מִי עוֹר כִּי
 אִם-עַבְדֵי וְחָרָשׁ כַּמְרָאֲכֵי
 אֲשַׁלַּח מִי עוֹר כַּמְשָׁלִים וְעוֹר
 כְּעַבְדֵי יְהוָה: (טז) רְאוֹת רַבּוֹת
 וְלֹא תִשָּׁמַר פִּקּוּחַ אֲזִינִים וְלֹא
 יִשְׁמַע: (יז) יְהוָה חֲפִיץ לְמַעַן
 צַדִּיק וַיִּגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:
 * (יח) וְהוּא עִם-בְּזוּז וְשִׁסּוּי הַפֶּה
 בַּחֲזוּרִים כָּלָם וּבִבְתֵי כָלֵאִים
 הַחֲבָאוּ הָיוּ לְבֹו וְאֵין מְצִיל
 מִשָּׁסָה וְאֵין-אִמֵר הַשֵּׁב:

„ען אונד זעהן. (טו) אכער
 „אך! ווער איזט בלינדער אלס
 „מיין קנעכט? טויבער אלס
 „דער, דעם איך באַטען זען
 „דע? ווער בלינדער אלס,
 „דער פֿאַלקאָממען, אלס,
 „דער דיענער דעם עוויגען זיך
 „געננט? (טז) יא! דוא זאָהסט
 „פֿיעל — אַכטעסט עם ניכט,
 „דיא אָהרען געעפֿענט —
 „טערקסט דוא ניכט אויף?
 „(יז) דאך איזט דער עוויגע דיר
 „געדיג זיינער גיטע וויללען,
 „דער לעהרע וויללען, דאָס זיא
 „גראָס אונר העררליך ווערדע!
 „(יח) איין בערויבטעס, געפליג-
 „דערטעס פֿאַלק איזט עם, אין
 „האַהלען פֿערשטריקקעט אַל-
 „לעזאַממט אין קערקערן פֿער-
 „שטעקט: זיא זינד צום רויבע
 „וואָרדען — ניעמאַנד רעטטעט: צור ביטע — ניעמאַנד שפּריכט: „געבט זיא צוריקו
 „ווער

ראות קרי * הספרדים מסיימין כהן מי

ר ש י

אומר: (טו) מי עור. בנס אין א' כי אם עבדי הוא העור שנולכס. וחרש שננס הרי הוא
 כמלאכי אשר אני שולח להנבא נבואות: מי עור כמשולם. מי שהי' עור בנס כבר קבל יסוריו
 והרי הוא כמשולם כל תגמוליו וילא נקי: (טז) ראות רבות. ראות הרבה לפניכם ואינכם
 שומרים להניט במעשי ולשוב אלי: פקוח אזנים. אני עסוק לפקוח אזניכם ע"י נביאי ולא
 ישמע איש מכם את דברי ולשון הוה הוא: (יז) חפץ. להראותכ' ולפקוח אזניכ' למען לדקו ולכך
 הוא מגדיל ומאדיר לכם תורה: (יח) והוא. העם הזה בזוי ושסוי וסיף הענין ולא ישי' על לב כל זה
 לומר למה קראתנו זאת מי נתן למשיבה יעקב: הפח בחורים כולם. בחוריהם פמי נפש כולם. (טו)
 ד"א הפח בחורים כולם ישימו את עלמם בפחי האדמה ובחורים ובנתי כלאים החבאו יוביק
 שכן הוא): ואין אומר השב. כמו השב לפיכך הוא רפי אבל השב באמתחותנו הוא דגש:

ב א ו ר

(טו) עבדי, זה ישראל המכונה בשם עם ה' וסגלתו: כמלאכי אשלה, כלומר כזה אשר
 מלאכי אשלה לו: כמשולם, מלשון שלימית, כלומר כזה אשר ראוי להיות שלם עם ה' אלהיו,
 באשר יקרא שמו עבד ה': (יז) חפץ וגו' לפי דעת מתקן ההפטרע זה מאמר הנביא לנחם
 את ישראל, כלומר שכל זה שזכר בפסוקים הקודמים, הנה ה' חפץ בעמו למען לדקו, כלומר
 טובו, ולמען תורתו אשר חפץ להגדילה ולהאדירה: (יח) והוא וגו', ישאל הוא עם בזו,
 שבוזים אותם אויביהם, ושסיים אותם חמיד (רד"ק): הפח בחורים כלם, כמו למעלה מזה
 י"ח ק'): על חור פתן, אומר, כי בחורים, אשר התחבאו עם, יפיהו אותם אויביהם, כלומר
 ילכדו אותם בשם שלהם, ובחמרו חורים רוכה לחמור מערות, ואמר חורים על דרך גנאי,
 כמו שאמרו פלשתיים (שמואל א' י"ד) הנה עבדים יולאים מן החורים אשר התחבאו עם (הג"ל):
 ובנתי כלאים החבאו, אמר, כשילכדום אויביהם, ינביאים בנתי כלאים, ובכל הרע הזה,
 ובכל

חרגום אשכנזי

(יט) ווער אונטער אייך פֿער-
ניממט דיעס? האָרעט אויפֿ-
מערקזאַם דיא ציקונפֿט? —
(כ) ווער לעס יעקב צור ביי-
טע ווערדען? גאָכ ישראל דען
רייבערן פֿרייז? — אויטס ניכט
דער עוויגע? — יא, זיא זיג-
דיטען איהם, וואָללטען אויף
זיגען וועגען ניכט וואָנדעלן,
בעהאַרעטען זיינער לעהרע
ניכט! (כא) דאָגאָס ער זיינען
גריססיגען צאָרן איבער זיא,
אינר דעס קריעגעס מאַכט,
פֿיער לאָדערטע רינגס אומ-
הער, זיא מערקטען ניכט דאָ-
רויף; עם פֿערצעהרטע זיא —
זיא נאָהמען'ס ניכט צו הער-
צען. — (כב) דאָך נון שפּרייכט
דער עוויגע, דיין שעפֿפֿער,
יעקב! דיין ערהאַלטער, ישראל!
פֿירכטע ניכטס! איך ערלאָוע

הפטרות בראשית

(יט) מי בכם יאזין זאת יקשיב
וישמע ר־אחור: (כ) מי-גרתן
למשוסה יעקב וישראל לבזזים
הלא יהוה זו חטאנו לו ולא-
אבו בדרכיו הלוד; ולא שמעו
בתורתו: (כא) וישפך עליו חמה
אפו ועוזו מלחמה ותלהטרו
מסביב ולא ידע ותבער-בו
ולא-ישים על-לב: (כב) ועתה
כה-אמר יהוה בראף יעקב
ויצרה ישראל אל-תירא כי
גארתיה קראתי בשמך לי-
אתה: (כג) כִּי-תֵעָבֵר בַּמַּיִם

אחד

למִשִּׁיבָה קרי

דיך, איך ערנענגע דיך נאמענטליך: דוא ביזט מיין! (כג) וואַטעסט דוא דורך וואַס-
סער

ר ש י

(יט) יאזין. לתת לב לזאת מי נחן למשיסה יעקב: לאחור. יקשיב וישמע דבר שיעמוד לו
באחרונה וכן ת"י לאחור לכופא וכן כל לאחור שבמקרא עתיד להיות הוא: (כ) זו חטאנו לו.
זו היא שגרמ' את המשיסה והבו את אשר חטאנו לו: ולא אנו. חזונו בדרכיו הלוד:
(כא) ותלהטרו מסביב. הנחתי פורענות על אומות מסביב כדי שיוצי ישראל ויקחו
מוסר כענין שנאמר הכרתי גוים נשמו פנותם אמרתי אך תיראו וגו': ולא ידע. יודע
הוא אלא שדע בעקב לא חש להבין זאת ולשוב מרשעו: ותבער בו. אחר פורענות
האומות שמסביב בערו בעלמו: (כב) ועתה. אף על כל זאת כה אמר ה' אל תירא:
(כג) כי תעבר במי'. כשעברת בים סוף אתך הייתי:

ובנהרות

ב א ו ר

ובכל הנזיון הזה לא ישינו אל לבם, בעוונתו הוא זה (הנ"ל): (יט) מי בכם יאזין ואח וגו',
זאת התוכחה, מי בכם, שיאזינה ויקשיבנה, וישמע מה שעתיד להיות בסוף הימים, זהו לאחור
(הנ"ל): (כ) הלא ה', מסדר הטעמים הפריד המלות האלה בטעם אמת, ועל פיו תרגמתי
אשכנזית: זו חטאנו לו, מן קדם דכנו קדמוהי (הכשדי), וכן מתורגם בל"א: (כא) וישפך
דגו', ושפך עליהן חמת רוגזיה, ומקוף ענדי קרבא איתי עליהון (הנ"ל): וחלהטוהו, אש
המלחמה, ולהנת אף ה': (כב) ועתה וגו', אמר הנביא, אחרי שאתם מודים, עתה
יגאלכם השם (נ' עזרא): קראתי בשמך, מעלה גדולה, כמו (שמות ל"א ב') ראה קראתי
בשם, והמעלה היא, שאתם שלי (מדברי הנ"ל). וכן אמר הכשדי, רביחך בשמך, ועל פי
זה תרגמתי אשכנזית: (כג) כי תעבור וגו', הנחוב ידמה השרים לנכרים, גם אש כמו

במדבר

הפטרות בראשית

תרגום אשכנזי יז

אֶתְּךָ אֲנִי וּבְנֵהְרוֹת לֹא יִשְׁטַפּוּךָ
כִּי־תִלְךָ בְּמוֹ־אֵשׁ לֹא תִכּוֹה
וְלֹהֲבֵה לֹא תִבְעַר־בְּךָ: (כד) כִּי
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל
מוֹשִׁיעַךָ נִתְּתִי כַפָּרָה מִצָּרִים
כּוֹשׁ וְסָבֵא תִחַתְּךָ: (כה) מֵאֲשֶׁר
יִקְרָתְּ בְּעֵינַי נִכְבַּדְתָּ וְאֲנִי אֶהְבַּתִּיךָ
וְאַתָּן אָדָם תִּחַתְּךָ וְלֹא־אֲמִים
תִּחַת נַפְשֶׁךָ: (כו) אֶל־תִּירָא כִּי־
אֶתְּךָ אֲנִי מִמּוֹרֶחַ אָבִיא וְרַעַךָ
וּמִמַּעַרְב־אֶתְּקַבְּצֶךָ: (כז) אָמַר
לְצִפּוֹן תָּגִי וּלְתִימָן אֶל־תִּכְלָאִי

סער - איך בין מיט דיר ,
דורך שטראַמע - זיא פֿיהרען
דיך ניכט הינוועג ; געהסט דוא
דורך פֿייער , דוא ווירסט ניכט
געבראַנגט , פֿלאַממע זעננעט
דיך ניכט אָן ; (כד) דען איך ,
דער עוויגע, דריין גאַטט, ישראל'ס
הייליגסטער , רעטטע דיך ,
געבע מצרים , כוש אונד סבא
צור פֿערוואַהנונג פֿיר דיך הין .
(כה) דוא ביזט ווערטה געאַכט־
טעט אין מיינען אויגען , דאַרום
ווירסט דוא אויך פֿערהעררלי .
כֵּעַט ; איך ליעבע דיך , געבע
מענשען שטאַטט דיינער , נאַ־
ציאָנען שטאַטט דיינער זעעלע
הין . (כו) פֿירכטע ניכטס , דען
איך בין מיט דיר ; ברינגע פֿאַן
אַסטען דיינע נאַכקאַממען ,
זאַממלע אויס וועסטען דיך !

הביאי

(כז) איך בעפֿעהלע דעם נאָרדען : „גיב הער! דעם וירען : „האַלטע ניכטס צוריק!
ברינגע

ר ש י

ובנהרו' לא ישטפוך . גרחה בין המלריי' והאומות המרובין כמי נהר ולא יכלולך לכלות : כי חלך במו
אש . לעתיד לבא כי הנה היום בא בער בתנור שאקדיר ממה על הרשעי' וליהט אותם היום הבא גם
סם לא תנוה : ולהנה . ששקף את האומות כמה שנאמר והיו עמים מארפות סיד גם היא לא
תבער בך : (כד) נתתי כפרך מכרים . והם היו לפדיון לך שבנוכיהם מתו ולמה בני בכובי
נללת והייתם חייבים כלים כמו שנאמר ביוקאל ואומר לשפוך חמתי עליה' בארץ מזרים :
(כה) ואתן אדם תחתך . תמיד אני רגיל בכך : (כו) אומר לרות לפון תני . הגליות שבכפון :
ולתימן . שהיא רוח חזקה אל תכלא מלגש בחזקה להביא גליותי וכן עובי כפון וכו' תימן מתוך
שהרוח

ב א ו ר

(במדבר כ"א כ"ח) אש ילאה מחשבון , והטעם , כי תעבור במים על מדי ופרס , כאשר ילכדו
בבל (הנ"ל) : כי חלך וגו' , בד תהכון לבני עממיא , דתקיפין באשתא , לא יכלון לכון ,
ומלכוון , דחסינן בשלהוביתא , לא ישינון יתכון (הנשדי) : (כד) כפרך , ענין פדיון , כמו (משלי
ו"ו) פני כל בוסר , והדומים לו , וכן אמר הנשדי , חליפך , ועל פי זה מתורגם נל"א : מצרים
וגו' , שמלכי מדי יעשו להם רעה (נ' עזרא) : (כה) מאשר וגו' , דברי השם אל ישראל ,
יקר בעיני אמה מאוד , ועל כן אתך לכבוד ולתפארת בבל העמים : ואהן וגו' , ומסרית
עממיא תחוחד (הנשדי) : אדם , שאני בראתים , כאשר בראתיך (נ' עזרא) : (כו) ממורה ,
היא בבל (הנ"ל) : וממערב , היא מלרים ואשור , ובתוב (עזרא ו"ו כ"ב) יהסב לב מלך
אשור וגו' (הנ"ל) : (כו) הני , בני (הנ"ל) : ולתימן , ימין , והנה יקבלס מארבע כנסות
הארץ (הנ"ל) : אל חבלאי , ענין מניעה ועלירה , כמו (תהלים מ' י"ב) לא תכלא דחמיק .

הביאי בני מרחוק ובנותי מקצה
 הארץ: (כח) כל הנקרא בשמי
 ולכבודי בראתיו יצרתיו אף
 עשיתיו: (כט) הוציא עם עור
 ועינים יש וחרשים ואזנים למו:
 (ל) כל הגוים נקבצו יחדו
 ויאספו לאמים מי בהם יגיד
 זאת וראשנות ישמיענו יתנו
 עדיהם ויצדקו וישמעו ויאמרו

„ברונגע מיינע זאָהנע אויס
 „דער פֿערנע, מיינע טעכטער
 „פֿאָן דער ערדען ענדע ו
 „(כח) צללע, דיא נאך מיינעם
 „נאמען גענאָנט ווערדען, דיא
 „איך צו מיינער פֿעהרעררלי-
 „בונג שוף, בילרעטע אונד צו-
 „בערייטעטע. “ (כט) לאסט
 הערפֿאַר טרעטען דאָ בלינ-
 דע פֿאַלק, דאָ אייגען האַט!
 דיא טויבען, דיא אָהרען הא-
 כען! (ל) לאסט דיא פֿעלקער
 אַללע פֿערזאַממעלן, דיא נא-
 ציאַנען צוזאַמען קאַממען!
 וער פֿאָן איהנען פֿערקינדעט

דיעם? ווער ליעם דאָ איינגעטראָפֿענע פֿאַרהער אינו האַרען? — לאסט זיא איה-
 רען צייגען שטעללען, אינד גערעכט ערשיינען! מאַן האַרע עס, שפרעכע: „עס איזט

ר ש י

שהיות לפנות חלשה לריבה חיזוק לכך כתיב עורי תני אבל דרומית שאינה לריבה חיזוק כתוב
 בחי כמות שהיא וכן אל תכלאי: (כח) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. כל הנדיקים
 הנקראי' בשמי וכל העשוי לכבודי יצרתיו אף עשיתיו חכמתו בכל הכריך לו והכנתי הכל
 כלום אג"פ שאבדו בגולה ובזרה כנר הכנתי להם כל לרבי גאולתם: (כט) הוליא עם
 עור. הוליא כמו להוליא מן הגולה אותם שגלו על שנעשו כעורים ועינים להם ולא ראו:
 (ל) כל הגוים נקבצו יחדו מי בהם יגיד זאת וראשנות ישמיענו ויאמרו ויצדקו וישמעו ויאמרו
 זה מפי טעותם או הראשנות שכבר עברו ישמיעונו לאמר אנחנו הגדנו אותם קודם שנאו:
 יתנו עדיהם. ששעו שנאו עליהם קודם לכן ויצדקו אבל אני יש לי עדים שאתם עדי

ב א ו ר

ודומיו, וכן אמר הכשדי: לא תעכב, וכן מתורגם בלשון אשכנז: בני ובנותי, אנשים
 ונשים (בן עזרא): (כח) כל הנקרא בשמי, יש אומרים, כי נקרא כמו קורא, ואיננו
 נכון, רק הוא כמשמעו, כל הנקרא בשמי, שהם עם ה' (הנ"ל), ועל פי זה תרגמתי:
 ולכבודי, להיות כבוד לשמי (ה"ל): בראתיו, זה העם (הנ"ל): יצרתיו וגו', כל לשון
 בריאה הוא התקדש הדבר ולאתו מזין ליש, וכן אמר תחלה בראתיו, הולאתי אותו מאין
 ליש, ואף על פי שנברא מן האדמה, כיון שלא נברא מכמותו, שהוא בשר, באלו נברא מאין,
 ואחר כך יצרתיו, שהעמדתיו על תכונת הבורה, ואחר כך עשיתיו, שפירושו חקנתיו, כי
 לשון מעשה הוא חקון הדבר והשלמתו, כולה לימר, חקון מזונותיו ולרבי גופו, לפיכך אמר,
 אף עשיתיו (ן' מלך). וראה בביאור רמב"ן ז"ל לספר בראשית (ב' ד'): אף עשיתיו, הטעם,
 וחקנתיו, ורבי שלמה, בעל השירים השקילים, ז"ל, פירש בו, כי זה סוד העולם, ואיננו
 דבק בטעם הפרשה (ראב"ע), וכפי הנראה כוון הרב ז"ל בזה על ארבע עולמות אצילה,
 בריאה, יצירה, עשייה, הידועים למארי קבלה, ושלושה האחרונים רמזוים בספוק זה, במלות
 בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, ואין להאריך: (כט) עם עור, שהיו בן בתולה, ואף על פי
 שיש להם עינים, והנה כל הפרשה דנקה (ראב"ע): (ל) כל הגוים נקבצו, עבר במקום
 עתיד, ויאספו הם ומנמיהם (רד"ק): מי בהם, שיגיד זאת העתידה (הנ"ל): וראשנות
 ישמיעונו, ישמיעונו אותם טרם היותם, כמו שהשמעתים אני על ידי בניאי (הנ"ל): יתנו
 עדיהם, שאמרו טרם היותם (הנ"ל): ויצדקו, נאמר עליהם, כי לדיקים הם במאמרם,
 ונאמנים בדבריהם (הנ"ל): וישמעו וגו', ישמעו העדים, ויאמרו אמת, כך היא (ראב"ע).

הפטרות בראשית

תרגום אשכנזי ית

וואהר ו " (לא) איהר זייד מיי
גע צייגען, שפריכט דער עווי-
גע; אונד מיי קנעכט דען
איך ערוועהלטע, אויף דאס
איהר וויססעט, מיר גלויבעט,
אונד בעגרייפעט, דאס איך
עס בין! פאר מיר וואר קיין
נאטט, אונד נאך מיר ווירד
קיינער זיין.

אמת: (לא) אתם עדי נאם יהוה
ועבדי אשר בחרתי למען
תדעו ותאמינו לי ותבינו כי
אני הוא לפני לא-נוצר אלא
ואחרי לא יהיה:

הפטרות תולדות נח

(נישעיה סימן נ"ד.)

ואס הוא שנת ראש חדש מפטירין כה אמר וגו' השמים כסאי לעיל דף ה'.

(א) פראהלאקקע, אונפרוכט-
בארע! דיא דוא ניגעג-
בארען, בריך אין יובעלליע-
דער אויס, אונד יויצע דיא
דוא מוטטערוועהען ניגע-
פיעהלט! דיא קינדער דער

(א) רני עקרה לא ילדה פצתי
רנה וציהלי לאחלה כירבים
בני-שוממה מבני בעולה אמר
יהוה

פערלאססענען איבערטעפעען איינסט דער פערמעהלטען קינדער, שפריכט דער
ר ש י

שהגיתי לאברהם אביכם הגליות ונאוו: (לא) ועדני יעקב: אשר בחרתי. גם הוא יעיד
שהנשמתו בלכתו לארס נהרים ושמתי הנשמתו למען תדעו וגו'. כל זה עשיתי למען
תתנו לב לדעת אותי:
(א) רני עקרה. ירושלם אשר היטה כלל ילדה: לא חלה. לשון לידה הוא שהיולדה על ידי

ב א ו ר

ועל פיו ז"ל תרגמתי אשכנזית: (לא) אתם עדי, אמר לישראל (רד"ק) ועבדי אשר בחרתי,
הוא הנביא, אמר, אתם עדי, כי מה שאמרתי לכם נדבר סגורין, על הרעה שעה לכם,
ועל מפלתו, הכל אמרתי לכם על ידי הנביא, קודם שיהיה, וכן הנביא עד שאמר לכם בשמי,
כאשר אמר, בן היה (הנ"ל): כי אני הוא, זה פייסוד, שאין למעלה ממנו, כי כל יש
אינו הוא בעלמו (ן' עורא): לשני לא נוצר אל וגו', יש אומרים, לפני מעמד הר סיני,
ואחרי, אחרי המעמד, ואין נוצר, רק הוא, אין לפני אל, וכן אחרי לא יהיה, והטעם,
כי הוא ראשון ואחרון, ונוצר נוצר עם אל, כי אין אל מבלעדיו, כי אם נוצר, ועורי לב
יחשו, שיבא מדברי הנביא, שהשם נוצר, חלילה חלילה, רק לא ינינו האמת (הנ"ל),
ועל פיו תרגמתי בל"א. וכתב רד"ק ז"ל: "הדבר הזה קשה למפרשים, בעבור שאמר לפני
ואחרי, והוא יתברך אין לו ראשית ואחרית, ועוד שאמר נוצר, לפיכך פירשו מקלמם נוצר
כמו יצר, ורובה לומר, לפני שיצרת היצירות, לא יצר אל זולתי שום יצירה, ואמר זה על
האלילים, ואחרי שיצרת גם כן לא יצר אל זולתי שום יצירה, ואדוני אבי ז"ל פירש נוצר
כמשמעו, נפעל, ופירשו סמוך, כי הוא פתוח, רובה לומר, לא היה דבר נוצר על ידי
אל זולתי לפי שהיו נוצרים היצירות על ידי, וכן לא יהיה דבר נוצר על ידי שום אל אחר,
גם כן, כלומר אחר שנוצרו על ידי, לא יהיה דבר נוצר על ידי שום אל:"
(א) מבני בעולה, כלומר כאשר שושבת עם בעלה ונביה, והפונה האלמנה והשבויה שהיא
שוממה

עויגע. (ב) ערוויטערע דיי-
 נעם צעלטעם רוים, שפאננע
 זיא אויס, דיינער וואהנונג
 מעפפֿע, אונטערלאסע
 נכטס, פֿערלענגערע דיי-
 לע, כעפֿעסטיגע דייא פֿעלעק-
 קע; (ג) דען דוא ברייטעסט
 דיק אויס צור רעכטען אונד
 צור לינקען; דיינע נאָקאָמ-
 מען ערבנען נאָציאָנען, כעפֿעל-
 קערן אָדע שטערטע. (ד) זיין
 ניכט כאָנגע! דוא ווירסט ניכט
 צו שאַנדען; זיין ניכט בע-
 שצמט! דוא זאללסט ניטמער
 ערראַטהען; דעם יונגפֿריילי-
 בען-שטאַנדעס שאַאם זיין =
 פֿאַרנעסען, דעם וויטטווען-
 שטאַנדעס שטאַך ווערדע ניט
 געדאַכט. (ה) ער, דיין שעפֿפֿער,
 איזט דיין געטאַהל, עוויגער
 צבאות! זיין נאָמע, ישראל'ס
 הייליגסטער דיין ראָכער, אל-
 לער לענדער גאָטט! גענאָנגט!
 (ו) זיין פֿערלאַסענער, טיעף
 געקערענקטער פֿרויא, רופֿט
 דער עוויגע דיר צו! זיין צו

יהוה: (ב) הרחיבי ומקום אהלך
 ויריעות משכנותיך יטו אל-
 תחשכי האריכי מיתריך ויתדתיך
 חוקי: (ג) כי ימין ושמאל
 תפריצי וזרעך גוים יירש וערים
 נשמות יושבו: (ד) אל תיראי
 כי לא תבושי ואל תכלמי כי
 לא תחפירי כי בשת עלומיך
 תשכחי ותרפת אלמנותיך לא
 תוכרי עוד: (ה) כי בעליך עשיך
 יהוה צבאות שמו וגאלך קדוש
 ישראל אלהי כל הארץ יקרא:
 (ו) כי כאשר עזובה ועצובת רוח
 קראך יהוה ואשת נעורים כי
 תמאס אמר אלהיך: (ז) ברגע
 קטן עזבתך וברחמים גדולים

אקבצך

יוגענרליכעם עהעגענאָם, פֿעראַכטעט איינסט, שפּריכט דיין גאָטט צו דיר! (ז) איינען קליי-
 נען אויגענווינק פֿערליעם איך דיר, ערבאַרמונגסאַלל געהמע איך דיר וועדער אויך.

אין

ר ש י

חיל וחללים ילדת: מנני בעולה. בת אדום: (ב) יטו. למרחוק: מיתריך. הם חללים
 דקים החללים כזלי אהלים וקצורי ציתדו שקורין קביל"ג בלע"ז (עיין בבאורי לאופסוס
 ד' כ"א) ותיקצין כחץ: (ג) תפולני. תנכרי: (ד) עלומיך. נעוריק: (ו) כי תמאס.
 כשתמאס

ב א ו ר

טוממה והצבם על ירושלים שהיא כאלמנה (מרד"ק): (ב) הרחיבי וגו', ד"מ שתרזינ משננה
 כדי שתכיל רוב הנשים שתלד: (ד) כי בושח עלושיך, טרם שנכחה לעם סגלה, וימי מנורתם
 נמלרים: ותרשח אלמנותיך, אחרי שחטפו ובלו: (ו) כי תמאס, כשתמאס, פעמים שנועם
 עליה מעט (רש"י). והוה שאמר הנעל לזה הזאת, ברנע קטן וגו': (ז) ברגע קטן, יפה
 אמר הראב"ע ז"ל יש מפרש שסירשו מלאן רוגע היס וגליו והעד וברחמים ע"כ, ולש"ו יתורגם
 הכתוב בל"א (אין קוללען אוכווילונען פֿערטטיעם חיד דיר, חונד, מיט גראָסער זיעכע נעהמע
 חיד

אֶקְבֹּץ: (ח) בְּשִׁצְף קִצְף הַסְּהָרְתִּי
פָּנֵי יָרֵגַע מִמֶּךָ וּבַחֲסֵד עוֹלָם
רַחֲמֶיךָ אָמַר גְּאֻלְךָ יְהוָה: (ט) כִּי-
מִי נָח זָאת לִי אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי
מֵעַבְרַת מִי-נָח עוֹד עַל-הָאָרֶץ בֶּן
נִשְׁבַּעְתִּי מִקִּצְף עֲלֶיךָ וּמִגְּעַר-בְּךָ:
(י) כִּי הֵהָרִים יִמוּשׁוּ וְהַגְּבָעוֹת
תִּמוּטֶינָה וְחֲסָדֵי מֵאֲתָךְ לֹא-
יִמוּשׁוּ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט
אָמַר מְרַחֵם יְהוָה: * (יא) עֲנִיָּה
סַעֲרָה לֹא נַחֲמָה הַנְּהָ אֲנֹכִי
מִרְבִּיץ בַּפּוֹךְ אֲבָנֶיךָ וַיִּסְדַּתֶּיךָ
בַּסִּפְרִיִּם: (יב) וְשִׁמְתִּי כְדָכָד

* הספרדים מסיימין כאן שמישחך

(ח) אין קורצעם גרים פֿער-
היללטע איינע וויילע איד מיין
אנטליטץ דיר, אַכער איינער
עוויגקייט דויער וואָהרט מיין
נעגנאָדע! שפּריכט דיין רעט.
טער, דער עוויגע. (ט) וויא
צונה'ס צייטען, זאָ זיין דיין
רעטטונג! שוואַך דאָמאַלס
איד, ניע זאָלל פֿלוטה ווידער
דיא ערדע איבערשטרעמען!
זאָ שוואַרע איד איטצט, ניע
וויעדער דיד צו צירנען, דיד
צו שעלטען! (י) געבירגע מאַ-
גען ווייכען, הינעל זיך אייפֿ-
לאָזען! מיינע הולד וויכט פֿאַן
דיר ניע! מיין פֿריערענסכינד
וויד ניע אויפֿגעלאָזט! זאָ
שפּריכט דער אַללערבאַרמער,
דער עוויגע. (יא) אַרמועליגע,
דעם שטורם פֿרייז געגעכענע,
אונגעטראָסטעטע שטאַרט!
זיעהע! איד (גאָסט) בעלעגע
מיט ערלער פֿאַרבע דינע שטיינע, גרינדע דיד אויף סאַפֿירען. (יב) דורך קריסטאללע
זאָלל

ר ש י

בשחמאס פעמים שבעים עליה מעט: (ח) נשכף קץ. מנחם פתר מרי אף ודוגש אמר במעט
קלף כמו ברגע קטן עזמתך וכן תירגם יונתן: ובחמד עולם. שחקיים עד עולם: (ט) כי
מי נח זאת לי. שבעה בירי והולך ומפרש דברו כאשר נשבעתי מעבור מי נח וגו': (י) כי
ההרים ימושו אף אם תבלה זכות אבות ואמהות חסדי מאתך לא ימוש: (יא) סוערה. שלנה
סוער ברוב זרות: מרביץ בסוף. כוכף כלפתך באבני נופך: (יב) כדכד. מין אבן טובה:

ב א ו ר

זיך דיד וויעדער אויף) כי יש רחמים שהוא לשון אהבה כידוע: (ח) בשצף קצף, מנחם פתר
מרי אף ודוגש אמר במעט קלף כמו ברגע קטן. וכן תרגם יונתן בשעה זעירא סלקית אפי
שכתי זמן זעירא מינך (רש"י), וכן פי' הריק"ם והראב"ע. אולם בשעה זעירא הוא תרגום
ברגע קטן ולא תרגום בשכף קלף, גם איד יחנן כפילת מלת זעירא בתרגום הנ"ל, ובאמת
נוסח התרגום שלפנינו משובש הוא, כי לא מלינו צו תרגום הנחוב ברגע קטן וגו' מכלובל,
ונראה באלו נתערבב תרגום אלו ב' הכתובים למדא, תחלתו מפסוק הראשון וסופו מפסוק הב'.
אמנם היותר נראה כפי' הנחוב הוא שטעם שצף, כלד"י הוא כטעם שטף בט"ית, להוותם
אותיות מתחלפות, כידוע לבעלי המבטא. ואמר שהקלף לא בא כי אם בשטיפה מהירות,
ובאשר בא כן ילך, אבל החסד שבו נמדת הרחמים והאהבה רחוקה כלבו הוא יחקיים לעולם
יהיה תרגום בשכף קלף כל"א (אית וויסברוך דעם לָאָרְגַס): (י) כי מי נח, יש מחלוקת בספרים
במלה הזאת. ברוב הספרים הם שתי מלות ויש ספרים שהיא מלה אחת כמו כימי נדת דותה.
וכן תרגם יונתן כיומי נח, מ"מ הענין אחד (מרד"ק): (יא) סערה, בסער הגלות. והפסרה
הזאת

ואלל דאז זאננענליכט דיר שיי
 נען, פאם געשטיין, פייער-
 פארבען ערבויע איך דיא טהא-
 רע, דען נאנצען אומקרייז פאן
 ערלען שטיינען דיר. (ג) אל-
 לע ריינע קינדער זאללען דעם
 עוויגען לעהרלינגע, אונד דיע-
 זער קינדער גליק גראס זיין.
 (ד) דורך טוגענד בעשטעהסט
 דוא — פערנע זייד דיר יעדער
 רויב — דוא האסט ניכטס צו
 פירכטען, פערנע יעדע אונ-
 טערדריקונג — דיר נאהט זיך
 קיינע. (טו) ווער ווילל זיך צו-
 זאממען ראטטען אהנע מיינען
 בעפעהל? ווער זיך ווידער
 זיך ראטטעט, אונטערליעגט
 דיר. — (ז) זעהע! איך שוף
 דען וואפענשמיעד, איהן,
 דער צו גלוטה דיא פלאממע

שמשתיד ושעריך לאבני אקדה
 וכל גבולך לאבני הפץ: (ג) וכר-
 בריך למודי יהוה ורב שלום
 בריך: (ד) בצדקה תכונני רחמי
 מעשקבי לאתיראי וממחהה כי
 לאתקרב אליך: (טו) הן גור
 יגור אפס מאותי מיגר אהך
 עליך יפול: (טז) הן אנכי בראתי
 חרש נפח באש פחם ומוציא
 כלי למעשרהו ואנכי בראתי
 משהות לחבל: (יז) כל כלי יוצר
 עליך לאיצלה וכל לשון תקום-

אהך

הנה קרי

בלעזט, אום פערדע-בליך ווערקציג צו פערטיגען, איך שוף יעדע פעהרעהערנדע
 קראפט — (יז) אבער ווערקציג ווידער זיך געפערטיגט, גערייחט ניכט! יעדע צונגע
 נע-

ר ש י

שמשתיד. יונתן חירגס אעך ומנחם חזרו עם ישמאניה ויש פותרין לשון שמש חלוני' שחמה
 זורחת כהן ועושין כנגדו מחיל' במיני זכויות כנעים לנוי. ומדרש תהלים פותר שמשתיד ושמש
 ומגן שיני הסומה: לאבני אקדה. יונתן חירגס לאבני גומרין חרגוס גחלים פתר
 אקדה לשון קדמי אש והם מין אבני' טובות בוערות כלפידים והוא קרבנו' קלא (קארפונקעז) לשון
 גחלת ויש פותרין לשון מקדח אבנים גדולות שכל חלל הפתח קדוח בחוכו והמזויית
 והמפתח והסף כולן מחוד האבן הם: לאבני חסן. לאבני לורך: (יד) רחמי מעושק.
 כמו התנערי מעפר תרחמי מן העושקים אומד: (טו) הן גוריגור אפס מאותי. הן ירא יירא
 ויגור מגורת רעות אותו שאין אני עמו הוא עמו: מי גר אהך. מי אשר נאסף עליך
 למלחמה או מי גר מי שחגרה נך. ורבותינו פירשוהו בגרים לומר שאין מקבלין גרים
 לימות משיח ואלף בפשוטו של מקרא יתכן מי שנעשו גרים אהך בענייתך עליך יפול בעשירוחך
 כמו על פני כל אחיו נפל: (טז) הנה אנכי. אשר בראתי חרש המתקן כלי ואני אשר
 בראתי משחית המתבלו כלומר אני הוא שגריתי נך את האויב ואני הוא שהתקנתי לו
 פורענות: ומוציא כלי למעשהו. לכורך גומרו כל לורכו: (יז) כל כלי יוצר עליך. כל כלי

ב א ו ר

הזאת מחוברת לפרשה שלמעלה שמדבר שם אל ירושלים המריבה: (יד) רחמי מעישק, כמו
 תרחמי וכן ומות כהר כמו ותמות, (מרד"ק), ושעורו העושקים אותך עד הנה יתרחמו ממך:
 (טו) גור יגור, לשון אחיפה הוא כמו יגורו עלי עזים: אפס מאותי, שלא במלותי (כד"ק):
 עליך יפול, כלומר אותן אשר יגורו אהך, יפלו תחתך. ויש אומרים שכלות מי מושך אחרת
 עמה ושעורו מיגר אהך מי עליך יפול, כמו על פני כל אחיו נפל שהוא גם כן כלשון גר,
 והוא דרך שאלה: (טז) הן אנכי, שעורו כמו שבת רש"י ורד"ק כיון שאני עשיתי העושה ואני

אֶתְּךָ לַמִּשְׁפָּט תִּרְשִׁיעֵי זֹאת
 נִחַלְתָּ עַבְדֵי יְהוָה וְצַדִּיקְתָּם
 מֵאֵתִי נִאֲמֵי יְהוָה: (יח) הוּי כָּל-
 צָמֵא לָכוּ לַמַּיִם וְאֲשֶׁר אֵין-לֹו
 כֶּסֶף רָכּוּ שָׁבְרוּ וַאֲכָלוּ וְלָכוּ
 שָׁבְרוּ בְּלוֹא-כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר
 יֵין וְחֶלֶב: (יט) לָמָּה תִשְׁקָלוּ--
 כֶּסֶף בְּלוֹא-לֶחֶם וַיִּגְיַעְכֶּם בְּלוֹא
 לְשִׁבְעָה שְׁמֵעוּ שְׁמוֹעַ אֵלַי וְאֶכְלוּ--
 טוֹב וְתִרְחַעְנֶנּוּ בַדְּשָׁן נַפְשֵׁכֶם:
 (כ) הַטּוֹ אֲזַנְכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמֵעוּ
 וְתַחֲי נַפְשֵׁכֶם וְאֶכְרַתְהָ לָכֶם
 בְּרִית עוֹלָם חֲסֵדֵי דוֹד הַנְּאֻמָּנִים:

נעוועטצט ווידער דוך, פֿער-
 דאָמססט דוא אים געריכט-
 דיעס איזט ערבטהייל דער
 גאָטטעסדיענער, איהר טו-
 גענד: לאָהן פֿאַן מיר, שפּריכט
 דער עוויגע. (יח) וואָהלאַן!
 איהר דורשטיגען, געהערט
 אייך דעם וואָס טראַהר געלר-
 אַרמען! קאַמט, ערווערנט
 אונד געניעסט. יאָ קאַמט, ער
 ווערנט אָהנע געלד אונד אָה-
 נע פּרייז וויין אונד מילך!
 (יט) וואָרום געכט איהר אייער
 זילבער פֿיר אונבראַד, איי-
 ערע אַרבייט פֿיר אונזעטטי-
 גענדעס הין? אָ האַרְכֶּט,
 האַרְכֶּט דאָך אויף מיך! גע-
 ניעסט דעם גוטען, דיא זעלע
 לאַבע זיך אַן וואָהללוסט: (כ) גיי-
 געט דאָך אייער אָהר, אונד
 קאַמט צו מיר! געהאַרְכֶּט,
 אונד אייער גייסט ווירד זיך
 ערקוויקען: איך מאַכע מיט

הו

אייך איינען עוויגען כונד אויף טרייע הולדפֿערזיכערונגען, דעם דוד צוגעזאָגט.
זעהט

ר ש י

זיין אַזר ילטעוהו וימדוהו בשבילך להלמס בך. יולר לשון חרבות זוכים. אף תשיב לור חרבו:
 (יח) הוי כל למא. הוי זה ל' קריאה וזימון וקיצוץ הוא ויש הרבה במקרא הוי הוי ונוסו מארץ
 כסון: לכו למים. לחורה: שברו. לשון לשבור בר. קנו: יין וחלב. לקח טוב מיין וחלב:
 (יט) למה תשקלו כסף. למה תגרמו לכם לשקול כסף לאויביכ' בלא לחם: (כ) חסדי דוד.
 שאגמול

ב א ו ר

בראתי המשחית לחבל, כן בידי להגין עליך לכלתי מאונה אליך כל רע: (יח) לכו למים,
 כנוי על התורה ועל מצות ה'. ואמר למה תשקלו בלא לחם, כונתו על עבודת אלהים אחרים
 אַזר המה לא אלהים, כדמיון לא לחם:

(א) דיעזע לונזשענעטלונג איזט חייט דייטטען חונגעוועהליך, דאָך האַכע חייט זיח געווען, ווייל קיין פֿערערעט וואָרט דען בעגריף זיך קורץ חונד זיך דייטליך אויסדריקט. הענדעל'סוואָהן
 איבערזעטלט לאַ-עם עבענפֿעללס חוין דיעזע פֿרט: חונפֿען. אויסער דיעזער אויטאָריטעט,
 איזט דיעזע לונזשענעטלונג ניכט טפֿרעכֿווירריג, דאָ דיא פֿאַרטיקעל חונג, פֿערכיינענדע קרפֿט
 בעדייטעט חונד אייגענטליך דיא פֿאווענעהייט דעאינעניגען בעגריפֿעס בעלייכעט, וועלכֿען דאָז
 וואָרט איז וועלכֿען זיח לונזשענעטלונג איזט, אויסדריקט. (זיעהע טרעלונג) דוד פֿ"ל

(כא) הן עד לאומים נתתיו נגיד
ומצויה לאומים: (כב) הן גוי לא-
תדע תקרא וגוי לא ידעוך אליך
ירוצו למען יהוה אלהיך
ולקדוש ישראל כי פארך:

(כא) זעה! דען פֿעלקערן איין
גראסער צייגע איזט ער בערו-
פֿען, ער בלייבט איהנען פֿירשט
אונד נעביעטהער. (כב) פֿיר-
וואַהר! איין דיר אונבעקאָננ-
טעם פֿאַלק ווירסט דואַ הער-
רופֿען, נאַציאָנען, דואַ דיר
גיבט קעננען, איילען צו דיר
הן, אום דעם עוויגען, דיינעם

דגז א"ג

גאָטטעם וויללען, דעם הייליגען ישראל'ס וויללען, דער דיר פֿערהעררליכט.

הפטרת לך לך

(נישעים סימן מ')

(א) למה תאמר יעקב ותדבר
ישראל גמחרה דרכי
מיהוה ומאלהי משפטי יעבור:
(ב) הלוא ידעת אם לא שמעת
אלהי עזכם ויהוה בורא קצות
הארץ לא ייער ולא ייגע אין חקר
לתבונתו: (ג) נתן ליער כח ולאין
אונים עצמה ירבה: (ד) ויעפו
נערים ויגעו ובחורים כשול
יכשלו: (ה) וקוי יהוה יחליפו לח

(א) וואַרום זאגסט דואַ, יעקב!
שפּריכסט דואַ, ישראל:
דעם עוויגען איזט מיין וועג
פֿערבאַרגען, מיינעם גאָטט
ענטנעהט מיין רעכט! ? (ג) ער-
קעננע עס דאָך ווען דואַ עס נייע
געהערט, דאָס דער וועלטעני-
הערר, דער עוויגע, דער ערדען
גרענצען שעפֿפֿער נייע ער-
שלאַפֿט, נייע ערמיבעט, אונד
דאָס זיינע ווייזהייט אונער-
פֿאַרשליך איזט. (ג) ער פֿער-
לייהעט אַבער דען ערשלאַפֿט-
טען קראַפֿט, גיבט דעם אַהני-
כעכטיגען נייע שטערקע.
(ד) קנאַבען ערשלאַפֿען אונד
ערמידען, ווינגלינגע שטרויכעלן

לך לקרות הלכי תחתי"ד יעלו

אונד פֿאַללען; (ה) אַבער דיא אױף גאָטט פֿערטרױען ערנייען איהרע קראַפֿט, גלויך דעם אַר-
לער

ר ש י

שאגמול לדוד חסדיו: (בא) עד לאומי. שר וגדול עליהם ומוכיח ומעיד דרכיהם על פניהם:
(כב) הן גוי לא תדע תקרא. לשימושך אם אלי תשמעו לשם ה' הנקרא עליך:
(א) למה תאמר. עם יעקב ומדבר נגלות: נסתרה דרכי מיי. העלים מנגד עיניו כל מה
שעבדוהו והמשל עלינו אות' שלק ידעוהו: ומאלהי משפטי יעבור. העביר מלפניו
משפט הגמול הטוב שהי' לו לשלם לאבותינו ולנו: (ב) בורא קצות הארץ וגו' אין חקר לתבונתו.
ומי שט לו כח כזה ומנמה כזו הוא יודע את המחשבות למה הוא מאמר טובתכם אלא כדי לכלות
את הפסע ולהחם את הקטאת על ידי היסורין: (ג) נתן ליער כח. וסופו להחליף כח
לעייפותכם: (ד) ויעפו נערים. גבורת אויביכם המנוערים מן המלות חיעף: ובחורים כשול
יכשלו. אומם שהם עכשיו גבורי' ומזקים יכשלו ואתם קווי ה' תחליפו כח חדש ומזק:

הפטרת לך לך

חרגום אשכנוי כא

יֵעָלוּ אֲכָר כַּנְשָׁרִים יְרוּצוּ וְלֹא
 יִיגְעוּ יִלְכוּ וְלֹא יִיָּעֲפוּ: (ו) הַחֲרִישוּ
 אֵלַי אֲיוֹם וְלֵאמֹים יַחֲלִיפוּ כַחַ
 יְגִשׁוּ אֹז יִדְבְּרוּ יַחֲדוּ לַמְשַׁפֵּט
 נִקְרְבָה: (ז) מִי הָעִיר מִמִּזְרַח
 צִדְקָה יִקְרָאָהּ לְרַגְלוֹ יִתֵּן לְפָנָיו
 גּוֹיִם וּמַלְכִים יִרְדֵּי יִתֵּן כַּעֲפָר
 חֲרָבוֹ כְּקֶשֶׁת נִדְּף קִשְׁתּוֹ: (ח) יִרְדֹּפֶם
 יַעֲבֹר שְׁלוֹם אֶרֶץ בְּרַגְלָיו לֹא
 יָבוֹא: (ט) מִי־פָעַל וְעָשָׂה קִרְא
 הַדְּרוֹת מֵרֹאשׁ אֲנִי יְהוָה רֹאשׁוֹן
 וְאֶת־אֲחֵרִיִּים אֲנִי־הוּא: (י) רֹאֵו

לער געוויינען זיא נייע שוויג
 גען. זיא לויפען, ערמידען
 ניכט; זיא געהען, ערשלאפע
 פען ניכט. (ו) הארכט אויף,
 אינזעל, בעוואהנער! פעלקער
 מיט שטערקע געריסמעטלאס
 סעט זיא זיך נעהערן אונד רע
 דע; אללעזאמט פאר גע
 ריכט פערזאממעלט. (ז) ווער
 וועקט פאן מארגען איהן,
 דעם הייל יעדען שריטט ענט
 געגען קעמט? ווער גיבט נא
 ציאנען פאר איהם דין, אונ
 מערווירפט איהם קעניגע? ווער
 גיבט זיא זיינעם שוועררט
 וויא שטייב, זיינעם באגען וויא
 שטאפעלן דין. (ח) ער פע
 פאלגט, זיכער וואנדערלעך
 שריטט, בעטרטט נייע בע
 טרעטענע פארע. (ט) ווער

איים

טראט, פאללפיהרטע דים? — דער קאממענדע געשלעכטער הערפאררופט! איך דער עווי
 גע, פאן אנבעגון אונד ביו דער צייטען ענדע דערזעלבע. (י) אינזעלבעוואהנער זעהען

ר ש י

(ה) אכר. כוף: (ו) החרישו אלי. לשמוע דברי: איים. אומות: יחליפו כח. יתקשו ויתחזקו בכל
 גבורתם חולי יעמדו נדין כח: יישו. הלים. ואז משיגשו ידברו: למשפט נקרבה. להוכיחם על
 פניהם: (ז) מי העיר ממזרח. אומי שלדק יקראהו לרגלו מי העיר את אנרסה להביאו מארס
 שהיא במזרח ולדק שהיה עושה היא היתה לקראת רגליו בכל אשר הלך: יתן לפניו גוים. מי
 שהעירו ממקומו להסיעו הוא נתן לפניו ארבעה מלכים ומיילותיה: ירד. ירדה: יתן כעפר
 חרבו. רמה כעפרא קטולין קדם חרביה נתן את חרבו ועושה מללים רבים כעפר ואת קשתו נתן
 מרבה הרוגים ונופלים נקש נדף: (ח) ירדפם יעבור שלום. הלך כל מעברותיו בשלו לא נכשל
 ברודפו אותם: אורח ברגליו לא יבא. דרך אשר לא בא בה קודם לכן ברגליו. לא יבא לא היה
 רגיל לבא: (ט) מי פעל ועשה. לו את זאת מי שהוא קורא הדורות מראש. לאדם הראשון הוא
 עשה לאנרסה גם את זאת: אני ה' ראשון. להפליא פלא ולעזור: ואת אחרונים אני הוא. אף
 עמנם בנים אחרונים אהיה ואעזור אתכם: (י) ראו איים. עובדי ע"א הגבורות שאעשה וייראו:
 קרבו

ב א ו ר

(ו) החרישו אלי איים, הנה בפסוקים הראשונים אמר שהכל בידי ה', ועתה בא לאמת
 אותו במופת ממה שקרה לדורות הראשונים ואמר מי העיר וגו', הנוכה כפי דעתם ז"ל על
 אנרסה שנבג מלכים עלומים ממנו על אשר נחר ה' בו בעבור נדקתו: (ז) מי העיר ממזרח,
 זה האיש אשר נדק קרהו לרגלו, כלומר שהכלית בכל אשר הלך, ומי נתן לפניו גוים ומלכים
 ירד, וימנס כעפר לפני חרבו, ונקש נדף לפני קשתו, עד אשר נרדפם עבר בשלום אע"פ
 שהלך באורח אשר לא בא עוד ברגליו? מי פעל ועשה כל זאת? הלא הוא הקורא הדורות
 מראש אני ה' וגו'. בן הוא שער המקראות, וכבר אמר הרד"ק ח"ל יקראהו יתן ירדפם
 יעבור יבא כלם עתיד במקום עבר הם ורכים כמוהם ע"כ: (י) דאו איים וגו', ואעפ"כ אי
 את

אִיִּם וַיִּירָאוּ קַצּוֹת הָאָרֶץ יַחֲרְדוּ
 קָרְבוֹ וַיֵּאֲתִיּוּן: (יא) אִישׁ אֶת־
 רַעְהוּ יַעֲזֹרוּ וּלְאֶחָיו יֹאמֶר חֲזֹק:
 (יב) וַיִּחֲזַק חָרַשׁ אֶת־צִרְף מַחְלִיק
 פְּטִישׁ אֶת־הוֹלֵם פֶּעַם אָמַר
 רַדְבֶּק טוֹב הוּא וַיִּחֲזַקְהוּ
 בַּמַּסְמְרִים לֹא יָמוּט: (יג) וְאַתָּה
 יִשְׂרָאֵל עַבְדִּי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 בַּחֲרָתֶיךָ זָרַע אֲבָרָהָם אֶהְיֶי:

אשר

אונד פִּירֶטְטֶען, דִּיא פֶּעֶרנֶסטֶען
 נאַציאָנען ערצִיטטֶערן, נעהערן
 זיך זינד דא. (יא) יעדער ווילל
 דעם נעכסטען העלפֶען, רופֶט
 דעם ברודער: זייא געטראָסט!
 (יב) בילדערשניטצער ערמונֶע
 טערט דען גאַלדשמיער, האַמֶע
 מער. גלעטטער דען אַמבאַסֶע
 שמיער; געלונגען איזט דיא
 לעטונג זאגטע ער, בעפֶעֶ
 סטיגט מיט נעגעלן, נוןאיזט'ס
 אונפֶּערגענגליך. (יג) ניכט זאָ
 דוא ישראל מיין קנעכט, יעקב
 מיין אויסערקאַהרנער, נאַכֶע
 קאַממע אברהם'ס מיינעם
 ליעבֶע

ר ש י

קרבו ויאתיון. זה אלל זה נאספּים להלחם כשיראו הגאולה: (יא) איש את רעהו וגומר. יאמרו
 חזק למלחמה אולי יעמדו להם אלהיהם: איש את רעהו יעזרו. זה עוזר את זה בברכות ברוך
 אברהם וזה עוזר את זה במתנות ויחן לו מעשר מכל: (יב) ויחזק חרש. נוסף הפסל: את לורף.
 המרקעו בזהב: מחליק פטיש. באחרונה כשהוא מכה בנחת להחליק את המלאכה: את הולם
 פעם. הוא המחיל זה כשהוא עשה ומכה בכל כחו: אמר לדבק טוב הוא. על אותן שהיו
 מחזרים אחר קרקע טובה לדבק זה עשיות ברזל: דבק שולדו"רא בלע"ז (זהו סודורע, דיחלעֶע
 טובג, עיין מ"ל ברכו' ו' ב' ד"ה לכוות): ויחזקהו. לללם: במסמרי' לא ימוט. כולם יחזקו זה את זה:
 ויחזק חרש. זה שם שהיה נסח לעשות מסמרות וברחים לחיבה: את לורף. זה אברהם שהיה
 לורף את הבריות לקרבן אל השכינה: את הולם פעם. זה אברהם שהלם כל המלכים האלה פעם
 אחת: אומר לדבק טוב הוא. טוב לדבק באלוה של זה: ויחזקהו. שם לאברהם להיות דבק
 בהקדוש ברוך הוא ולא ימוט: (יג) ואתה ישראל עבדי. ועלי יש לעזור לך סוף המקרא אל תירא
 כי אתך אני כך נראה לי חיבור הענין לפי פשוטו ומדרש אגדה בבראשית רבה דורש כל הענין
 במלבי לדק ואברהם. ראו איים אותה מלחמה וייראו שם נתיירא מאברהם פן יאמר לו העמדת
 רשעים אלו בעולם ואברהם נתיירא משם לפי שהרג את בני עולם שהם משם: איים. כשם שאיי
 הים מסויימין בעולם כך אברהם ושם היו מסויימין בעולם: ואתה ישראל עבדי. אברהם שלא
 היה מורע לדיקים עשיתי לו כל זאת. ואתה ישראל עבדי הקנוי לי משני אבות: זרע אברהם
 אהבני. שלא הכירני מתוך תוכחה ולימוד אבותיו אלא מתוך אהבה:

אשר

ב א ו ר

את רעהו יעזרו לעשות הפסילים ולא נתנו אל לבס לא דעת ולא תבונה איך היה זה הדבר
 באברהם, אם לא שהאל אשר דבק בו הוא עזרהו, ולא די שלא אמרו זה אלא שהחזיקו עוד
 יותר בפסיליהם, ואמרו בפחדם וביחלואם נתחזק ונתאמץ בעבודת אלהינו כל אחד בפסלו
 והם יעזרונו (מרד"ק): (יב) ויחזק חרש, חרש עלים עושה חמלה הפסל מעץ ומחזק בדבורו
 את לורף הכסף והזהב לעשות כפוי הכסף מהרה וילפנו (הנ"ל): מחליק פטיש, מענין ואנוכי
 איש חלק ופירושו להכות ולרקעות בו את הטסין, וטעם פעם הוא הסדן, מה שקורין בל"א
 (חובבאס): אומר לדבק וגו', דבר הנביא דרך התול כנגד עובדי האלילים, שיחזקו אלהיהם
 במסמכות כדי שלא ימוטו: (יג) ואחח ישראל עבדי, איך נאלו עובדי האלילים, כי אם
 עבדי

הפטרת לך לך

תרגום אשכנזי כב

(יד) אֲשֶׁר הַחֲזַקְתִּיךָ מִקְצוֹת
הָאָרֶץ וּמֵאֲצִילֶיךָ קִרְאתִיךָ
וְאָמַר לְךָ עֲבָדֵי-אֹתָהּ בְּחַרְתִּיךָ
וְלֹא מֵאֶסְתִּיךָ: (טו) אֶל-תִּירָא
כִּי-עָמָה אָנִי אֶל-תִּשְׁתַּע כִּי-אָנִי
אֱלֹהֶיךָ אֲמַצְתִּיךָ אַף-עֲזַרְתִּיךָ
אַף-תִּמְכַתִּיךָ בִּימֵי צַדִּיק: (טז) הֵן
יִבְשׁוּ וְיִכָּלְמוּ כָּל הַגִּיחִרִים בְּךָ יְהוָה
כְּאֵין וַיֵּאבְדוּ אַנְשֵׁי רִיבְךָ:
(יז) תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאם אַנְשֵׁי
מִצִּיתָךָ יְהוָה כְּאֵין וְכֹאפֶס אַנְשֵׁי
מִלְחָמָה: (יח) כִּי אָנִי יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ מִחֲזִיק יְמִינְךָ הָאָמַר לְךָ
אֶל-תִּירָא אָנִי עֲזַרְתִּיךָ: (יט) אֶל-
תִּירָאֵי תוֹלַעַת יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל
אָנִי עֲזַרְתִּיךָ נֶאֱסִי הִוָּה וְגֹאֲלְךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל: (כ) הִנֵּה שְׁמֹתֶיךָ

ליעבלינגס! (יד) איך בינס
דער דיק לייטעט פֿאַן דער ער.
דע ענדען, דער פֿאַן איהרען
גרענצען דיר צוריעף, צו דעם
איך שפראך: דוא ביזט מיין
קנעכט, איך וועהלע דיק,
פֿערווערפֿ' דיק ניע; (טו) זייא
ניכט באַנגע, איך בין מיט דיר,
פֿערצאגע ניכט, איך בין דיין
גאטט; איך שטערקע דיק אונד
העלפֿע דיר, אונטערשטיטצע
דיך מיט מיינער טרייען רעכֿ.
טען. (טז) זיעהע! דיא דיר
צירנטען ווייכען מיט שפֿאַטט
אונד שאַנדע, דיא מיט דיר
האַדערן פֿערגעהען, ווערדען
פֿערניכטעט. (יז) דוא זוכסט
זיא, דיא ווידערווערטיגען,
פֿינדעסט זיא ניכט; דיא דיק
בעשטריטטען זינד דאַהן אינד
פֿערגאַנגען. (יח) דען איך
דער עוויגע דיין גאטט! איך
פֿאַססע דייע רעכטע, דער
דיר צוריעף: זייא ניכט באַנגע
גע, איך העלפֿע דיר! (יט) יא
לאס דיר ניכט באַנגע זיין
ווירמען יעקב! ארמער הוי
פֿע ישראל! בין איך דאך דיין
העלפֿער, שפריכט דיין גאטט אונד ראַכער, ישראל'ס הויליגסטער. (כ) זיעהע, איך מאַכע

למורג

העלפֿער, שפריכט דיין גאטט אונד ראַכער, ישראל'ס הויליגסטער. (כ) זיעהע, איך מאַכע

ר ש י

(יד) אשר החזקתיך, לקחתיך לחלקי כמו וישלח ידו ויחזק בו: מקלות הארץ. משאר האומות:
ומאציליה. מן הגדולים שבהם: קראתיך. בשם לחלקי בני בכורי ישראל: ולא מאסתך. כעשו
שנא' בו וחת עשו שנאתי. (טו) אל תשתע. אל ימס לנך להיות כשעוה זו וזה הכלל כל חיבה
שתחלת יסודה ש"ן כשנא לדבר כלשון מתפעל או תתפעל או יתפעל התי"ו חולקת ונכנסת בין
שתי אותיות שרשי התיבה כמו וישתומם. וישתמר חקת עמרני. תשתכרין. תשתכך נפשי:
(יט) תולעת יעקב. משפתת יעקב החלשה נתולעת שאין לה גבורה אלא נפיה. תולעת
ווירמי"גא כלע"ז (ווערמיני"ע. געוויקט): מתי ישראל. מספר ישראל:

למורג

ב א ו ר

עבדי אתה אשר בחרתי בך, לפי שאתה זרע האיש הזה שאהבני ודבק בי: (טו) אל תשחעו
פֿי הרי"קס מלשון שבו ממני שפירושו הרפו, ויסיח עעמו אל תחרפה מענין אל ירפו ידך:
ואתה

תרגום אשכנזי

הפטרת לך לך

לְמוֹרֵג חֲרוֹץ חָדָשׁ בְּעַל פִּיפּוֹת
חֲדוֹשׁ הָרִים וְתֹדֵק וּגְבָעוֹת כַּמִּין
תְּשִׁים: (כא) תִּזְרַם וְרוּחַ תִּשָּׂאם
וְסִעְרָה תִּפְיֵן אֹתָם וְאַתָּה חֲגִיל
בִּיהוָה בְּקִדּוֹשׁ יִשְׂרָאֵל תִּתְהַלֵּל:

דיך צור ניגעשערפֿטען פֿיעל.
שניידגען דרעשוואלצע, דוא
שטאמפֿעסט בערגע צו
שטייב, צערמאלסט היגעל
וויא שפּרויא. (כא) שטרוי
עסט זיא היז, וועג טרעגט
זיא דער ווינד, איין ווירבעל
פֿערוועהט זיא; דוא אבער
פֿרייעסט דיך דיינעסגאטטעס,
רוהמסט דיך דעם הייליגען ישראל'ס.

הפטרת וירא

(נמלכים ב' סימן ד')

(א) וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי-
הַנְּבִיאִים צִעְקָה אֶל-אֱלֹהֵי שָׁמַי
לֵאמֹר עֲבֹדָה אִישִׁי מִתּ וְאַתָּה
יָדַעְתָּ כִּי עֲבֹדָה הָיָה יִרְאָה אֶת-יְהוָה
וְהַנְּשִׂא בָּא לָקַחְתָּ אֶת-שְׁנֵי יַלְדֵי
לוֹ לְעֲבָדִים: (ב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי
אֱלֹהֵי שָׁמַי מַה אֶעֱשֶׂה לָּךְ הַגִּידִי לִי

(א) דיא פֿרויא איינעם דער
פֿראָעטען - שילער יאמ -
מערטע געגען דען אלישע, א
אונר שזראך: דיין דיענער,
מיין מאַ איזט געשטאַרבען;
דוא ווייסט, וויא גאָטטעס -
פֿירשטיג ער לעכטע. אונד נון
קאָממט דער שולד - איינפֿאַר -
דערער מיר מיינע צווייא קינ -
דער אלס ויינע שקלאפֿען וועג
צו פֿיהרען. (ב) אלישע ערוויע -
דערטע איהר: וואָס זאלל איך
דיר טהון? דאָך זאָגע אַן,

מה

ר ש י

(ב) למורג חרוץ כלי הוא של עץ וכנל ועשוי חריצין חריצין כעין כלי נפחי' של ברזל שקרין לימ"א
בלע"ז (כל' ל'ימע ובל' איט זימח, פֿיילען, עיין ש"א י"ג כ"א). וגוררין על הקשין של שכלין ומזחנקן עד
שנעשו תנן דק: חדש כשהו' חדש עד שלא הומלקו פיות חריציו הוא מורד הרבה אבל משנתשן
הומלקו פיות חריציו: בעל פיות. הם חידודי החריצין: תדוש הרים. מלכים
ושרים: (כא) תזרם ורוח תשאם ורוח תשאם מאליהם לניהנס:

(א) מנשי בני הנביאים אשת עובדי' היתה כל בני הנביאים שבמקרא תרגומו תלמידי נבייא:
והנושה. הוא יורם בן אחאב שהיה מלווה ברבית מה שזן את הנביאים בזמי אביו.
מדרש תנחומא. לכך נאשר (לקמן ע' כ"ד) וידך את יהורם בין זרועיו שפשו ליטול רבית:
אסיך

ב א ו ר

(כא) ואחח חגיל בה', וי' המורה על ההפוך, נראיות כפילת הכנוי:

(א) מנשי בני הנביאים, כל בני הנביאים שבמקרא תרגומו תלמידי נבייא (רס"י): (ב) מה
אעשה לך, כלומר אין לי להושיעך כי אם על דרך נסי הגידו לי מה יש לך בבית, ואלדעה
במה

הפטרת וירא

תרגום אשכנזי כג

מִדְּיֵשׁ-לְכִי בְּבֵית וְהֵאמֵר אֵין
 לְשִׁפְחָתְךָ כָּל בְּבֵית כִּי אִם-אֶסוּךְ
 שֶׁמֶן: (ג) וַיֹּאמֶר לְכִי שְׂאֵלֶיךָ
 כָּלִים מִן-הַחוּץ מֵאֵת כָּל-שְׂכֵנֶיכָּ
 כָּלִים רַקִּים אֶל-תִּמְעִיטִי:
 (ד) וּבֹאֵת וּסְגַרְתָּ הַדֶּלֶת בְּעֶדְךָ
 וּבְעַד-בְּנִיךָ וַיִּצְקֶתָּ עַל כָּל-הַכָּלִים
 הָאֵלֶּה וְהִמְלֵא תְּסִיעֵי: (ה) וְהִלַּךְ
 מֵאֵתוֹ וְהִסְגֵּר הַדֶּלֶת בְּעַד הַיּוֹבֵעַד
 בְּנִיָּה הֵם מְגִישִׁים אֵלֶיהָ וְהִיא
 מִיִּצְקָתָ: (ו) וַיְהִי וּכְמִלְאֵת הַכָּלִים
 וְהֵאמֵר אֶר-בְּנֵה הַגִּישָׁה אֵלַי
 עוֹד כָּלִי וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵין עוֹד
 כָּלִי וַיַּעֲמֵד הַשֶּׁמֶן: (ז) וְהִבְאֹתָגֵד
 לְאִישׁ הָאֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לְכִי מְכַרִי

וואם האסט דוא עטווא אים
 הויזע? אונד זיא אנטוואר-
 טעטע: דיינע כאנד האט ניכט
 דאז מינדעסטע אים הויזע,
 אויסגענאָממען דען איינע
 קליינע נייגע אהל. (ג) אונד
 ער שפראך: געהע! באַרנע
 דיר געפֿעסע אויסער דעם הויז-
 זע פֿאָן אללען דיינען נאָכבאָרן,
 לעערע געפֿעסע, זאָ פֿיעל
 דוא איהרער נור בעקאָממען
 קאָנסט; (ד) קאָממע דאָן,
 אינד שליעסע דיא טהירע הינ-
 טער דיר אונד דיינען זאָהנען
 צו, אונד גיעסע (פֿאָן דען קהלע)
 אין אללע דיעזע געפֿעסע, אונד
 זאָ וויא איינס פֿאָלל איזט, לאַס
 עס וועג זעטצען. (ה) זיא,
 גינג פֿאָן איהם וועג, (בְּקֶרְבְּט
 זיך געפֿעסע), אונד שלאַס
 דיא טהירע צו, הינטער זיך
 אונד איהרען זאָהנען. דיעזע
 רייכטען איהר צו, אונד זיא
 גאָס איין. (ו) אַלס ענדליך
 דיא געפֿעסע פֿאָלל וואַרען,
 אונד זיא צו איהרעם זאָהנע

לך קריי. שְׂבִיבָה קריי. מוֹצֵקת קריי. אח

זאָנטע: גיב דאָך נאָך איין געפֿעס הער! ער אַבער אַנטוואַרטעטע: עס איזט קיינעם
 סעהר פֿאַררעטהיג! דאָ האַרטע דאָ אַהל אויף, צו פֿליעסען. (ז) זיא גינג דאָרויף, אונד
 בערייכטעטע עס דעם געטטליכען מאַננע, אונד דיעזער שפראַך צו איהר: געהע הין,
 פֿער-

ר ש י

(ב) אסוך שמן. כדי סיכת שמן והאל"ף בחיב' מן היסוד כמו אל"ף של ואחתי באזניכם
 נאיוב י"ג ז' והאל"ף של אכמת חרב (יחזקאל כ"א נ'): (ד) וסגרת הדלת, כבוד הנס
 הוא לבא בהלנע. והמלא תסיעי. מלפניך ותתני כלי אחר במקומו למלאותו. וללומי השמן לא
 חזוי ממקומו לפי שהקנ"ה עושהו כמעין ואין דרך מעין לזוז ממקומו מדרש אגד' שמעתי:
 (ה) הם מנישים אליה. הכלים: (ו) ויעמוד השמן. מלבא עוד ומ"א נב"ר הוקיר שער השמן:
 (ז) ותנא ותגד וגו'. באת לטול ענה אס למכור אס להמתין עד שיוקיר עוד אמר לה לכי מכרי

ב א ו ר

במה שיחול הנס: אסוך שמן, כדי סיכת שמן והאל"ף בחיבה מן היסוד (מרש"י), ר"ל שהיא
 נוספת ואינה לשמש. ויתכן גם היתה אל"ף של איתן, והטעם אין לי כי אס כדי שאסוך
 בו פעם אחת, והצנין אחד: (ו) ויהי כמלאת הכלים, והיא אמה אל בנה הגישה לי עוד
 כלי

פערקויפע דאן אהל, אונד בע-
צאהלע דיא שולדפארדערונג!
פאן דעם איבעררעסטע ווירסט
דוא דיק אונד דיינע זאָהנע
ערהאלטען קאָננען. (ה) איינסט
רייזטע אלישע דורך שונם,
וואָזעלכסט איינע פֿאַרנעהמע
פֿרויא וואָהנטע, אונד דיעזע
נעטהיגטע איהן, בייא איהר
מאהלצייט צו האַלטען. זאָ
אַשט ער נון פֿאן דער צייט אן
דורך דיעזע שטאַרט רייזטע,
פֿלעגטע ער דאָזעלכסט איינ-
צוקעהרען, מאַהלצייט צו
האַלטען. (ט) זיא אַבער זאָג-
טע צו איה-עם מאַננע: זיעהע!
איך ווייס, דאַס דיעזעס איין
הייליגער מאַן גאַטטעס איזט,
אינד ער רייזט אַשט בייא אונד
פֿאַרזיכער: (י) לאַססען וויר
איהם איינע קליינע וואָהנשטו-
בע צורעכט מאַכען, אונד איהם
בעטט, טיש, שטיהל אונד
לייכטער היניין זעטצען, דאַ-
מיט, ווען ער וויעדער צו אונד
קעמטט, ער דאָזעלכסט אַב-
טרעטען קאָננע. (יא) אַלס

את השמן ושלמי את נשיכי
ואת בניכי תחיי בנוחר: (ח) ויהי
היום ויעבר אלישע אל שונם
ושם אשה גדולה ותחזק בו
לאכל לחם ויהי מדי עברו יסר
שמה לאכל לחם: (ט) ותאמר
אל אישה הנה נא ידעתי כי
איש אלהים קדוש הוא עבר
עלינו תמיד: (י) געשה נא עלי-
ת קיר קטנה ונשים לו שם מטה
ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו
אלינו יסור שמה: (יא) ויהי היום
ויבא שמה ויסר אל העליה
וישכב שמה: (יב) ויאמר אל-
גיחזי גערו קרא לשונמית הזאת
ויקרא לה ותעמד לפניו:

גשנך קרי. ובגיד קרי. ויאמר

ער נון וויעדער דאָהין קאַם, טראַט ער אין דיעזע שטובע אַב, אונד איבער
נאַכטעטע דאָזעלכסט: (יב) דאַרויף זאָגטע ער צו זיינעם דיענער גחזי: רופֿע
מיר דיא שונמיטערין! אונד ער ריעף זיא, אונד זיא קאַם פֿאַר איהן.
ר ש י

כי יש די לכל נשיך ולחיות את ובניך בנותר עד שיחיו האמים: (ח) ושם אשה גדולה. משוכה
ורציתי בסרקי דר"א אמותה של אביסג השונמית הית: ויהי מדי עברו. באותה העיר יסור אל
ביצה לאכול לחם: יסור. לשון הוזה היה סר שם: (ט) הנה נא ידעתי. שלא ראמה זכוב על
שלחנו וקרי על סדינו: (יא) ויהי היום. ויהי יום אחד:

ב א ו ר

כלי, והוא השיב לה אין עוד כלי, אז פסק השמן, כן הוא שער הכתוב: (ח) ויהי היום,
ויהי יום אחד (יב"י): גדולה, משוכה: ותחזק בו, ותפטר בו, וכן יאמר בל"א על הקריאה
לאכל לחם (כעטהיגען): יסור, לשון הוזה, היה סר שם (רש"י), וכבר מבואר במ"א הרכנת
הזמן הזאת מהיה ועתיד, שתרגמו בל"א (פֿלעגטע): (ט) קדוש הוא, העמיד בעל הטעמים
הצחוק במלת הוא, להיות שער הכתיב הנה ידגתי שאיש אלהים קדוש הוא, ושהוא עובר
עלינו תמיד הנה זה ידעת גם אמה: (י) עליה קיר, עליה בנויה בקירות אכנים לא במחנות
קנים

הפטרת וירא

תרגום אשכנזי כד

(יג) וַיֹּאמֶר לוֹ אֱמֹר-נֹא אֵלֶיהָ הִנֵּה
 חָרַדְתָּ וְאֵלֵינוּ אֶת-כָּל-הַחֲרָדָה
 הַזֹּאת מִהַ לַעֲשׂוֹת לְךָ הַיֵּשׁ
 לְדַבֵּר-לְךָ אֶל-הַמֶּלֶךְ אוֹ אֶל-שַׂר
 הַצָּבָא וְהֵאמֵר בְּתוֹךְ עַמִּי אֲנֹכִי
 יֹשֶׁבֶת: (יד) וַיֹּאמֶר וּמִהַ לַעֲשׂוֹת
 לָהּ וַיֹּאמֶר גִּיתָזִי אֲבֵל בֶּן אֵין-לָהּ
 וְאִישָׁה זָקֵן: (טו) וַיֹּאמֶר קְרֵא-לָהּ
 וַיִּקְרָא-לָהּ וַתַּעֲמֵד בַּפֶּתַח:
 (טז) וַיֹּאמֶר לְמוֹעֵד הַזֶּה כָּבַעַת הִיָּה
 אֶתִּי חֲבֻקָת בֶּן וְהֵאמֵר אֶל-אֲדֹנָי
 אִישׁ הַיְאֻרִים אֶת-תְּכֻזָּב
 בְּשִׁפְתֶיהָ: (יז) וַתֹּהַר הָאִשָּׁה

(יג) דא שפראך ער צו זיינעם
 דיענער: זאגע איהר: זיעהעו!
 דוא האסט דיר אונזערטוועגען
 זא פיעלע אונרוהע געמאכט!
 וואס קאנטע מאן וואהל פיר
 דייך טהין? איזט עטווא דיי
 געטוועגען מיט דעם קעניגע צו
 שפרעכען? אדער מיט דעם
 פעלדערערן? אונד זיא אנט-
 ווארטעטע: איך וואהנע
 (פריערדיך) אונטער מיינען מיט-
 בירגערן! (יד) ער אבער זאג-
 טע (חלם זיט זעג וומר, חבער-
 חלם לו זיינעק-דיענער): וואס
 ווארע דאך פיר זיא צו טהון?
 אונד גהוי ערוועדערטע: פיר-
 וואהר! זיא האט קיינען זאהן,
 אונד איהר מאן איזט אלט.
 (טו) יענער זאנטע: רופע זיא
 צוריק! ער ריעף זיא, אונד זיא
 שטעללטע זיך אין דיא טהירע.

אף קרי וחלד

(טז) דא שפראך אלישע: איבערס יאהר אום דיעוע צייט אומפאסעסט דוא איינען
 זאהן! אונד זיא ערוועדערטע: ניכט דאך, מין הערר! געטטליכער מאן! מאכע דיי-
 גער מאנר קיינע טריגליכע האפנונג! (יז) אבער דיא פרויא ווארד שוואנגער, אונד
 גע-

ר ש י

(יג) חרדת אלינו. בשנילנו: את כל החרדה הזאת. לשום אל לנך את העסק הזה כמו וחרד
 על דברי (ישעי' ס"ז ב') זהיר על הדבר שיהא עשוי ונותרו אל לנו: מה לעשות לך. מה את לריב'
 שנעשה לך שנשנילו עסק' כל זה: בתוך עמי. בתוך קרובי אין אדם מוזיקני איני לריבה למלך ולא
 לשר הזבא: (יד) ויאמר. אלישע לגיחזי: ומה לעשות לה. נגד הטובה הזאת: (טז) למועד הזה
 כעת חיה. כמו שאת קיימת היום ולשלוס כך תהי קיימת למועד הזה וחובק' בן: אל אדני. אל
 מאמ' חובקת בן מה לי חבוקו אם סופי לקיברו. וזה שאמר לו כשמת הלל אמרתי לא תשלה אותי:
 אל תכזב. אל תדאני דבר שיססוק יש בידך לבקש רחמים וינתן לי בן אך בבקשה ממך לא תתן לי
 אלא בן של קיימא: אל תכזב. כמו לא יכזבו מימיו (ישעי' י"ח י"א):

ב א ו ר

קנים והכונים (ר"ש ו' מלך): (יג) חרדת אלינו, לשון תנועה והשתדלות על הדבר, וכן
 ויחרדו זקני העיר לקראתו (רד"ק): בחוד עמי אנכי יושבה, בתוך קרובי, אין אדם מוזיקנו
 ואיני לריבה למלך או לשר הזבא (רש"י): (יד) אבל בן אין לה, מענין אבל אשמים אונתו
 כלומר באמת אע"פ שאמרה שאינה לריבה לשום דבר, מ"מ ראוי לך לעשות דבר מה לטובתה
 כי בן אין לה ואישה זקן, וימת מהר ותשא א"כ בלי שום גואל לכלכל את שיבתה: (טז) אל

תרגום אשכנזי

געבאר איינען זאָהן, איבערס
יאהר אום עבען דיא צייט, דיא
אלישע בעשטימט האטטע.
(יח) דער קנאכע וואלדס העראן,
אלס ער נון איינעם טאנעם צו
זיינעם פאטער הינום גינג צו
דען שניטערן, (יט) קלאנטע
ער זיינעם פאטער: מיין קאפף!
מיין קאפף! אונד ריעזער זאג-
טע צו איינעם דיענער: טראג-
גע איהן צו זיינער מיטטער!
(כ) דער דיענער טרוג איהן,
אונד בראכטע איהן צו זיינער
כויטטער; דא זאס ער אויף
איהרעם שאאסע כו מיטטאג,
אונד שטארב. (כא) דארויף
טרוג זיא איהן הינויף, אונד
לענטע איהן אויף דאז בעטט
דעם געטטליכען מאננעם, גינג
הינוים, שלאס איהן איין,
(כב) ליעס איהרען מאן רופען,
אונד זאגטע: שיקקע מיר דאך
איינען פאן דען דיענערן אונד
איינע עועלין, איך ווילל נור
צו דעם מאננע גאטטעס הין
איילען, אונד באלד וויעדער
צוריק זיין. (כג) דיעזער פראג-

הפטרת וירא

וּתְלֵד בֶּן לְמוֹעֵד הַזֶּה בְּעֵת הַזֶּה
אֲשֶׁר-דִּבֶּר אֱלֹהִים אֶל-יִשְׁע:
(יח) וַיִּגְדַּל הַיֵּלֶד וַיְהִי הַיּוֹם וַיֵּצֵא
אֶל-אָבִיו אֶל-הַקְּצָרִים: (יט) וַיֹּאמֶר
אֶל-אָבִיו רֵאשִׁי וּרֵאשִׁי וַיֹּאמֶר
אֶל-הַנְּעָר שְׂאֵרוֹ אֶל-אָמוֹ:
(כ) וַיִּשְׂאֵרוּ וַיִּבְאֵהוּ אֶל-אָמוֹ
וַיֵּשֶׁב עִלָּי-בְּרִכְיָה עַד-הַצְּהָרִים
וַיָּמָת: (כא) וַתַּעַל וַתִּשְׁכְּבֵהוּ עַל-
מִטַּת אִישׁ הָאֱלֹהִים וַתִּסְגֵּר בְּעֵדוֹ
וַתֵּצֵא: (כב) וַתִּקְרָא אֶל-אִשָּׁה
וַתֹּאמֶר שְׁלַחָה נָא לִי אֶחָד מִן
הַנְּעָרִים וְאַחַת הָאֲתָנוֹת וְאֶרְוֶצָה
עִד-אִישׁ הָאֱלֹהִים וְאֲשׁוּבָה:
(כג) וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ אֲתִי הִלַּכְתִּי
אֵלָיו הַיּוֹם לֹא-חֹדֶשׁ וְלֹא שֶׁבֶת

וּתְאָמַר

אֶת הַלֵּכָת קִרִי

טע: ווארום רייזעסט דוא דען הייטע צו איהם הין, דא וועדער נייאמאנד נאך פֿעסטטאג
איזט

ר ש י

(יז) בעת חיה. בעת הזאת שהיתה בחיים ובשלום ולכן נקוד בעת: (יט) ראשי ראשי. הנני
מול' בראשי: ויאמר. אביו אל אחד מן הנערים שאהו אל אמו:

נהג

ב א ו ר

הכוב בשפחתך, שעורו אל מסב לי תומלת נכונה: (יז) אשר דבר אליה אלישע, או שעור
הכמוב שהולידה למועד הזה אשר דבר לה אלישע שאלדה למועד הזה בעת
חיה כלומר לתקופת השנה אחרי אשר דבר אליה אלישע ובתורה נאמר למועד אשר דבר אומו
אלהים, והוא ודאי מהשעור הראשון: (יט) ראשי ראשי, דרך הכוונות או הנוהים לכפול
דכריהם, וכן מעי מעי אחילה (רל"ק): (כא) ותשכבהו על מטת איש האלהים, משנה
שבזכות הוביא יהיה הילד יותר נשאר סס (רלכ"ג): (כג) לא חדש ולא שבת, כל המועדים
יקראו שנת בצבור השביתה משלזכה, וכן כתיב ביום הראשון שנתן וניום השמיני שנתן,
וכן אגרו מבאן שקייב אדם לקבל פני רבו כרגל. והרי"ק סי' לא עבר עדיין חודש ואפילו

שבויע

וְהָאָמַר שְׁלוֹם: * (כד) וְהַחֲבֹשׁ
הָאֲחֹזֵן וְהָאָמַר אֶל-נְעֵרָה נְהַג
וְלָךְ אֶל-תַּעֲצֹר-לִי לְרֹכֵב כִּי אִם-
אָמַרְתִּי לָךְ: (כה) וְתִלָּךְ וְתִבֵּא אֶל-
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הַר הַכְּרָמֶל
וְיִהְיֶה כִּרְאוֹת אִישׁ-הָאֱלֹהִים אוֹתָהּ
מִנְּגִד וַיֹּאמֶר אֶל-גִּיחֹזִי נַעֲרוּ הִנֵּה
הַשּׁוֹנֵמִית הִלְזוּ: (כו) עַתָּה רוּץ-נָא
לְקִרְאתָהּ וְאָמַר-לָהּ הַשְׁלוֹם כִּי
הַשְׁלוֹם לְאִישׁךָ הַשְׁלוֹם לְיִלְדֶיךָ
וְהָאָמַר שְׁלוֹם: (כז) וְתִבֵּא אֶל-
אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל-הַהָר וְהַחֹזֶק
בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גִּיחֹזִי לְהַדְפֹּתָהּ וַיֹּאמֶר
אִישׁ הָאֱלֹהִים הֲרַפְּתָה לָהּ כִּי--
נִפְשָׁה מְרֵה-לָהּ וַיְהִי הָעֲלִים
מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי: (כח) וְהָאָמַר

איזט? אינד זיא אנטווארטע-
טע: עם איזט אללעם נוט!
(כד) זאטטעלטע דארויף דיא
עועלין, אונד זאנטע צו איהרעם
דיענער: פֿיהרע זיא, אינד
נעהע איסמער צו, אונד האל-
טע טיינעטווענעו ניכט אן, כוז
אדעם דיר הייסע. (כה) זיא
רייזטע אלוז צו דעם געטטלי-
כעו מאננע נאך דעם בערנע
כרמל, אלס דיעוער זיא פֿאן
פֿערנע ערבליקטע, זאנטע
ער צו- זיינעם דיענער גחוי:
זיעהע! דאָרט איזט יא דיא
שינטיטערין! (כו) לויף איהר
דאך ענטנענען, אונד פֿראַנע
זיא: כיוזט רוא וואהלאויף? איזט
דיין סאן וואהלאויף? דאָזקינד
וואהלאויף? זיא אנטווארטע-
טע (חזיק חזנעס): וואהל!
(כז) דאָ זיא נון אויף דעם בער-
נע בייא דעם מאַננע נאָטטעס
אַנגעלאַנגט וואַר, אומפֿאַס-
טע זיא זיינע פֿיסע, אונד גחוי
טראַט הינצו, זיא אַכצוהאל-
טען; אַכער דער געטטליכע

השאלתי * הספרדיים מסיימין כאן
מאן זאנטע: לאס זיא, דען איהר געמיטה איזט זעהר בעטריכט, דער עוויגע אכער
האָט מיר דיא אורזאָלע פֿערהאַהלען, אונד ניכט אַנגעצייגט. (כח) דיא פֿרויא שפֿראַך:

ר ש י

(כד) נהג ולך. מהר: אל תעכר. אל תעכב על ידי את הרכיבה: (כו) ותאמר שלום. הכי
זה

ב א ו ר

שניע שראית אותו: (כד) נהג ולך, יש מפרשים כי היא הייתה רוכבת ותאמר לנער שינהג
הנהמה כלומר שינהג האחון במתג לאהר ללכת, ופירש אל תעכר לי לרכוב, אל תעכר האחון בעבורי
ללכת בנחת, אלא אם אומר לך כן. ויש מפרשים כי היא הייתה הולכת ברגל במר נפשה ותאמר לנער
שינהג האחון ולא יעבור אותה כדי שרכב היא עליה אם לא תאמר לו (מכד"ק). והראשון
נראה יותר נכון, כי בודאי שהיא הייתה ממהרת ללכת: (כו) והאמר שלום, הכי זה מקור
קצר, שהרי היה לו לכתוב וישאל לה ותאמר שלום (יש"ט): (כו) להדפה, בעבור כבודה שלא
תשק

היבט אד דעו איינען זיהן
 פאן מיינעם העררן געפארן
 דערט? האכע איד ניכט פויע!
 כ' הר געזאגט: פֿהרע טיך
 ניכט איררע? (נט) דא זאגטע
 ער צו גהוי: גירטע דיך, נים
 מיינען שטאב אין דיא הענד,
 אונד געהע— ווען דיר יעמאנד
 בייגענגעט, זא גריסע איהן
 ניכט, אונד ווען דיך יעמאנד
 גריסט, זא דאנקע איהם
 ניכט— אונד ליגע מיינען
 ייטאכ אייף דעם קנאכען אונגע-
 זיכט. (ל) אבער דיא מיטטער
 דעם קנאכען זאגטע: זא יארהר
 דער עוויגע לעכט, אונד בייא
 דיינעם לעכען! איד וועררע
 דיך ניכט פֿערלאססען! דא
 כאַטע ער זיך אויף, אונד
 פֿאלגטע איהר. (לא) גהוי וואר
 איהנען אינדעססען פֿארויס גע-
 רייזט, אונד האַטטע דען
 שטאב אוף דאזאנגעזיכט דעם
 קנאכען געלעגט; עם ער-

השאלתי בן מאת אדני הלא
 אמרת לי לא תשלה אתי:
 (כט) ויאמר לגיחזי חגר מתניף
 וקח משענתי בידך ולך כי
 תמצא איש לא תברכנו וכי
 יברכה איש לא תענונו ושמת
 משענתי על פני הנער:
 (ל) ותאמר אם הנער הי יהוה
 והי נפשה אם אעזבך ויקם ויכך
 אחריה: (לא) וגיחזי עבר לפנים
 וישם את המשענת על פני
 הנער ואין קול ואין קשב וישב
 לקראתו ויגדלו לאמר לא
 הקיץ הנער: (לב) ויבא אלישע

הביחח

פֿאלגטע אבער ווערער לויט, נאך צייכען פֿאן געפֿהל. ער קעהרטע אלזא צוריק, ויינעם
 העיררן ענטגעגען, אונד בעריכטעטע איהם, דער קנאכע וויא ניכט ערוואַכט. (לב) אלס
 אלישע

ר ש י

זה מקרא קצר שהרי היה לו לכתוב וישאל לה ותאמר שלום: (כח) הלא אמרתי לך אל
 תכזב בשפתך: לא תשלה. לא תשנה אותי על דבר טעות: (כט) לא תברכנו - לא תשאל
 לשלום וכל זה שלא ירבה דברים וישאלוהו להיכן אתה הולך והוא אומר להקיות את המת ואין זה
 כבוד הנס להתהלל בו מי שנא על ידו והוא לא עשה כן אלא לכל השואלו הוא אומר רבי
 שלחני

ב א ו ר

חשק רגלי הנביא, או לכבוד הנביא שלא תחזק ברגליו (רד"ק): (כח) השאלתי בן, היא
 היתה סגורה שהנביא כבר יודע מיתת בנה ע"י נבואה, ולכן לא זכרה מזה מאומה, אבל
 פתחה מיד ואמרה השאלתי בן מאת אדוני: הלא אמרת, אל תכזב בשפתך, וזה לא תשלה
 אותי, כלומר לא תשנה אותי (מרש"י), כלומר קויתי שיהיה לי בן משיב נפשי בזקנותי ועתה
 תיחלתי נכזבה: (כט) חגיר מחניך, כדי שיוכל ליון יותר, כי התורה תמוע חנועת האזנים
 הפנימיים, ולזאת הסנה ג"כ מנעו שלא יכרך איש מהזנשים שימלא בדרכו וגם לא יענה למנרכים
 אותו כדי שלא יעכב בדרך (רלב"ג): (לא) ואין קשב, לשמוע, כי אלו היה שומע ולא היה
 יוכל לענות היה מתנועע או רומז בעיניו או בזדיו, אבל לא היה בו לא זה ולא זה (רד"ק):
 (לב) ויבא אלישע הביחח, כבר מבוחר במ"א שהסם בית נוסל לפעמים גם על הקדר, וכן

הַבַּיְתָה וְהִנֵּה הַנֶּעַר מִתְּמַשְׁבַּב
 עַד־מִטָּתוֹ: (לג) וַיָּבֵא אֶת־הַדֹּלָת
 בְּעַד שְׁנֵיהֶם וַיִּתְּפֵלֵל אֶל־יְהוָה:
 (לד) וַיַּעַל וַיִּשְׁכַּב עַל־הַיֶּלֶד וַיִּשֶׁם
 פָּיו עַד־פָּיו וַעֲיִנָיו עַל־עֵינָיו וּכְפָיו
 עַל־כְּפָיו וַיִּגְהַר עָלָיו וַיִּחַם בְּשַׁר
 הַיֶּלֶד: (לה) וַיָּשָׁב וַיֵּלֶךְ בְּבֵית־אֶתֶת
 הַנָּה וְאֶתֶת הַנָּה וַיַּעַל וַיִּגְהַר עָלָיו
 וַיִּזְוַרר הַנֶּעַר עַד־שֶׁבַע פְּעָמִים
 וַיִּפְקַח הַנֶּעַר אֶת־עֵינָיו:
 (לו) וַיִּקְרָא אֶל־גִּיתָיו וַיֹּאמֶר קְרָא
 אֶל־הַשְּׂנַמִּית הַזֹּאת וַיִּקְרָאָהּ
 וְתָבָא אֵלָיו וַיֹּאמֶר שְׂאֵי בְנֶךְ:
 (לז) וְתָבָא וְתִפְּלַעַל עַד־רַגְלָיו
 וְתִשְׁתַּחֲוֶה אַרְצָה וְתִשָּׂא אֶת־כַּנְתֵּי
 וְתִצָּא:

אלישע דארויף אינו ציממער
 טראט, אונד דען קנאבען נאך
 טאך אויף זיינעם בעטטע ליע
 גענד פאנד, (לג) פערשלאס ער
 דיא טהורע הינטער זיך ביי
 דען, אונד פלעהטע צים עווי
 גען, (לד) ווארף זיך דאן איבער
 דאן קינד היין, אונד לעגטע
 זיינען סונד אויף דען זיינען,
 זיינע איינען אויף דיא זיינען,
 זיינע הענדע אויף דיא זיינען,
 זא דאס ער זיך גאנץ איבער
 איהן אויסשטרעקטע, ווא
 דורך דעם קינדעס קערפער ער
 ווערמט וואורדע, (לה) קעחט
 טע אלסדאן אום, גינג אים
 ציממער אויף אונד אב, ווארף
 זיך אבערמאלס היין, אונד
 שטרעקטע זיך אויס איבער
 דאן קינד, עס ניעסטע זעבען
 סאהל, אונד שלוג ענדליך דיא
 איינען אויף. (לז) דא ריעף ער
 דען גחוי, אונד זאגטע: רופע
 סיר דיא שונמיטערין. דיע
 דער ריעף זיא, זיא קאם צו
 איהם, אונד ער שפראך: נים

בפיו קרי

דיינען זאָהן! (לז) דא פיעל איהם דיא פרויא צו פיסען, ביקטע זיך צור ערדע, נאָהם
 איהרען זאָהן אויף, אונד גינג הינים.

ר ש"י
 שלחני להקיות את המת: (לד) ויגהר עליו. ת"י ושלחני עלוהי היא לשון עיפות. ויש דוגמתו בכרייתא
 דהאזינו ובספרי ומנחם סתר ויגהר פזרון המל' כמי עניינ' נשתעז עליו: (לה) ויזוורר. נתעטש:

ב א ו ר

הענין כאן שבא אלישע אל העליה אשר גרם מדי עברו נשונם, והעד והנה הנער משכב
 על מטתו: (לד) ויעל, על המטה, כי כן דרך הלשון כאמרו עליות משכבי אביך: וישם
 פיו וגו', אפשר שעשה כן להנשים על הנער לחממו ונחום הטבעי היוולד מפיו ומעיניו, כי
 רוב הנשים נעשים עם מעט תחבולה מדקה העולם (כד"ק): ויגהר עליו, ענין פשוט הנוף
 כלו עליו (ר"ש'ן מלך): (לה) אחת הנה ואחת הנה, אין הטעם שכלך דווקא פעם אחת לכל
 זה ופעם אחת לכל אחר ולא יותר, כי אם הטעם על סדר זה שהלך מלך אחד לכוננו
 המכותן זה כנגד זה, הליכה אחת לבין והליכה אחת לכאן, גם אם יתרכבו כהנה וכהנה, כל"א (אויף
 חוכר חכמה) ויזוורר הנער, ר"ל שנתעטש וכן עשה אלישע כסדר הזה להתפלל ולכרוע על הילד
 להתמודד עליו עד שעשה זה שבע פעמים ואז פקח הילד את עיניו ושלמה לו התפילה (רלב"ג):

הפטרות חיי שרה

(מלכים א' סימן א')

(א) והמלך דוד זקן בא בימים
 ויכסהו בגדיים ולא יחס לו:
 (ב) ויאמרו לו עבדיו יבקשו
 לאדני המלך גערה בתוקה
 ועמדה לפני המלך ותהי לו
 סכנת ושכבה בחיקה וחס לאדני
 המלך: (ג) ויבקשו גערה יפה
 בכל גבול ישראל וימצאו את
 אבישג השונמית ויבאו אתה
 למלך: (ד) והגערה יפה עד
 מאד ותהי למלך סכנת
 ותשרתהו והמלך לא ידעה:
 (ה) ואדניה בן חגית מתנשאת
 לאמר אני אמרך ויעש לו
 רכב ופרשים וחמשים אישרצים

(א) דער קעניג דוד וואר נוג
 מעהר אלט אונד בע
 טאגט, אונד מיט זא פיעלגע
 וינדערן מאן איהו אויך צו
 דעקטע, קאנטע ער זיך דעני
 נאך ניכט ערווערמען. (ב) דא
 שפראכען זיינע האַפּבערעני
 טען צו איהם: מאן זאללטע
 פֿיר אונזערן קעניגליכֿן העררן
 איין יונגעס אונפֿעהריראטע
 טעם מעדען אויסזוכען, דיא
 דעם קעניגע אויפֿוואַרט, איהו
 פֿלעגע, אונד אין זיינען אַר
 מען ריהע, אום אונזערן העררן
 דען קעניג צו ערווערמען.
 (ג) מאן זוכטע דארויף אים
 גאנצע געביטהע ישראל'ס איין
 שענעס מעדען אום, פֿאָנד
 דיא אבישג אום שונם; אונד
 פֿיהרטע זיא פֿאַר דען קעניג.
 (ד) דא זיא איבעראום שאַן
 וואַר, וואַרד זיא אויך דעם
 קעניגס פֿלעגערין, אונד וואַר
 טעטע איהם אויף; דער קעניג
 אָבער האַט איהר ניטע בייאגע.
 וואָהנט. (ה) אדוניהו זאָהן

לפניו

דער חגית (היינער פֿרויז דוד'ס) בעריהמטע זיך עפֿענטליך: איד ווערדע קעניג ווער.
 דען, שאַפֿטע זיך אויך וואַגען אונד רייטער אַן, אונד היעלט זיך פֿינפֿציג טראַבאַנטען, דיא
 פֿאַר.

ר ש י

(א) ולא יחס לו. אמרו רבותינו כל המזכה בגדים אינו נהנה מהם לסוף לפי שקרע את
 כנף המעיל לשאול. ומ"א אמר ר' שמואל בר נחמני כשראה דוד את המלאך עומד
 בירושלים ומרבו זידו כלטון דמו מיראתו: (ב) בתולה. בתוליה מתממין את בשרה: סוכנת.
 מחממת וכן ובוקע עלים יסכן כס (קהלת י' ט'): (ד) לא ידעה. שהבתולה יפה לחמס מן
 כבעול. ורבותינו אמרו משו' לא ירבה לו נשים (דברים י"ז י"ז) וכבר היו לו י"ח: (ה) מתנשא.
 מתפאר: ומשג' איש. נשולי טחול ומקוקי כפות רגלי:

ולא

ב א ו ר

(א) ולא יחס לו, מחמת הזקנה וחולשת גופו: (ב) סוכנת, מועלת, כלומר שיהיה למלך
 תועלת כס, (כד"ק). ומרגומו בעניו: (ה) רכב ופרשים, ראוי שחדע שמלכי ישראל לא הותר
 להם הרבות סוס' ולזה לא היה הענין הזה דהיינו רכב ופרשים דבר קטן אלל מלכי ישראל (מלכ"ג):
 עצבו

לפניו: (ו) ולא עצבו אביו מימיו
לאמר מדוע ככה עשית וגם
הוא טוב תאר מאד ואתו ילדה
אחרי אבשלום: (ז) ויהיו דבריו
עם יואב בן צרויה ועם אביתר
הכהן ויעזרו אחרי אדניה:
(ח) וצדוק הכהן ובניהו בן
יהוידע ונתן הנביא ושמעי
ורעי והגבורים אשר לדוד לא
היו עם אדניה: (ט) ויזבח
אדניהו צאן ובקר ומריא עם
אבן הזחלת אשר אין
רגל ויקרא את כל אחיו בני
המקד ולכל אנשי יהודה עבדי

המלך

פאר איהם הערגיגען. (ו) זיין
פאטער האט איהן גיע בען
טריבען מעגען, גיע צו איהם
געזאגט: ווארום טהאטעסט
דוא דיעס? דאכיא וואר ער
אויך זעהר שא פאן פערזאן,
אונד פאלגטע אין דער געכורט
גלייך אויף אבשלום. (ז) ער
היעלט נון עפטערע אונטער.
רעדונגען מיט יואב דעם זאהן
צרויה'ס אונד מיט דעם פריע.
סטער אביתר, דיא איהן אין
זיגעס אונטערנעהמן אונטער.
שמיטצען. (ח) דער פריע.
סטער צדוק אכער, בניהו זאהן
יהוידע'ס, דער פראפעט נתן,
שמעי, רעי אונד דיא איברי.
גען קריגס אכערן דוד'ס היל.
טענעס ניכט מיט דעם ארוניהו.
(ט) איינסט ליעס אדוניהו צו
אבן זחלת, דאן ביא עין רוגל
לענט, פיעל שאפע, ריג
דער אונד געמעסטעטעס פיעה
של אכטען אונד לוד אללע זיי.

נע פרינצליכען כרידער, וויא אויך אללע לייטע אויס דעם שטאם יהודה, דיא אים קעג

ר ש י

(ו) ולא עלבו. לא הכעיסו למדך שהמונע תוכחה מננו מציאו לידי מיתה: וגם הוא טוב
חואר. כאבשלים שאל' ונאבשלו' לא היה איש יפה (שמאל ב' י"ד) היא גרמה להם שנתתו:
ואותו ילדה אמו אחרי אבשלים. כלומר גדלתו אחר תרבות גדל' אמו של אבשלים: (ז) עם
ואבן בן לרויה. לפי שהיה יודע שכלבו של דוד עליו על שהרג את אבנר ועמשא ואבשלים וסופו
שיכיה את בנו המולך תחתיו עליו. לפיכך היה רוצה שימלוך זה על ידו ויאהבנו: ועם
אניתר הכהן. שנסחלק מן הנהונה משברח דוד מירושלים מפני אבשלים שאל בלורים
ותומים ולא עלתה לו שגאמר ויעל אניתר (שמאל ב' ט"ו כ"ד) והיה מבני בניו של עלי
וידע שלא ישמש בימי שלמה שהרי נאמר לעלי והקימותי לי כהן נאמן והתהלך לפני משישי
(שמאל א' ב' ל"ה) והיה חפץ שיעמוד זה על ידו: (ח) ונתן הנביא. שגבא לדוד שלמה ימלוך
כמו שגאמר בדברי הימים (א' כ"ב ט') ושלמה יהיה שמו: (ט) ומריא. שור של פטס: אבן
הזחלת. אבן גדולה שהיו הבחורים מוסין בה את כחם להצו' ולגרר' לשון מים זוחלין זוחלי
עפר (דברים ל"ב כ"ד) ויונתן חרגום אבן סכותה שעומדין עליה ולופים למרסוק: עין רוגל.

ב א ו ר

(ו) עצבו, מלאן עצב, כלומר לא הקניטהו אביו בעשותו דברי נערות, באהבתו אותו,
ואמרו חז"ל למדך כל המונע תוכחה מננו מציאו לידי מיתה: וגם הוא, כלומר הוא משב כלבו
שימלוך לפי שאביו אהב אותו במאוד, ובלעדו זאת משב בעבור טוב תארו שראוי הוא למלכות
ואוחו ילדה, נחמר אמו, ואשרי שאבשלים כנרמת משב הוא שהוא הקודם: (ט) ומריא

המֶלֶךְ: (י) וְאֶת־נֶתָן הַנְּבִיא
 וּבְנֵיהוּ וְאֶת־הַגְּבוּרִים וְאֶת־
 שְׁלֹמֹה אֲהִיו לֹא קָרָא: (יא) וַיֹּאמֶר
 נָתָן אֶל־בֶּת־שֶׁבַע אִם־שְׁלֹמֹה
 לֵאמֹר הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ כִּי מֶלֶךְ
 אֲדִנְיָהוּ בֶן־חַגִּית וַאֲדִנְיָנוּ דָּוִד
 לֹא יָדַע: (יב) וְעַתָּה לְכִי אִיעֲצֶךָ
 נֶאֱעָצָה וּמִלְטִי אֶת־נַפְשְׁךָ וְאֶת־
 נַפְשׁ בְּנֶךָ שְׁלֹמֹה: (יג) לְכִי וּבֹאוּ
 אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד וְאָמַרְתְּ אֵלָיו
 הֲלֹא־אַתָּה אֲדִנְיָ הַמֶּלֶךְ נִשְׁבַּעְתָּ
 לַאֲמָתְךָ לֵאמֹר כִּי־שְׁלֹמֹה
 בְּנֶךָ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא יֹשֵׁב עַל־
 כִּסְאִי וּמִדּוּעַ מֶלֶךְ אֲדִנְיָהוּ:
 (יד) הִנֵּה עוֹדֶךָ מְדַבְּרַת שֵׁם עַם־
 הַמֶּלֶךְ וְאֲנִי אָבוֹא אַחֲרֶיךָ
 וּמִלֵּאתִי אֶת־דְּבָרֶיךָ: (טו) וְהָבֵא
 בֶּת־שֶׁבַע אֶל־הַמֶּלֶךְ הַחֲדָרָה
 וְהִמְלֹךְ וְקָן מֵאֵד וַיֵּאבִישָׁג

ונגליען דיענסטע שטאנדען,
 דאצו איין. (י) נור דען פראץ
 פעטען נתן, בניהו, דיא איב
 הינען קרוגס אבערו, אונד
 זינען ברודער שלמה ליעס ער
 ניכט איינלאדען. (יא) דא
 שפראך נתן צו בת־שבע, דער
 מיטטער שלמה'ס: האסט
 דוא'ס עטווא אויך שאן גע:
 הערט דאז אדוניהו צור רעניע.
 רונג געלאנגט? דוד אונזער
 הערר אבער ווייס ניכטס דאז
 פאן. (יב) דארום ווילל איך
 דיר איינען ראטה געבען, וואז
 דורך אלליין דוא דיין לעבען
 אונד דאז לעבען דיינעס זאה
 נעס שלמה ווירסט רעטטן קעני
 גען. (יג) געהע הין צום קעניג
 אונד זאגע אהם: מייך הערר
 אונד קעניג! האסט דוא ניכט
 דיינער מאגד מיט פאלגענדען
 ווארטען צוגעשווארען: געוויס
 היין זאהן שלמה זאלל נאך מיר
 רעניערען אונד מיינען טהראן
 בעשטייגען; ווארום ווירפט
 זיך דען נון אדוניהו צום קעניג
 גע אויף? (יד) אינד וועהרענד
 דוא נאך זאמט דעם קעניגע
 שפריכסט, ווערדע אויך איך
 הינקאמען, אונד דיינע וואר
 טע בעשטעטיגען. (טו) בת־
 שבע גינג אלסכאלד צום קע:

השונמיה

גיגע אינס ציממער, (דער קעניג וואר (זעה טאן גערטלט) זעהר אלט אונד אבישג פאן
 שונם

ר ש י

מיכנס יונחן עין קלדא הוא כונס שמתקן נדי למר נרגליו על ידי נביטה: (י) ואלה שלמ'
 לחיו לא קרא. שודע כלי שהתנב' עליו הנבי' למלוד: (יב) ומלטי את נפסך. מן המחלוק' לאח'
 מות המלך שירכה נוך למלוד כמה שהנטימו הקב"ה:

ב א ו ר

כתרגומו ופטימין: (יב) ומלטי את נפסך, כי טשש שאם ומלוד אדוניהו ימית בת שבע ובנה
 כדי שלת יהיה לו ערעור נמלכות (מרד"ק): (יד) ומלאהו את דברך, כתרגומו ופטימין ית סחגמייכני:
 ועתה

השונמית משרת את המלך:
 (טו) ותקד בת שבע והשתחו
 למלך ויאמר המלך מה יקד:
 (יז) ותאמר לו אדני אתה נשבעת
 ביהוה אלהיך לאמתה כי שלמה
 בנך ימלך אחרי והוא ישב על-
 כסא: (יח) ועתה הנה אדניה
 מלך ועתה אדני המלך לא
 ידעת: (יט) ויזבח שור ומריא
 וצאן לרב ויקרא לכל בני
 המלך ולאביתר הכהן וליצאב
 שר הצבא ולשלמה עבדך לא
 קרא: (כ) ואתה אדני המלך
 עיני כל ישראל עליך ליהי
 להם מי ישב על כסא אדני
 המלך אחרי: (כא) והיה כשכב
 אדני המלך עם אבתיו והייתי
 אתי ובני שלמה חטאים:

שינם האטמע דוא אויפֿוואר.
 טונג בייא איהם). (טו) נייגטע
 זיד, אונד ווארף זיך היין פֿאַר
 דען קעניג; דער קעניג פֿראג.
 טע זיא: וואס איזט דיין אג.
 ליעגען? (יז) אונד זיא אנט.
 ווארטעטע איהם: מיין הערר!
 דוא האסט דיינער מאגד ביים
 עויגען דיינעם גאטטע צוגע.
 שוואהרען: געוויס דיין זאהן
 שלמה זאלל נאך מיר רעגיע.
 רען, אונד אויף מינעם טהראן
 זיטצען. (יח) אונד נון, זיע.
 הע! ווירפט זיך אדוניהו צום
 קעניגע אויף; וויא וואהל דוא
 מיין קעניגליכער הערר עם
 ניכט ווייסט! (יט) הייטע לעסט
 ער רינדער, שאאפע אונד
 געמעסטעטעם פֿיעה אין מענ.
 גע שלאכטען, וואצו ער אל.
 לע קעניגליכע פֿרינצען, זאממט
 דעם פֿריעסטער אכזר אונד
 דען פֿעלד העררן יואב אינלא.
 דען לאססען, נור דיינען ריע.
 גער שלמה ניכט. (כ) אויף
 דיק אינדעם א הערר אונד קע.
 ניג! זינד דיא אויגען דעם גאנ.
 צען פֿאלקעס געריכטעט, איה.
 גען אנצו צייגן ווער דען טהראן
 מינעם קעניגליכען העררן נאך

והנה

איהם בעשטייגען זאל. (כז) ויען נון אבער מיין קעניג (זאנע עטווחס בעטטייזט לו הזכען)
 בייא זיינען פֿאטערן רוהט; זא ווערדע איד אונד מיין זאהן שלמה געוויס געמיסהאנדעלט
 ווער=

ר ש י

(כא) חטאים. חסרים ומנועים מן הגדולה כמו אל השערה ולא יחטיא (זיפטיס כ' י"ז):
 איה

ב א ו ר

(יח) וערה אדוני, נמסר עליו במסורה שהוא בעיני ולהלן פסוק כ' ואתה אדוני המלך נמסר
 טהיא בחל"ף, והשחרום הכשדיי חגום להסד: (כ) עיני כל ישראל, כמו אשא עיני אל הכרים:
 (כא) חטאים, יש מפרשים נמשעו, ורש"י פרוכהו חסרים ומנועים מדבר המל כה, כמו קולע
 חל השערה ולא יחטיא. ושעור המקרא אס ישכח אדוני המלך מכלי תודיע לנו מקודם מי
 ימלך

ווערדען. (כג) אלס זיא נאך
 זא מיט דעם קעניגע שפראך,
 קאם דער פראפעט נחן אן.
 (כג) מאן מעלדעטע איהן דעם
 קעניגע מיט דען ווארטען:
 דער פראפעט נחן איזט דא!
 אונד דיעזער קאם אונד ווארף
 זיך פאר דען קעניג הין מיט
 דעם אנגעזיכט צור ערדע.
 (כד) אונד שפראך: הערר
 אונד קעניג! האסט דוא דען
 אויסשפרוך געטהאן, אדוניהו
 זאלל נאך מיר רעגיערען, דער
 זאלל מיינען טהראן בעשטיי.
 גען? (כה) דען ער איזט הייטע
 הינגעגאנגען אונד ליעם איינע
 מענגע שאפע אונד רינדער
 אונד געמעסטעטעם פיעה
 שלאכטען, וואצו ער אללע
 פרינצען, אללע פערדהערן
 זאממט דעם פרוסטער אביחר
 ביטטען לאססען; דיעזע עם-
 טען אונד טרינקען נון בייא
 איהם, אונד רופען לויט: עם
 לעבע דער קעניג אדוניהו!
 (כו) נור טיך דיינען קנעכט,
 דען פריעסטער צדוק, בניהו
 זאָהן יהוידע'ס אונד דיינען
 דיענער שלמה האט ער ניכט
 אוינלאדען לאססען. (כז) זאלל.
 טע דיעזעם דען ווירקליך פאן
 מיינעם קעניגליכען העררן זא
 פערארדנעט זיין, אהנע דאס
 דוא דיינעם קנעכטע העט.
 טעסט וויכסען לאססען, ווער מיינעם קעניגליכן העררן אויף זיינעם טהראנע פאלגען זאלל?
 (כח) אונד דער קעניג דוד פינגט אונד שפראך: רופט מיר דיא בת שבע, דיעזע קאם
 אונד

(כג) והנה עודנה מדברת עם
 המלך ונתן הנביא בא:
 (כג) ויגידו למלך לאמר הנה
 נתן הנביא ויבא לפני המלך
 וישתחו למלך על אפיו ארצה:
 (כד) ויאמר נתן אדני המלך
 אתה אמרת אדניהו ימלך אחרי
 והוא ישב על כסאי: (כה) כיו
 ירד היום ויזבח שזר ומריא
 וצאן לרב ויקרא לכל בני המלך
 ולשרי הצבא ולאביתר הכהן
 והנם אכלים ושתיים לפניו
 ויאמרו יחי המלך אדניהו:
 (כו) ולי אני עבדה ולצדק הכהן
 ולבניהו בן יהוידע ולשלמה
 עבדה לא קרא: (כז) אם מאת
 אדני המלך נהיה הדבר הזה
 ולא הודעת את עבדיך מי ישב
 על כסא אדני המלך אחריו:
 (כח) ויען המלך דוד ויאמר
 קראו לי לבת שבע והבא לפני

המלך
 עבדה קרי
 טעסט וויכסען לאססען, ווער מיינעם קעניגליכן העררן אויף זיינעם טהראנע פאלגען זאלל?
 (כח) אונד דער קעניג דוד פינגט אונד שפראך: רופט מיר דיא בת שבע, דיעזע קאם
 אונד
 (כד) אתה אמרת - בחמי': (כה) כי ירד היס. שבעיר כימה גבוה ואכן הוזחלת למטה בגיא:

ב א ו ר

ימליך נהיה אני ובני מעאוס, כי בוודאי ימליך אדוניהו: (כה) קראו לי לבת שבע, כאשר

הפטרת חיי שרה

הַמֶּלֶךְ וְתַעֲמֹד לְפָנַי הַמֶּלֶךְ:
(כט) וַיִּשְׁבַּע הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר חַי־
יְהוָה אֲשֶׁר-פָּדָה אֶת-נַפְשֵׁי מְכַל-
צָרָה: (ל) כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְךָ
בַּיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר כִּי-
שְׁלֹמֹה בְנִךְ יִמְלֹךְ אַחֲרַי וְהוּא
יָשֵׁב עָלַי--כִּסְאִי תַחְתָּי כִּי בֶן
אֶעֱשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: (לא) וְתִקַּד בַּת-
שֶׁבַע אֲפִים אֶרֶץ וְתִשְׁתַּחֲוֶה לַמֶּלֶךְ
וְתֹאמַר יְחִי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ דָּוִד
לְעוֹלָם:

חרגום אשכנזי כט

אונד טראט פֿאַר דען קעניג
הין. (כט) דאָ שוואַך דער
קעניג אונד שפראך: זאָ וואָר
דער עוויגע לעבט, דער מיד
אויס זאָ פֿיעלען נעטהען ער.
רעטטעט האַט. (ל) זאָ געוויס
ווערדע איד נאָך הייטע דאָ
פֿאַללע הרען, וואָס איד דיר
כיים עזי גודען גאַטט ישראלים
אונטער פֿאַלגענדען וואָרטען
צוגעשוואַרען האַבע: יאָ! דיין
זאָהו שלמה זאָלל נאָך מיר רע.
גערען, אונד אָן מיינער
שטאַטט אויף מיינעם טהראָנע
זיטצען. (לא) בת שבע ניג
טע דאָרויף איהר אנגעזיכט
צור עררע, וואָרף זיך פֿאַר
דען קעניג הין אונד שפראך:

אַדאַס מיין הערר, דער קעניג דוד נאָך לאַנגע לעבע!

הפטרת תולדת

(בתרי עשר במלאכי סימן א')

ואם חל כו ערכ ראש מדא מסטירין מחר חדש לעיל דף ב'.

(א) מִשָּׂא דְבַר-יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל
בֵּיד מְלָאכִי: (ב) אֶהְבֵּתִי
אֶתְכֶם אָמַר יְהוָה וְאָמַרְתֶּם
בְּמָה אֶהְבַּתְנוּ הַלּוֹא-אֵת עֲשׂוֹ
לְיַעֲקֹב נְאֻם-יְהוָה וְאֶהֱבֵ אֶת-

(א) פֿאַרטראַג דעם וואָרטעם
גאַטטעם און ישראל דורך
מלאכי: (ב) איד ליעכטע איד,
שפריכט דער עוויגע; פֿראַגט
איהר: וואָרויך צייגטעסט
דוא דיגעזע ליעכע? איזט עשו
ניכט יעקב'ס לויבליכער ברע-
דער? ערוויערערט דער עווי-
גע-

ר ש י יעקב

(א) משא דבר ה'. פור פור ט בלע"ז (פֿאַר פֿאַרט, חייך עפֿעכטניכער פֿאַרטראַג, וענין מלח פֿאַר
בל"ג היטה באתי במ"א עיין נהמעמר תהלו' ב' ב' ד"ה נוסדו, ול"ד ד"ה תהלל) דבר הנמס'
למלאכי לשאת אותו אל בני ישראל: ביד מלאכי. כבר היה מסודר בידו זה ימי רבים מכאן
דרשו רבותינו בבריית' דמכילתא שכל הנוביאי עמדו על הר סיני ושם נמסרו להם הברואות וכן
(ישעי"מ"ח) אומר מעת היותה שם אני ועתה ה' אלהים שלמני: (ב) ואהב את יעקב. למת

באור

נראה מהמקרא הלכה בת שבע לדרכה כאשר בא נחן הנוביא אל המלך, והנחוב המסור כי
סמך על המנין: (לא) לעולם, כדרך לשון בני אדם:
(א) משא דבר ח', פור פור ט בלע"ז (כ"ל רעספֿאַרט), דבר הנמסר למלאכי לשאת אותו אל

יעקב: (ג) וְאַתְּ-עָשׂוּ שְׂנֵאתִי
 וְאֲשִׁים אֶת-הָרִיו שְׂמֵמָה וְאֶת-
 נְהַלְתּוֹ לַחֲנוּת מְדַבֵּר: (ד) כִּי-
 תֹאמַר אֲדוֹם רִשְׁשָׁנוּ וְנָשׁוּב
 וְנִבְנֶה חֲרֻבוֹת כִּה אָמַר יְהוָה
 צְבָאוֹת הַמָּה יִבְנֶוּ וְאֲנִי אֶהְרֹם
 וְקָרְאוּ קָהָם גְּבוּל רִשְׁעָה וְהָעַם
 אֲשֶׁר-זָעַם יְהוָה עַד-עוֹלָם:
 (ה) וְעֵינֵיכֶם הִרְאִינָה וְאַחַם
 הֵאמְרוּ יִגְדַל יְהוָה מֵעַל לְגְבוּל
 יִשְׂרָאֵל: (ו) בֶּן יִכְבֵּד אָב וְעַבֵּד
 אֲדָנָיו וְאִם-אָב אֲנִי אֵיךְ כְּבוֹדִי
 וְאִם-אֲדוֹנִים אֲנִי אֵיךְ מוֹרָאִי
 אָמַר וְיְהוָה צְבָאוֹת לְכֶם הַכְּהֻנִים
 בְּזוּי שְׁמִי וְאָמַרְתֶּם בְּמָה בְּזִינוּ

גע: יעקב ליעבע איד, (ג) אונד
 האססעדען עשו; איד פֿער-
 וויסמעטע זיינע בערגע, פֿער-
 וואנדעלטע זיין רייך אין שייס-
 ליכע וויסמעניען. (ד) אדום
 מאַן איינווענדען: ווען גלייך
 וויר געווינקען זינד, ווערדען
 וויר דעננאך אונז עיהאלען,
 אונד דיא טרוימער וויערער
 אויפֿכויען! אלליין דער עוויגע
 צבאות שפּריכט: לאַס זיא
 אימסער בויען, איד רייסע
 דארניערער! עוויגליך געננט
 מאַן עס: געביעטה דעס לאַ-
 סטערס! פֿאַלק פֿאַם העררן
 אין עוויגקייט פֿערווינשט!
 (ה) אייערע אויגען וואַללען דעם
 צייגען זיין, איהר אללעוואַמט
 ווערדעט רופֿען: האַכגעלאַכט
 זייד דער עוויגע, דער ישרא'ס
 גרענצען שיטצט!

(ו) דער זאָהן עהרט זיינען פֿאַ-
 טער, זיינען העררן דער
 קנעכט; כּין איד פֿאַטער, וואָ
 איזט דיא עהרע? כּין איד

אח

הערר, וואָ דער געהאָרואַם? שפּריכט דער עוויגע צבאות צו איד, איהר פּריעסטער! דיא
 איהר מיינען, נאַמען ענטווייהעט, אונד פֿראַגט נאָך: וואָדורך ענטווייהען וויר דיינע

נא

ר ש י

לו את ארץ חמדה לבי לבאות נויס (ירמיה ג') ארץ שלכיון כל לביות הגוים בה: (ג) ואת
 עשו שנאתי. לדוחסו אל ארץ מפני יעקב אחיו ונכוחג שבעולם מי שיש לו שני בנים לנכיר הוא
 נודר לו שנה יפה: ואשים את הריו שממה. אינן דומין להרי ישראל: לתנות מדבר. מעון חנים:
 (ד) כי תאמר אדום רששו. ואם אמר אדום מתחלתינו רשים היינו אבל מעתה שהעשרנו
 מביות ירושלים. ונשוב ונבנה חרבות שלנו. כה אמר ה' וגו': (ה) יגדל ה' מעל לגבול ישראל.
 יראה גדולתו מעל לגבולינו להודיע כי אנחנו עמו. וי"ת יסגת יקרא דה' ואסיה חסום ארעא
 דישראל: (ו) בן. יש עליו לכבד אב וכן עבד אדוניו ואת' קרויין בנים ועבדי' ועתה אם אב אני
 לכם איה כבודי: אמר ה' לבאות לכם. אתם הכהנים הנזוים את שמי: ואמרתם כמה בזינו.
 כלומר

ב א ו ר

בני ישראל (רש"י), כל"א (פֿאָרטראַג, א חו פֿרטראַג): (ג) לחנוח מדבר, למעון חנים, מקים
 תאניה ויללה: (ה) מעל לגבול ישראל, כל מר אשר האס שזכן מעל לגבול ישראל ועיניו לזפות
 אליי

הספדת תולדת

הרגום אשכנז ל

אֶת־שִׁמְךָ: (ז) מְגִיעִים עַל־
 מִזְבְּחִי לֶחֶם מִגֶּאֱל וְאִמְרָתָם
 בְּמָה גִאֲלָנוּךָ בְּאִמְרָתְךָ שֶׁלָּתָן
 יְהוֹה נְבוֹזָה הוּא: (ח) וְכִי־תִגִּישׁוּן
 עוֹר לִזְבַח אֵין רַע וְכִי תִגִּישׁוּ
 פֶסֶח וְחִלָּה אֵין רַע תִּקְרִיבוּהוּ
 נָא לְפָחֶתְךָ הִירְצָה אוֹ הִישָׂא
 פָּנֶיךָ אָמַר יְהוֹה צְבָאוֹת: (ט) וְעַתָּה
 חֲלוּדְנָא פְּנֵי־אֵל וַיִּחַנְנוּ מִיַּדְכֶם
 הִיתָה זֹאת הִישָׂא מִכֶּם פְּנִים
 אָמַר יְהוֹה צְבָאוֹת: (י) מִי גַם־
 בְּכֶם וַיִּסְגַּר דְּלָתִים וְלֹא־תֵאִירוּ
 מִזְבְּחֵי חַגִּים אֵין־לִי חֶסֶן בְּכֶם

נאמען? (ז) בעזרעלטעם
 בראד לעגט איהר אויף מיינען
 אלטאר, אונד פראגט נאך,
 אינדעם איהר'ס צייגט, וויא
 גלייכנילטיג אייך דעם עוויגען
 טיש וויא: דורך וואס האבינן
 וויר דך העראכגעועטצט?
 (ח) ווען איהר בלינדעם פיעה
 צום אפפער ברינגט, איזט דיעם
 ניכט אינרעכט? לאהעס
 אונד זיעעס פיעה דארט
 ברינגט, איזט דיעם קיין איי
 בעל? ברינגע דאך זא וואס
 דינעם פירשטען, זיעהע, אב
 ער דיר גנעדיג זיין, אב
 ער דך גוט אויפנעהמען ווירד!
 שפריכט דער עוויגע צבאות.
 (ט) נון פלעהט דען העררן,
 דאס ער אונזערער זיך ער:
 בארטע! איהר האבט מיך ווא
 בעהאנדעלט, שפריכט דער
 עוויגע צבאות, אונד וואללט
 וואהלגעפאללען פיינדען? (י) ווא:

אמר

דע דאך גור איינער אונטער אייך, דער דיא פפארטען פערשלאסע, דאס טיין אל:
 טאר ניכט פערגעבענס בעלייכטעט ווירדע! איך האבע קיינען געפאללען אן איך,
 שפריכט

ר ש י

כלומר ידעתי שתאמרו לי כמה ציוני. הרי הציון. (ז) מגישים על מזבחי וגו' ואמרתם. כלומר
 ואם תאמרו כמה גאלנוך. את לחם מזבחך אישי משיב לכם כי זאת גאלתם אותי באמרתם שלכן
 ה' נבזה הוא נזוים היו לחלוק אישי באישי במנח' ובקדשים ואומר מאמר שהוא אסור לנו לחלוק
 מנחה בנגד מנחה וזבח בנגד זבח טורח ועמל הוא לחלוק כל מנחה ומנחה כשכיל כוית או כפיל
 המגיע לכל אחד ואחד: (ח) אין רע. וכי אין דבר זה רע: (ט) ועתה חלו נא פני. ועתה
 אתם הנהגים העושי' הרעה הזאת איך יעלה בלבב' להיות שלוחי ישראל לבקש עליה' רחמים
 הרי מידכם היתה זאת הרעה: הישא. את פניו' לשמוע. תפלה מפיכם ולחון את שלוחיכם:
 (י) מי גם בכם ויסגור דלתים. הלואי ויקם איש טוב בכם שיסגור דלתו מקדשי לבלתי הניח סם
 קרבן מתועבה הזה: ולא תאירו את מזבחי חנם. באישים שאיני מתרנה בהם שהניו אין לי חסן
 בכם

ב א ו ר

חלו תמיד להגן עליו: (ז) באמרתם, ידוע שיש אמירה ברמזיה ע"י הענין הנעשה, וסגור
 הכתוב הזה, אתה מגישים על מזבחי לחם מגויל. וזוה תאמרו כלומר חגלו מחשבותיכם לאמר
 שולחן ה' נבזה הוא, וחזרו הזמן עכמו הנה אתם אושיים בפה כמה גאלנוך, הלא בלב
 ולכן תדברו: (ט) ועתה חלו וגו', מזמר הניח בשם העם אל הנהגים דרך התול, כלומר איך
 תמלח נפשכם לחלות בידנו אל ה', הלא הוא ישיב לכם, מידכם היתה זאת לי, כלומר זה
 הגאול שזכר, ואיך תשא מכם פנים: (י) דלתים, דלתי העויה: ולא תאירו, לא תתן
 קור

תרגום אשכנזי

שפריצט דער עווינע צבאות, מאן קיין אפפער אויס אייערן הענדען; (יא) דען האפנעפריע. זען איזט מיין נאמע אונטער דען נאציאנען פאן זאננענאויפ. נאננ ביו צום אונטערנאנג, אללענטהאלבען ווירד מיינעם נאמען געאפפערט אונד גערוי. כערט אונד מיט אנדאכט גע. אפפערט, דען מיין נאמע איזט גראס אונטער דען היידען! שפריצט דער עווינע צבאות; (יב) איהר אבער ענטווייהעט איהן, דורך אייער רעדען איזט דעם העררן טיש בעוורעלט, דורך אייער ווארט ויין אפפער העראכ געווירדוגט; (יג) דען איהר זאגט: היער איזט דיא לאסט! ראפט אויף, וואס איהר בעקאממט, שפריצט דער עווינע גע צבאות, ברינגט דא הער גע. שלעפט גערויבטעס, לאהמעס

הפטרת תולדת

אמר יהוה צבאות ומנחה לארצה מידכם: (יא) כי ממזרח שמש ועד מבואו גדול שמי בגוים ובכל מקום מקטר מגש לשמי ומנחה טהורה כי גדול שמי בגוים אמר יהוה צבאות: (יב) ואהם מחללים אתו באמרו שלחן יהוה מגאל הוא וניבו נבזה אכלו: (יג) ואמרתם הנה מתלאה והפחתם אותו אמר יהוה צבאות והבאתם גזול ואת הפסת ואת ההוליה והבאתם את המנחה הארצה

אחת

אונד זיעעס פיעה, אונד רייכט עס צום אפפער דאר, אונד דיעס זאללמע איך מיט וואהלגע.

פאל

ר ש י

בנס. ורבותינו דרשו בת"כ אדם אומר לחנירו הגף לי את הדלת הוא אין תובע עלי שבר הדלק לי את הנר הזה אין שאל עליה שבר ואחם מי בנס שסגר דלתי חנס ולא הארחם מוזחי חנס ק"ו שלא עשיתם חנס דברים שדרכן לעשותן בשכר לפיכך אין לי חסן בנס: (יא) גדול שמי בגוים. אמרו רבותינו דקרו ליה אלהא דאלהיא אפי' מי שיש לו ע"א מכובדים ומזלות יודע (שיש) שהוא על כולם ובכל מקום מתנדבים לשמי. ורבותינו פירשו אלו תלמידי חכמים העוסקים בהלכות עבודה בכל מקום וכן כל תפלת ישראל שמתפללין בכל מקום הרי הן לי כמנחה טהורה וכן ת"י ובל עידן דאחון עבדין רעותי אגא מקבל כליתכון ושמי רבא מתקדש על ידיכון וכליתכון בקרבן דכאי קדמי וכן פירש המקרא ולמה אתם מתפללין שמי והלא גדול הוא בגוי' ואני אהבתי וחבתי עליכם שכ"מ אתם מתפללין לפני ואף בגולה מוקטר ומוגש הוא לשמי: ומנחה טהורה. היא לי כי על ידיכם שמי נורא בגוים ואתם מחללים אותי ואת שמי: (יב) וניבו נבזה אכלו. ניבו של מנחה השגור בשפתותיכם זהו חמיד נבזה אכלו אתם אומרים עליו כלומר כבר הולאתם עליו דכה זו וניב זה הזקתם למזנתי: אכלו. מאכלו: (יג) ואמרת' הנה מתלאה. בהמה כחושא ואנו עניים ואין יכולת להשיג למכר נדרים וכן ת"י הא דאיייתינ' מליאותנא: והפחתם אותו.

ו

באור

אור: (יב) ואחם מחללים, וי"ו המורה על ההסוך, בגוים גדול שמי, אבל אתם הכהנים מזללים אותו, כי נאמר, כלומר נהדנו שאתם אומרים, הנה שלחן ה' מגוחל על ידו, וע"י בניו של כהן המקריב נבזה אכלו, כלומר קרבנו, והו מה שאתם אומרים, הנה מתלאה

הפטרת תולדת

חרגום אשכנזי לא

אֹתָהּ מִיָּדְכֶם אָמַר יְהוָה :
 (יג) וְאָרֹר נֹכַח וְיֵשׁ בְּעֵדְרוֹ זָכָר
 וְנָדָר וְזִבְחַת מְשַׁחַת לְאֲדָנִי כִּי
 מֶלֶךְ גָּדוֹל אֲנִי אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת
 וְשָׁמַי נֹרָא בְּגוֹיִם : (טו) וְעַתָּה
 אֲלֵיכֶם הַמְצִיחַ הַזֹּאת הַכְּהֻנִּים :
 (טז) אִם-לֹא תִשְׁמָעוּ וְאִם-לֹא
 תִשְׁיָמוּ עַל-לֵב לְתַת כְּבוֹד לְשָׁמַי
 אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת וְשַׁלַּחְתִּי בְּכֶם
 אֶת-הַמְּאָרָה וְאֶרְוֹתִי אֶת-
 בְּרֻכּוֹתֵיכֶם וְגַם אֶרְוֹתֶיהָ כִּי
 אֵינְכֶם שָׁמַי עַד-רֵב : (יז) הִנְנִי
 גֹּעֵר לְכֶם אֶת-הַזֹּרַע וְזֵרִיתִי
 פָּרֵשׁ עַד-פְּנֵיכֶם פָּרֵשׁ חֲגִיכֶם

פאללען אויס אייערן הענדען
 נעהמען? שפריכט דע- עווי-
 נע. (יד) פליך דעם נייצהאל-
 זע, דער אין זיינער העערדע
 איינען נעזינדען וויידער האט,
 איין נעל ברע טהוט, אונד איי-
 נען פערשטיממעלטען דעם
 העררן אפפערט! איך בין איין
 מעכטיגער קעניג, שפריכט
 דער עווינע צבאות, נעעהר-
 פירכטעט איזט מיין נאמע איני
 טער דען נאציאנען! (טו) אייך,
 איהר פריעסטער! וואר דיע-
 זע פפליכט אויפנעטרענען
 (טז) איהר אבער נעהארכעט
 ניכט, אונד אכטעט ניכט
 דארויף, מיינען נאמען נעביהר-
 ליד צו עהרען, שפריכט דער
 עווינע צבאות, זא ווילל איך
 דען פליך איבער אייך שיק-
 קען, אייערן זענען אין פליך
 פעררוואנדעלן. יא דער פליך
 איזט אויסגעשפראכען, דען

ונשא

איהר אכטעט מינע עהרע ניכט. (יז) זעהט! איך פערדערבע אייך דיא אויסנאמט,
 פערברייטע אונראטה אויף אייערע פלורען פאם קאטהע אייערער אפפערטהיערע, דאן

טאג

ר ש י

זו אחת מי"ח חובות של תיקון סופרים הפחתם אותו אותי נכתב אלא שכינה הכתוב וכתבו אותו
 והפחתם והראתם לאן מפז נפש (איוב י"א): (אומי. את שלחני): (יוד) נוכל. ממנכל במרמה
 בדברי שקר לפני לאמר אין לי טובה מזו: ויש בעדרו זכר. איל ההגון לעולה והוא נודר זכח: משחת.
 בעל מוס כמו (ויקרא כ"ב) משחתם נהם: (טו) אליכס. הנהניס אני מנוה המנוה הזאת שלא תקריבו
 אלה על מזבחי: (טז) וארוחי. וקללתי את ברנותיהם מה שלריך לנרך לכס הדגן והתירוט והילכה:
 וגם ארותיה. ובאמת אין לתלות הדבר על תנאי שמליתי באם לא ישמע כי ידעתי שלא תשמעו
 לפיכך אני מעתה ארותיה: (יז) וזריתי פרש. של בהמות חגיכס על פניכס כלומר לא תקבלו

שכר

ב א ו ר

וגו': (יד) נוכל, מלאון כנלליהם אשר נכלו לכס: (טו) המציה גואח, לתת כבוד לשמי:
 (טז) וארוחי אח ברכותיכס, מפרש המאמר הקודם ושלחתי בכם את המארה דהיינו שיהפוך את
 ברנותיהם אשר הם מברכים את העם לקללה: וגם ארוחיה, ונאמת אין לתלות הדבר על תנאי
 שמליתי באם לא תשמעו, כי ידעתי שלא תשמעו, לפיכך אני מעתה ארותיה (כ"ג), ונדרך הזה
 הוא מתורנס כל"א: (יז) וזריתי פרש על פניכס, ענינו על פני שדמותיכס, כלומר אהם תראו
 בחוש אהפוך הברכה לקללה, כי מטבע הפרש והדומן שידען את האדמה ותבנה החבואה
 ובפרש קרבותיכס יהיה להיפך שישוף את האדמה ולא יעלה כל עשן כי אם קין ודודר

חרגום אשכנזי

מאן אייך דען אויפמערקואם
מאָפען, (יה) דאָס איהר איינ-
זעהעט, דאָס איך אייך דיע-
זעסגעכאַט ערטהיילט, ווייל
איך מיט לוי מיין בינדניס ער-
ריכטעט, שפּריכט דער עוויג-
גע צבאות, (יע) יאָ פעסט וואָר
מיין בונד מיט איהם, לעבען
אינד גל-קועלינקייט נאָכ איך
פּו- עהרפּוֹרכט איהם, דען
ער עהרפּוֹרכטעטע מיך, בייג-
טע פּאָר מיינעם נאָכען זיך;
(כ) טרייע לעהרע טרונג ער אין
זיינעם מונדע, נייע וואָר פּאַלש
אויף זיינען ליפּכען, פּריער-
ליך אונד רעכטשאַפּען וואָג-
דעלטע ער פּאָר מיר, אונד
בראַכטע פּיעלע פּאַם זינדעני-
וועג צוריק, (גא) איטמער
זאַללטען זאָ דעם פּריעסטערס
וואָרטע קעננטניס אויפּכע-

הפטרת תולדת

וּנְשָׂא אֶתְכֶם אֵלָיו: (יח) וַיִּדְעֶתֶם
כִּי שְׁלַחְתִּי אֵלֵיכֶם אֶת הַמְּצֹנֶה
הַזֹּאת לְהִיּוֹת בְּרִיתִי אֶתְ-לֹוִי
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת: (יט) בְּרִיתִיו
הִיְתָה אִתּוֹ הַחַיִּים וְהַשְּׁלוֹם
וְאַתֶּנּם-לוֹ מוֹרָא וַיִּירָאֵנִי וּמִפְּנֵי
שְׁמִי נִתְּתָה הוּא: (כ) תּוֹרַת אֱמֶת
הִיְתָה בְּפִיהוּ וְעוֹלָה לֹא-נִמְצָא
בְּשִׁפְתָיו בְּשִׁלּוֹם וּבְמִישׁוֹר הַלֵּךְ
אִתִּי וּרְבִים הָשִׁיב מֵעוֹן: (כא) כִּי-
שִׁפְתָי כִּהֵן יִשְׁמְרוּ-דַּעַת וְתוֹרָה
יִבְקְשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלֶּאךָ יְהוָה
צְבָאוֹת הוּא:

האַלטען, דיא לעהרע, דיא פּאָן זיינעם מונדע מאָן פּאַררערט, דאָ איין אַבנעאַרדנע-
טער דעם עוויגען צבאות ער איז.

ר ש י

שנר מאתי כי אם לרעה ולבשת ואגעור לכס את זרע הסדה: ונשא אתכם אליו. פרש בהמות
קיבנתיכם ושא אתכם אליו להיות זוללים ונזבים כמוהו: (יח) להיות בריתי את לוי. שזני
חסן שחזקיימו (חתי) ברית שברתי לשבט לוי: (יט) החיים והשלום. שנאמר לפנאם את
ברתי שלום (במדבר כ"ה) והוכעת לו ולזרעו חקריו הרישיהו זרעו נחיים: ואתכם לו. שיקבל
במורא וכן עשה ויראני: נחת. לשון סתת נחירא: (כ) בשלום ובמישור הלך אתי. אהרן
ואלעזר ופנחס וכן במעשה העגל השיבו כל שניהם מעון שני' ויאספו אליו כל בני לוי (שמות
ל"ב): (בא) כי שפתי כהן. עליהם מוטל לשמור דעת למה שהרי תורה ינקשו מפיהו שכתב
דבר זה מסור להם יורו משפטיך ליעקב (דברים ל"ג): כי מלאך. שלוחו של הקב"ה במלאכי
השרת לשרת לפניו וליכנס לפניו במחילתו:

ב א ו ר

ילאיק, ועי' חביו כי מידי היתה זאת לכם על אשר חללתם את שמי, וזה ונשא אתכם אליו
כלומר העונש הזה ישא את לכם אל הענין שזכרתי לתת כבוד לשמי, וכמו שמוסיף ומנאך
וידעתם וגו': (יח) להיות, למ"ד התכלית, למען היות בריתי איתו כאשר היתה בימי קדם:
(יט) ואתכם לו, החיים והשלום חלק המיואף אשר יראני: נחת, לשון השתחוויה: (כא) כי
שפתי כהן, כי כן יצות לכל כהן שיזמרו שפתיו דעת והתורה אשר ינקש העם מפיהו, כי
חס לא יסיה תונת אמת נכיהו ועולה ימלא בשפתיו, הנה הוא משלל גם שמים בפרהסיא, ו
בהיות כי מלאך ה' נבואת הוא:

הפטרות ויצא כמנהג פראג לב

(בהושע סימן י"ב פסוק י"ג ויברח יעקב.)

והיא הכתובת וישלח כמנהג אשכנזים, ויש מתחילים אותה בהושע י"א פסוק ו' ועמ'.

ועמי תלואים למשובתי ואל-על יקראהו יחד לא ירזמם:
איד אתנה אפרים אמנה ישראל איד אתנה כאדמה אשימה
כצבאים נהפך עלי לבי יחד נכמרו נחומי: לא אעשה חרון
אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא-איש בקרבך
קדוש ולא אבוא בעיר: אחרי יהוה ילכו באריה ישאג כי-
הוא ישאג ויחררו בנים מים: יחררו כצפור מצרים וכיונה
מארץ אשור והושבתים על-בתיהם נאם-יהוה: סככני בכחש
אפרים וכמרמה בית ישראל ויהודה עד רד עם-אל ועם-
קדושים נאמן: אפרים רעה רוח ורדף קדים כל-היום כזב
ושד-ירבה וברית עם-אשור יכרתו ושמן למצרים יוכל: וריב
ליהוה עם-יהודה ולפקד על-יעקב כדרכיו כמעלליו ישוב לו:
בבטן עקב את-אחיו ובאזנו שרה את-אלהים: וישר אל-
מלאך ויכל בכה ויתחנו לו בית-אל ימצאנו ושם ידבר עמנו:
יהוה אלהי הצבאות יהוה זכרו: ואתה באלהיך תשוב חסד
ומישט שמר וקנה אל-אלהיך תמיד: כנען בידו מאזני מרמה
לעשק אהב: ויאמר אפרים אד עשרתי מצאתי און לי כל-
יגיעי לא ימצאו-לי עון אשר-חטא: ואנכי יהוה אלהיך
מארץ מצרים עד אושיבך באהלים כימי מועד: ודברתי על-
הנביאים ואנכי חזון הרביתי ובני הנביאים אדמה: אם-
גלעד און אד-שוא היו בגלגל שורים זבחו גם מזבחותם
כגלים על תלמי שרי:

(א) ויברח יעקב שרה ארם ויעבד
ישראל באשה ובאשה שמר:

(א) יעקב פלאה נאך ארם'ם
געשילרע, ישראל מוסטג
דיענען אום איין ווייב, אום
איין ווייב הורטע זיין; (ב) ראך
ליעם

ובנביא
ר ש"י

(א) ויברח יעקב שרה ארם וגו'. כאלם שאמר נחור על הראשונות שזכרו למעלה וישל
אל המלאך ועוד זאת עשיתי לו הולכך לברוח שרה ארם ידעתם אך שזרתיו: וכאשה שמר.

ב א ו ר

(א) ויעבוד ישראל באשה, כל כך קטן היה ממזלה, ואע"כ הגדילה ה' לאותם המדרגה
שננבא

(ז) וּבְנֵי־הָעֵלָה יְהוֹה אֶת־
 יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם וּבְנֵי־אֱשֵׁמֹרֶת:
 (ג) הַכְּעִים אֲפֵרִים חֲמֻרִים וְדָמוֹ
 עָלָיו יָטוּשׁ וְחֲרָפְתּוֹ יָשׁוּב לּוֹ
 אֲדָנָיו: (ד) כְּדַבֵּר אֲפֵרִים רִתָּת
 נְשָׂא הוּא בְּיִשְׂרָאֵל וַיֵּאשֶׁם בְּבַעַל
 וַיִּמָּת: (ה) וְעַתָּה וַיֹּסֶפוּ לַחֲטֹא
 וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה מִכֶּסֶפֶם
 כְּתַבּוּנָם עֲצָבִים מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים
 כְּלָה לָהֶם הֵם אֲמָרִים זִבְחֵי אָדָם

ליעם נאטט איהו אויס עניפטען
 דורך פראָעטען עיהרען, דורך
 פראָעטען איהו בעוואַצען.
 (ג) אַבִּיר אַפִּירִים עֲנִטְרִיסְטֵעֵ-
 טע איהו דורך ביטטערעס
 טראַטצען; דאַז וואָלל ער נון
 מיט זיינעם כלוטע ביסען,
 זיינע שאַנטהאַטען ווירד דער
 הערר אייף איהו צוריק פֿאַל-
 לען לאַסען. (ד) זאָנסט ווען
 אַפִּירִים שפּראַך. בעכטע אַל-
 לעס; דען גראַס וואַר ער אין
 יִשְׂרָאֵל, ער זינדיגטע דורך
 בעל, אונד זאָנק דאַהין.
 (ה) איטמער נאָך הייפֿען זיא
 דער זינדען צאָהל, סאַכען

עהערנע בילדער זיך, נעטצען פֿאַן וילבער נאָך איהרער איינבילד־נגעפֿאַרטט, לויטער פֿיינע
 קינסטלער־רבייט, מיט רעכט הייסט'ס פֿאַן איהנען: זיא אַפֿפֿערן ענשען אונד קיססען
 קעל-

ר ש י

את הלאן: (ב) ובנביא העלה ה' וגו'. ועל שאחס מצוין את הנביאים ומלעיגין בדבריהם
 הלא בנביא העלה ונימר: (ג) הכעים אפרים. לנוראו לנוח את נביאיו ולנגוד בו:
 חמורים. הם ליבי דמיו אשר שפך בהטעו את ישראל להלמד לעבודה זרה והמתחיל את
 האד' קצה לו מן הכורנו כאשר אנו למדין מעמון ומואב שהטעו את ישראל להלמד לבעל פעור
 ועבדן הכחוב יותר ממלך־וּאדומי שטענוס בנהר וילאו נחרב לקראתם: עליו יטוש. עליו
 יטולס הקב"ה: וחרפתו. שחרף את שלמה כענין שנאמר וירס יד במלך שהוכיחו ברכים על
 אשר בנה שלמה את המלוא כדמפורש בחלק: ישיב לו אדוניו. הקב"ה שהרי הוא הרע לעשות
 יותר ממנו: (ד) כדבר אפרים רתת. כשקינו ירבעם למקום ודבר כנגד שלמה דברים קשי'
 וברעדה שהרי מלך גדול היה שלמה: נשא הוא בישראל. משם זנה להנשא להיות מלך ישראל:
 ויאשם בבעל. כיון שעלה לגדולה ויאשם בע"א: וימת. נכרת בית ירבעם וכן בית אחאב. וי"ת
 כד ממליל חד מדבית אפרים רתיחא אחיד להון לעממית מתרברבין הון בישראל וכדו דחבו בפולחן
 טעיתא מתקטלין: (ה) ועתה. בית יהוא שראו כל זאת יוסיפו לחטא: כתבונם. כתבונתם:
 זנחיו אדם עגלים ישקן. כומרי המלך אומרים לישראל מי שזנח בנו לע"א כדי הוא

ב א ו ר

שנביא העלהו ממזרים: (ב) ובנביא נשמר, דרך מליצי נגד ובאשה שמר: (ג) חמורים,
 יש לפראו לשון מזורים ופירושו כעס חמורים כלומר כעס רע ומר (רד"ק): ודמיו עליו
 יטוש, כלומר על הדבר הזה שזכר יטוש אותו דמיו, כלומר יעזוב אותו, מלשון כי לא יטיש
 ה' את עמו, והענין כדמתורגם בל"א: (ד) כדבר אפרים, מתחלה קודם שחטא אפרים היה
 מוראו על העמים אשר סביבותיו, כי בדברו היה אוחז רתת ורעדה השומע אותו, והיה רס
 וגדול כנטי ישראל, וכיון שאשם בבעל מת, כלומר נגף לפני אוניו (מהג"ל): (ה) כתבונם,
 כמו שהתנונו בדבר איהו לורה, כלומר כפי משנתם ודמיונם, ומלת כתבונם על מסקל
 זכר מן תבונה, וכן ולורס לנלות שאלו שהוא כמו ולורתם (מהג"ל): מעשה חרשים כלה,
 אשר כן דרך התול, שהאלהים האלה אינם פחותים כי אס כלם מלאכת מורס ומושב מעשי
 ידי אמן: להם הם אמרים, בני אדם להתל מהם כי הם מנשקים לעגלים וזנחים בני אדם,

הפטרת ויצא

הרגום אשכנזי לב

עגלים ישקון: (ו) לכן יהיו פֶּעֶנֶךָ
 בַּקֶּר וְכִטֹּר מִשְׁכִּים הַלֵּךְ כְּמִן
 יִסְעֶר מִגֶּרֶן וְכַעֲשֵׁן מֵאֲרֵבָה:
 (ז) וְאַנְכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרֵץ
 מִצְרַיִם וְאֱלֹהִים זֹלָתִי לֹא תִדַע
 וּמוֹשִׁיעַ אֲנִי בַלְתִּי: (ח) אֲנִי
 יֹדְעִתִּיךָ בַּמִּדְבָּר בְּאֲרֵץ תְּלֵאוּבָת:
 (ט) כְּמִרְעִיתֶם וַיִּשְׁבְּעוּ שְׁבַע וַיִּרְם
 לִבָּם עַל־כֵּן שִׁכְחוּנִי: (י) וְאַתִּי
 לָהֶם כְּמוֹ־שֶׁחַל כְּנֹמֵר עַל־הַרְדֵּךְ
 אֲשׁוּר: (יא) אֶפְגֹּשֶׁם כְּדָב שְׂכֹל
 וְאֶקְרַע סָגוּר לִבָּם וְאֶכְלֶם שֵׁם
 כְּדָבִיא חַיַּת הַשָּׂדֶה תִּבְקַעֶם:

קעלבער. (ו) דארום וואללען
 זיא דער מארגען וואלקע גליי
 כען, דעם טהוויא דעה אין דער
 פֶּרִיָהע שאָן פֶּערשווינדעט, וויא
 שפרייא אויס דער טעננע פֶּער
 שטייבט, וויא אויס דער לוק
 קע וואללענדער הווק. (ז) וואח
 זייטעניפטען = לאנדע העראך
 ניכט שאָן דער עוויגע פֶּרוין
 גאָטט? דיא וואללטעסט אויסר
 מיר קיינען גאָטט ערקעננען,
 דא נייעמאנד הילפט אויסער
 מיר. (ח) אין דער וויסטע הא
 בע איך דיק פֶּערואַרגט, אין
 יענעם דיררען לאַנדע. (ט) אַל
 ליין זיא פֶּלעגטען זוך אויך
 פֶּייסטער וויידע, וואיררען אי
 בערוואַטט, דאָרוך עמפֶּער
 טע זיך איהר הערץ, אונד זיא
 פֶּערגאָסען מיין. (יא) דאָרום ווילל
 איך איהנען זיין וויא יונג לייא,
 וויא לויערענדער טיגער אַם

שחחך

וועגע; (יא) ווילל אַנפֶּאללען זיא וויא וויטהענדער באַר, אויפֶרייסען איהר פֶּערשטאָקטעס
 הערץ, וויא לעאָפּאַרד זיא פֶּערצעהרען, וויא ווילדעס טהיר צערפֶּליישט. (יב) עם

ר ש י

להיות נזק עגל שהרי דורון חניב הקריב לו כך פירצו רבותינו בסנהדרין ומיושב הוא
 על לשין האקרא יותר מתרגום של יונתן: (ו) ונטל משנים הולך. ונטל דמוהי ססיק:
 כמין יסער מגורן. כמולא דנשכא רוחא מאידרא יסוער אשר סערה משאנו: (ז) ואנכי
 ה' חלסיך. ולא היה לך למרוד בי: (ח) אני ידעתיך. נתתי לך לדעת לרנך ומסקתיך:
 חלזוני. אין לו דאין ופֶּערנונו לפי עניינו מל שאובין צו כל טובה זאין מוכאין.
 (ט) כמרעיתם. כאשר באו לארץ מרעיתם והיו שביעים אז שבעו וירם לבם. וינם
 במטה (שאות ז') לשון מרים. דבר אשר וירם ויגבה הוא עזמו: (י) על דוד
 אשר. כל אשר שפמקרא דגז וזה רפי שאינו שם מקום חלא אחרוב ואשקוד כמו אשרנו ולא
 קרוב: (יא) כדוב שכול. באו שכול כאשר תאמר חנון ורחום כך שכול כלומר כלו לבוס שכולי
 ומוכן לשכל אשמים: ואקרא סגור לבם. כדרך הדוב אוחו כמורניו בחזה וקורע עד הלבו. ל"ח סת

ב א ו ר

הפך כל אדם, כי האדם ישק לרעהו ויזמם העגלים למאכלו (מראב"ע): (ו) ואנכי ה' אלהיך,
 ולא היה לך למרוד בי (רש"י): ואלהים זולתי לא הדע, לא היה לך לדעת ולעבוד אלהים
 אחרים זולתי כי תראו כי אין מושיע בלתי (רד"ק): (ח) חלזונות, ארץ ליה ולמא וכנה
 בלזון ישמעאל (ראב"ע ויק"ס): (ט) כמרעיתם וישבעו, כלומר חמוס הטובה היא בעלמה
 היחה ברעחם, כי כאשר שבעו כן הרימו לבם על כן שכחוני: (יא) כגיד לבם, סת לבם

(יב) שְׁחַחְתָּ יִשְׂרָאֵל כִּי־בִי בְעִזְרוֹתָי:
 (יג) אֱהִי מִלְכָּה אִפּוּא וְיִוְשִׁיעָה
 בְּכָל־עֲרִיף וְשִׁפְטִיף אֲשֶׁר אָמַרְתָּ
 הַנְּהִי־לִי מֶלֶךְ וְשָׂרִים: (יד) אֶתֶךָ
 לֵךְ מֶלֶךְ בְּאִפִּי וְאֶקַּח בְּעִבְרַתִּי:
 (טו) צָרוּר עֵזוֹן אֶפְרַיִם צְפוּנָה
 חֲטָאתוֹ: (טז) חֲבִלִי יוֹלְדָה יִבְאוּ
 לֹא הוּא־בֵּן לֹא חָכַם כִּי־עַתְּ לֹא־
 יַעֲמֹד בְּמִשְׁבַּר בָּנִים: (יז) מִיָּד
 שְׂאוּל אֶפְדֵם מִמוֹת אֲגָאֵלִים אֱהִי
 דְבָרֶיךָ מוֹת אֱהִי קִטְבֶּךָ שְׂאוּל

וואר דיין פֿערדערבען יִשְׂרָאֵל
 דאס אין מיר איסמער הילע
 דוא פֿאַנדעסט. (יג) ווא איזט
 דיין קעניג דאך, דאס ער דיר
 אין אללען דיינען שטעדטען
 העלע? ווא דיא ריכטער?
 דוא שפראכסט יא איינסט:
 ניב קעניג מר אונד פֿירסטען!
 (יד) יא מיט ווידערוויללען גאב
 איך דען קעניג דיר, אונד מיט
 צאָרן געהמע איך איהן וויע.
 דיר. (טו) דינע לאסטער,
 אפֿיכ! זינד געזאממעלט, דיי
 נע זינדען אללע אויפֿכע.
 וואהרט. (טז) שאַן איבער
 נעללט איהן ריא אַננסט, איי
 נער געבעהרערין גלייך; אַ
 דעס אונוווֹיזען זאָהן! דיא צייט
 איזט דא, ער איבערשטעהט

נחם

ניכט דיא געבורט. (יח) ווערדע איך פֿאַן דער העללען גרופֿט זיא בעפֿרייען? פֿאַם טאָ
 דע זיא ערלעזען? [ניין!] וואַ זינד דיינע פעסטען, טאָד! וואַ דיינע זיינען אללע, אַ
 העל-

ר ש י

לנס הסגור מלהבין לשוב אלי: (יב) שחחך ישראל. חבלת עמך ישראל כי בי פשעת מרדת
 בעזרך ומקרא קלר הוא זה והמבין כלשון המקרא מיושב הוא על הלכ: כי בי. כי בי היה המרד
 אשר מרדת ואס תאמ' מה איכפת לך בעזרך מרדת כשמרדת זו: (יג) אהי מלכך איפא. ית
 איה מלכך. ואני אומר אני כריך לעקרו ממשמעו אהי עומד מנגד לראות איפה מלכך שאעשה
 עממי רואה מה אחרייך איפה מושיעך: (טו) צרוור עון אפרים. לא ויתרתי עליו לפון הוא אחי:
 (טז) כי עת. זרה נאה לו אשר לא יוכל לעמו' ולהתקיים: במשבר בניס. שהיולדות יושבות
 עליו לילד ובלע"ז קורין למשבר שי"לא (סעללע. לייבטטוהז, געבעהר טטוהז). במשבר בניס במשבר
 העשוי ללידת בניס: (יז) מיד שאול אפדס. אני הוא שהייתי פודס מיד שאול וגואלס ממות אכל עתה
 אהי

ב א ו ר

הסגור מלהבין לשוב אלי (רש"י): (יב) שחחך ישראל, כלומר זה השחחך ישראל שנבל עת
 מלאתני מוכן לעזרך, וכמו שזכר לעיל, כי נזהר חשבת שיהיה בן תמיד ולא יאונה לך כל רע:
 (יד) אחן לך, נתתי לך מלך באפי, כי לא נכונני שאלתם מלך כמו שאמר אחי מאסו ממלוד
 עליהם (מרד"ק): (טז) כי עת, כלומר בא עת הסקידה: לא יעמוד, בסכנה זאת כי אס
 יאבד, וכמו שאומרים כל"א (חיבערטטעהען), ואמר במשבר בניס בעבור שזכר חבלי יולדה:
 (יז) מיד שאול אפֿים, דרך תמיה, אחר שאמר לח יעמוד במשבר בניס הוסיף לאמר למה לא יעמוד,
 כי האס אנכי אגאלס ממות אחר שעשו כל אלה? לא כי אס חקרת לשאול ולמות לכלותם,
 איה דבר שלך, מות! איה קטב שלך שאול! כי כל נוחס יאחר מעיני, שס מעיני יחד נכ. רו
 נחומי

נחם יסתר מעיני: (יח) כי הוא בין
 אחים יפריא יבוא קדים רוח
 יהוה ממדבר עלה ויבוש מקורו
 ויחרב מעינו הוא ישסה אוצר
 כל-כלי חמדה: (יט) תאשם
 שמרון כי מרתה באלהיה בחרב
 יפלו עלליהם ירפשו והריותיו
 יבקעו: (כ) שובה ישראל עד
 יהנה אלהיה כי בשלת בעונה:
 (כא) קחו עמכם דברים ושובו אל-

הצללע! ויענ יעדעם ערבאר-
 מען פאן מיינעם אנגעוויכט.
 (יח) אונד זאללטע ער אויף
 וואססעררייכען וויען גרינען,
 זא ווירד שרעקליך הייסער
 אַסטווינד אויפֿשטיינען פֿאן
 דער וויסטע הער, זיינען
 קוועלל פֿערטראַקען, זיי-
 נען כֿי־וננען פֿערוינען אונד
 זא דען שאַטץ וינער לעטצטען
 קאָסטבאַרקייטען איהם רוי-
 בען. (יט) זא ווירד שומרון
 פֿערהעערט, דיא ווייל עס
 זיינעם נאָטטע טראַטצטע; דיא
 פֿאללען דורכס שוועררט, דיא
 זייגלינגע צערשמעטטערט,
 דיא שוואַנגערן אויפֿנע-

יהוה

שליטצט. — (כ) אִישראל! קעהרע צוריק צו דינינעם נאָטט דעם העררן! דען דיא ביזט
 דורך דינע זינרע געוונקען. (כא) כֿרינגט נור געכעטהע מיט, אונד ווענדעט אייך צום

העררן

ר ש י

אזי דברך מות אשים עלמי לדבר עליך דברי מות אזי קוטב עליך גורת שאול: נוחם יסתר
 מעיני. לא אנהם על הרעה הזאת. נוחם לאון נוחם והמ"ם משורש פזיבה כמו מ"ם של נועם
 שהרי הטעם למעלה והמ"ם נקוד פתח ואם היה לאון נח והמ"ם משמש בו ל' רבים היה טבחו
 תחת המ"ם ונקודה קאן נוחם רוחם: (יח) כי הוא בין אחים יפריא. ת"י אזי אינון מתקריין
 בנין יעובדין מתקלקלין אסגיאוו. אחים לאון דבר רע כמו אח עשויה לבדק ואמר אח אל כל
 תובנות. יפריא ל' סורה ראש ולענה. ואני אומר אחים לאון ותרענה באחו בין אחי יפריא מפריח
 וביזא באחו בין אחים בין הגדל בפלגי מים אשר תמיד יפריא ולפי שדימחו לאחו הוא אומר יבא
 קדים ויבוש מקורו. ד"א כי הוא בין אחים יפריא ירבע' הוא בן שהפריא אחותן של ישראל על ידו
 נחלקו לשתי משלכו. יפריא ל' פרא אדם: יבא קדים. מלך תקיף ברות קידומא במימר' דה' מאורח
 מדברא יסק: הוא יסקה. אותו המלך יסקה אולרות כל חמדתו: (יט) תאשם שומרון.
 מעזה תגלה אשמתו: והריותיו. נשים מעוברות שנתוכה: (כ) שובה ישראל. שבתין יהודה
 סן יקרה אתכם בשמרון לכך נסמכו הענינים משל למלך שמרדה עליו מדינה שלח המלך
 פולימרכוס ואמר להפריב' היה אותו פולימרכוס. בקי ומיושב אמר להם עלו לכם ימים ואם לאו
 אזי עושה לכם כדרך שעשיתי למדינ' פלוגית ולחכרותיה ולאפרכיז פלוגי' ולחכרותיה לכך נאמר
 תאשם שומרון ואומר שובה ישראל עד ה' אלהיך כדאיתא בספרי נפר' וישני ישראל בשטים: עד
 ה' אלהיך. תני בשם רבי מאיר שיבה ישראל בעוד שהיא ה' במדת הרחמים ואם לאו אלהיך מדת
 הדין עד דלא יתעביד סניגורי' קטיגורים: כי בשלת. באו לך מבשולי' בעד עוניך:

כל

ב א ו ר

נחמי דלעיל: (יח) כי הוא בין אחים יפריא, כלומר ואם הוא גם בהלכה גדולה מאוד כל
 זה לא יועיל: אחים, מלאון ותרעינה באחו: יפריא, כמו יפריה, ורבים כן: (יט) תאשם,
 תהיה שממה: והריותיו, אף שהמלה לאון נקבה לא חשש לומר יבוקעו כדרך אס תעירו ואם
 תעוררו (ראב"ע): (כ) עד ה', כמו אל ה', והעד עדיך כל נצר יבואו: (כא) קחו עמכם דברים,

תרגום אשכנזי

העררן; שפרעכט: ,, דוא!
,, דער דוא אללער זינדעו פֿער-
ניכסט, נים אויך אונזערע
,, בעסערונג און וויר וואָללען
,, שטאַטט דער פֿאַררען דאַנק
,, דיר אָפֿפֿערן. (כב) אשור
,, וואָלל אונזערע צופֿלוכט ניכט
,, מעהר זיין, זיינע ראָססע
,, וואָללען וויר ניכט בעשטייגען,
,, אייגענעם הענדעווערק, ניכט
,, מעהר אונזערע געטטער
,, נענען. דען נור בייא דיר פֿינ-
,, דעט דאָ פֿערוואַזטע פֿאַלק
,, ער באַרמען. " (כג) דאָן
(טפריכט גאָטט) ווערדע איך
זיאַ פֿאַן איהרען אויסשוויי-
פֿונגען היילען, זיאַ הולד-
רייך ליעבען, ווען מיינ צאָרן
בעזענפֿטיגט איזט. (כד) וויא

הפטרת ויצא

יהוה אמרו אליו כל-תשא עון
וקח טוב ונשלמה פרים
שפתינו: (כב) אשור ולא יושיענו
על-סוס לא נרכב ולא-נאמר
עוד אלהינו למעשה ידינו אשר-
בק ירתם יתום: (כג) ארפא
משובתם אהבם נדבה כי שב
אפי ממנו: (כד) אהיה כמר
לישראל יפרח בשושנה ויך
שרשיו כלבנון: (כה) ירכו
יונקותיו ויהי כזית הודו וריח לו

כלבנון

טהווא ווערדע איך ישראל זיין, עם ווירד וויא ראָזע בליהען, וואורצעל שלאָגען וויא
לבנון'ס וואַלד. (כה) זיינע שפרעסלינגע כרייטען זיך אויס פראַכטפֿאַלל וויא דער אַהל-
בוים

ר ש י

(כא) כל תשא עון. כל עונותיו סלח: וקח טוב. ולמדנו דרך טוב. ד"א מעט מעשים שזידנו קח נידך
ושפטנו אמריהם וכן דוד אומר מלפניך משפטי ילא עיניך תחזינה מישרים. ד"א וקח טוב וקבל
הודייה מאתנו שנאמר טוב להודות לה': ונשלמה פרים. שהיה לנו להקריב לפניך נשלים
אותם בריווי שפתינו: (כב) אשור לא יושיענו. עוד זאת אמרו לפניו לא נקס עוד
עזרת אדם לא מאשור ולא ממלרים: על סוס לא נרכב. זו היא עזרת מזרים שהיו
שולמים להם סוסים כמו שחמרו לישיעה לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב: ולא נאמר
עוד. למעשה ידינו שהם אלהינו: אשר בך. לנדך תהי תקוותינו המרחם יתומים:
(כג) ארפא משובתם. אמר הנוביא בך אמר לי רוח הקדש מאחר שיאמרו לפניו בן ארפא משובת'
וחוהנס בנדבת רוחי אע"פ שאינן ראויין לאהב' אתנדב לאהבתם כי שב אפי ממנו: (כד) ויך.
הטל את שרשיו וילחית' כלבנון כשרש' אילני הלבנון שהם גדולי': (כה) ירכו יונקותיו. יסגון
בנין

ב א ו ר

איני שאל מנס לא נספחהבולא עולות, אלא תשובה ודברי רלוי בלבד: כל תשא עון, הסוך
כל עון תשא וכן מקום שם קנר (מרד"ק): וקח טוב, מעט הטוב שזידנו שאנו
מתודים על חטאינו ומבקשים סליחה עליהם: ונשלמה, תחת פרי קרבנות חטאות וזבחי תודות,
ודוי תודת שפתינו: (כב) על סוס לא נרכב, זוהי עזרת אשור ומזרים שהיו שולמים להם
סוסים כמו שאמרו לישיע' לא כי על סוס ננוס ועל קל נרכב (מרש"י): אשר בך, כלו' כי בך
לבד ירוחם יתום ולא נאמר. יש אשר הרבה שהוא במקום כי. וטעם יתום דרך כלל על כל
הלריך לעזרה, ובפרט על עם ישראל שמדובר בו עתה: (כג) ארפא משובתם, ואם חתם
תעשו בן הול יענה אתכם ארפא וגו' (מר"ק): אוחבם נדבה, אוקנס אהבת נדבה מלב טוב
(הי"ל)

הפטרת ויצא

חרגום אשכנזי לה

כִּלְבָנוּן: (כו) יֵשְׁבוּ יוֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ
 יִחְיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כַנֶּסֶן זָכְרוּ כִיִּין
 לִבְנוֹן: (כז) אֶפְרַיִם מֵה־לִּי עוֹד
 לְעֻצְבִּים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרֵנוּ אֲנִי
 כְּבָרוֹשׁ רַעֲנַן מִמֶּנִּי פָרִיךְ נִמְצָא:
 (כח) מִי־חֲכָם וַיְבִן אֱלֹהֵי גְבוּן וַיִּדְעַם
 כִּי־יִשְׁרִיִם דְרָכָי יִהְיֶה וְצַדִּיקִים
 יִלְכוּ בָם וּפְשָׁעִים יִכָּשְׁרוּ בָם:

בוים, וויא לבנון דופטענד.
 (כו) צללע קאממען זיא צוריק
 דיא עהעדעם אין זיינעם שאט-
 טען לאגערטען, לעבען אויף
 וויא גרינעם קארן, בליהען
 וויא וויינשטאק וויא לבנון'ס
 וויין האַכבערימט. (כז) אפרים!
 בעדארפס נעבען מיר דער
 געטצען נאך? איד צלליין ער-
 הערע, בעוואַהרע דרך, בין
 דיר איין שאטטען רייכער
 בוים, אונד טראגע פרייטע
 דיר. (כח) ווער וויינע איזט
 דער מערקט עם וואַהל, ווער

פֿערנונפֿט האַט דער זיעהט איין וויא נערעכט דעם העררן וועגע זינד; געטראַסט וואַנ-
 דעלן פֿראַממע דאַרויף איינהער, נור פֿרעפֿלער פֿינדען אַנשטאַם דאַרט.

ר ש י

בנין ובנו ויהי כזו מנרת' דקודשא זיויהון ורימיהון כריח קטרת בוסמיה: כלבנון. כבית
 מקדשא: (כו) ישבו יושבי צללו. אוחן שהיו כבר יושבי' צלל הלבנון שדימה בו ישראל ובית
 המקדש עכשיו גלו מעמו ישבו אליו: זכרו כיין לבנון. כדוכרן יבנות חזולרתא דעל חצר עתיק
 דמיתוסף כבית מקדשא שהיו תוקעין בחלוצרות על הוסכים נשאלוים אימריס בשיר:
 (כו) אפרים. יאמר מה לי עוד ללכת אחרי העלבים וישב מע"א אני אענהו מלרתו: ואשורנו.
 אראה בעניו: אני כברוש רענן. אני לו נכסף להיות אוחן ידו צי כברוש רענן הנכסף לארץ
 שאדם אוחן בענפיו כלומר אהיה מצוי לו: ממני פריך נמלא. והלא אני הוא שכל טובתך מאתי
 באה: (כח) מי חכם ויבן אלה. מי חכם כנס ויתבונן לתת לב לכל אלה וישב אלי: ופושעים
 יכשלו בם. בשגילם על שלא הלכו בהם כן ת"י:

ב א ו ר

(הנ"ל): (כו) זכרו, ריחו כמו אזנרתה לה' (הנ"ל), והעקר שהוא מורכב מב' העיניים יחד,
 שיהיה ריחו נודף בכל מקום, בזכרון וס' יין לבנון ההולך למרחוק בעבור טובו, (ועיין מה
 שכתב הרמב"מ ע"פ וירח ה' את ריח הניחוח): (כז) מה לי עוד לעצבים, כלו', הכי אני
 לריך לעזרת העלבים אם: אראה להטיב לך, הלא אני לבדי עניתי ואשורנו ואין עמי אל
 נכר, וזה טעם כפילת הכנוי אני עניתי: ואשורנו, אשים עיני צו לטובה: אני כברוש
 רענן, לך לננותך תחת כל ענפי, וגם אני אשביעך, מפריי שיהיו נמלאים לך די והותר.
 ומה שאמר פריך, כלומר הנלכות לך: (כח) מי חכם ויבן אלה, כי ישרים דרבי ה', ושהלדיקים
 ילכו בם, ושהפושעים יכשלו בם, כי בסכלותם יתלו התקלה בם לחמר אין מסדר ומנהיג
 העולם, ולפיכך אינם שנים ויאבדו. אבל לו היו דרכי ה' באופן שהיו כלם מוכרחים ללכת
 בטוב דוקא כאשר חפץ באשר אינו חפץ, הנה הייתה הנחירה נמועה, וטוב המעשה בנפש
 משגלת אינו טוב מוסרי, וזה העקר נידוע לבעלי החכמה והמאמר:

הפטרות וישלח

(נחרי עשר בענדיה סי' א')

(א) חזון עבדיה כה-אמר אדני
יהוה לאדם שמועה שמענו מאת
יהוה וציר בגוים שלח קומו
ונקומה עליה למלחמה: (ג) הנה
קטן נתתיך בגוים בזוי אהר
מאד: (ג) ודון לבך המיאה שכן
בחגי-סלע מרום שבתו אמר

(א) פראַעצייִהונג עיבדיה'ס.
זא שפראך נאָמיט דער
עוויגע, פֿאַן אַדום: (פֿאַם)
עוויגע; הערטען וויר דיא נאָם־
רייט, איין העראָלד ערשיינט
דען פֿעלקערן: „אויף! וויר
ריסניען אונז צום קאַמפֿע ווי
דער איהן. (“) (ג) זיעהע, צור
גערינגסטען דער נאַציאָנען
זעטצע אויך דייך איין, זעהר
גרינגעשעטצט וואַרסט דוא;
(ג) דאָך בריסטעסט דוא דייך
מיט פֿרעסעם שטאַלצע,

בלבו

וואַהנסט אויף פֿעלזיכטען אַנהעהען, אויף ערהאַבענעם זיטצע; וועהנט אים הערצען:
ניע

ר ש י

(א) חזון עבדיה. מאי שנא עבדיה לאדום ולא ניבא נבואה אחרת אמרו חכמים עבדיה
גר אדומי היה אמר הקב"ה מהם ובהם אביא עליהם יבא עבדיה שדר בין שי
רזעים אחזב ואיבול ולא למד ממעשיהם ויפרע מעשו הרשע שדר בין שני לדיקים ילחק ורנקה
ולא למד ממעשיהם: (ב) הנה קטן נתתיך בגוים שקראו אבינו בנו הגדול ואמו בנה הגדיל
אמר הקב"ה לפני קטן הוא. רבותיו דרשו קטן שלא היה להם לא כתב ולא לשון: בזוי. שלא
היו מעמדי' מלך בן מלך: (ג) שונני בחגי סלע. סומך על משנת אבותיו אנרכס
ויחזק והס לא יועילו לו. חגוי כמו והית' אדמת יהודה למכרים לחגא (ישעי' י"ט י"ז)
(ברייטנ"ח בלע"ז והוא בריטחנס, קליפסען, הערפֿערקאָגענדע פֿעלזעכטיקע, פֿעלזעכריטלע)
ואל תתמה על וי"ו של חגוי שהיא כוי"ו של קלוי (תהלים ס"ה) וכוי"ו של מטחוי (בראשית
כ"א

ב א ו ר

א (א) רזון, הוא א' ממליכת הנבואה המבוארת היטב בהקדמה לח"ע: עבדיה, דורו לא ידעו
בנירור. ודעת חז"ל (פ' אחד דיני ממונות) כי הוא הוזכר בס' מלבים (א' יח"ג). ושאלה
הראב"ע איך יקראנו הכתוב שם ירא ה' ולא יקראנו נביא, כבר החיר הרד"א ז"ל שהרי הכתוב
בעלמו העיד שהיה מנבי הנביאים. וחוכן כללות הנבואה היא להגיד חורבן אדום, על שהרעו
לישראל אחיהם, הן בהיותם יושבים על אדמתם, הן בזמן החרבן ע"י נבונדנאצר ובזמנים רבים
אחרים. ויודיע הנביא מפלחם, אם שתהיה ע"י נ"ג אחר גלות יושלים כדעת הראב"ע,
אם ע"י הורקנוס המלך בימי השמנאים לדעת קלח, אם בזמן הגאולה העתידה כדעת הרד"ק
והרד"א. ואין לנו להכריע בין הדעות האלה, רק תרגמו באופן שיהיה התרגום סובל הדעות
כלם והבוחר יבחר: לאדום, בעבור אדום, כמו אמרי לי אחי הוא (רד"ק): שמועה שמענו
וגו', לדעתי המאמר הזה הוא דברי הנביא בעלמו שהקדים לנבואתו במאמר כללי, וענינו
שמע השמועה מאת ה', כי ייר בגוים שולח לאמר להם שיקומו ויבנו א"ע למלחמה על אדום,
ובנוי הרבים במלת שמענו, על שהנביא כלל עלמו חוץ שאר הנביאים שהתבאו ג"כ על אדום,
ובהם ישעיה עמוס יחזקאל, וירמיה נבא ממש באותו סגנון שנבא עבדיה (עיי' ירמיה מ"ט
י"ד): (ב) הנה קטן נתתיך בגוים, שצורו קטן בגוים נתתיך, כלומר הפסוק והנזוי שנגוים:
(ג) ודון לבך השיאך, ונכל זאת הטעך גאון לךך ודונך להנדיל פה ולנעט: שכני בהגיי
סלע, כי בטח באיתן מושךך, שתשכון בהר שער ותמשוך להיות נשגב בו: שכני, כמו שכן
היי"ד נוסף כמו היושני בשמים (רד"א): בחגוי, כמו והיתה אדמת יהודה למכרים לחגא ברייטי"ו נח

הפטרת וישלח

הרגום אשכנזי לו

בְּלִבּוֹ מִי יוֹרִידֵנִי אֶרֶץ: (ד) אִם-
 חֲגִבִיּוֹת בְּנֶשֶׁר וְאִם-בֵּין כּוֹכָבִים
 שָׁיִם קִנְיָה מִשָּׁם אוֹרִידָה נְאֻם-
 יְהוָה: (ה) אִם-גִּבּוֹת בְּאוֹ-לָהּ
 אִם-שָׁדַדִּי לַיְלָה אֵיךְ גִּדְמִיתָהּ
 הֲלוֹא יִגְבּוּ-דִים אִם-בְּצָרִים בָּאוּ
 לָךְ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ עֲלֵלוֹת:
 (ו) אֵיךְ נִחַפְשׁוּ עֲשׂוּ נִבְעוּ מִצְפְּנָיו:
 (ז) עַד-הַגְּבוּל שְׁלַחְךָ כָּל אַנְשֵׁי
 בְּרִיתְךָ הַשְׂיֵאוֹף יִכְלוּ לָךְ אַנְשֵׁי
 שְׁלֵמָה לַחֲמָה יִשְׂיִמוּ מִזֹּר תַּחֲתֶיךָ

ניעמאנד פֿערמאג מיך הינאב
 צור ערדע צו שטירצען!
 (ד) שווינגטעסט דוא דיק אויך
 עמפאר, גלייך אדלער, ניס-
 טעטעסט דיק בייא דען שטער-
 נען; אויך פֿאן דא שטירצע
 איד דיק העראב. — (ה) „וויא?
 ווארסט פֿאן דיעבען דוא אי-
 בערפֿאללען, פֿאן נעכטליכער
 באנדע; ווארום ביזט דוא דען
 זא גאנץ צערניכטעט? זיא
 ווירדען יא נור איהרע רויבכע-
 גיערדע געזעטטיגעט האבען.
 זינד'ס ווינצער, דיא דיק אי-
 בערפֿיעלען? דיעזע פֿלעגען
 יא דער טרייבליין צו שאַנען.
 (ו) וויא ווארדעכט דוא, עשו!
 דאך זא גאנץ ענטבלעסט, וויא

יעדער געהיימע ווינקעל דורכשפעחט! — (ז) (ניין) פֿאן אי יגנען בונדעסגענאססען
 ווארדסט דוא הין אן יענע גרענצע צערשטרייעט, פֿאן טרויטען פֿריינדען געלאַקט אונד
 איבערליסטעט, פֿאן פֿאלשען פֿלעגענאססען שטערצהאפֿט פֿערוואונדעט. א, וועלכע

ר ש י

כ"א) שאין יסוד בחיבה אלא טי"ת ומי"ת: (ה) באו לך. עליך: איך נדמיחה. למה נדמת
 דומם עד שגגו כל רכונם: הלא ישאירו עוללות. הנוכרים. ואלה לא ישאירו לך כלים כי יחסכו
 ויגלו וידרשו מלפניך: (ו) נבעו. תרגם יונתן איתגליין. ולשון ארמית נבעו נתנקשו וכן אם
 תבעיו בעיו (ישעי' כ"א): (ז) עד הגבול שלחך. אותם שהנתיחך לעזרה באו עמך ולך
 עד גבול ארצך עד הספר שם באו עליך למלחמ' ובזאת השיאוך והכלימו: יכלו לך. לפתותך
 לכסת ושנו מאחריך: לחמך ישימו מזור תחתך. אף מאכלך גם לך אחיך יעקב למזור שחזן
 לך לחם ונזיד עדשים ועל ידו בזית הבכורה: מזור. סולי:

ומתו

ב א ו ר

בלע"ז (כ"ל ברעיעט, טפאזטע בל"א) (רש"י), ולדעת רד"ק הוא כמו חוג הארץ וענינו ראש
 הסלע. וכן תרגמתי: (ד) אם חגיבנה, שנתך נזשר המגביה עוף: ואם בין כוכבים, ע"ד
 הפלגה: שים, כמו תשים וכן עלה ומות בהר כמו תמות: (ה) אם גנבים, הנזון ברעת
 הרד"ק שהגביה יספר דברי הרואים חרזן אדום ויאמרו לך חימה איך היה זה אם ע"י גנבים
 שודדי לילה, זה אי אפשר, כי א"כ איך נדמית כלומר נכרת, להיוח אפס: הלוא יגנבו דים,
 כי דרך הגנבים לגנוב דים ויניחו השאר: אם בצרים באו לך, זה ג"כ ורנע, כי הלוא ישאירו
 עוללות שהן נסתרות תחת עלי גסן: (ו) איך נחפשו, וא"כ איך נחגלו סטמוני מסתרים:
 נחפשו עשו, חסר מלפניו, וסומך על הקרוב לו: נבעו, מלה ארמית והוא ענין בקשה
 ודרישה, וכן אם תבעיו בעיו (ישעי' כ"א י"ג): (ז) עד הגבול שלחך, אין זה כ"א שאנשי
 דריחך שהנעמת כמו, הנה שלחך וגרשך עד הגבול מקום המלחמה: לחמך, כמו סולי לחמך:
 ישימו מזור תחתך, פי' סולי ומנה: אין חבוינה בו, בעשו אלא הנין מה שהיו עשים לו א"י

כרימו

אונפערנונעם! — " (ח) יא
 וואהל שפר כט דער עוויגע,
 אן דיעזעס טאנע ראטטע איד
 קריענספערשטענדונע אויס
 אדום, וויזען ראטה פאם גע-
 בירגע עשו'ס אויס. (ט) אויך
 דייער טאפפערן כוטה, א,
 הימי! זאלל זנקען; אויף דאס
 ניכט איין מאן ענטקאממע,
 ביים געביעטצעל אויף דעם
 געבורגע עשו'ס. — (י) אבדער
 פֿרעפֿעלטהאט, אן דייערעם
 ברודער יעקב פֿעראיבט, זאלל.
 טע שאאם דיין אנגעזיכט דעק-
 קען: דארום ווירסט דוא
 אויסגעראטטעטווערדען אויף
 אוימכערדאר. (יא) צו יענער

אין הבונה בן: (ח) הלוא ביום
 ההוא נאם יהודה והאבדתי
 חכמים מאדום ותבונה מהר
 עשו: (ט) וחתו גבוריך תימן למען
 יכרת איש מהר עשו מקטל:
 (י) מחמם אחיה יעקב הכסף
 בושח ונכרת לעולם: (יא) ביום
 עמדה מנגד ביום שבות זרים
 חילו ונכרים באו שערו ועל-
 ירושלם ידו גורל גם אתה כאחד

מהם

שקריו קרי

צייט, דא אין דער פֿערנע דוא שטאנדעכט, אינדעס באר בארען זיינע גיטער רויכטען,
 וויטהריכע אין זיינע פֿפֿארטען דראנגען אונד אום ירושלים לאזטען — אויך דוא ביזט
 דער

ר ש י

(ט) וחתו גבוריך תימן. יחתו ויפחדו לנוס אל ארץ ישמעאל. וי"ח ויתבררו גבוריך יחזי ארעא
 דרומא: למען יכרת. כל איש גבור: מהר עשו מקטל. מרוב הרג שינא עליכם: (י) מחמם אחיך
 יעקב. בשביל חמם שעזית ליעקב: (יא) ביום עמדה מנגד. שלא באח לעזור לו: גם אתה כאחד
 מהם

ב א ו ר

ברחו (רד"ק). עד הנה דברי הוואים: (ח) הלוא, מעתה חזר הנביא לדברי ה' לאמר
 הלא באמת יסנב ה' ביום ההוא בני מאבד חכמה מאדום: (ט) וחתו גבוריך תימן, גבוריך שהם
 מתימן כי הוא מנני אדום (הראב"ע): למען יכרת איש, חמת אלהים תהיה בגבורי
 החיל, למען יכרת כל איש מהר עשו: כקטל, מהרג רב שיהיה נה. קטל, מלה ארמית, וכן
 הן יקטלניו איהל (איוב י"ג ט"ו): (י) מחמם, יזכור הנביא סנת עונשם על שהתאכזרו נגד
 בני יעקב אחיהם, וטעם. הנחונ מהחמם הנעשה לאחיך יעקב ע"י שאר הגוים שהרעו להם,
 היה לך להסנסות בושח וכלימה, כדרך האח הישר המוחם על לרת אחיו ומחבייש ומלטער
 במכלחו, ואמה לא כן עשית, כ"א אדרבא היית עוזר לרעמו: חכסף, מננין החנאי קטנא
 יונקטין): ונכרת לעולם, לכן יהיה עונשך שיכרת שמך וזנך לעולם: (יא) ביום עמדה
 מנגד, ינאר ענין התאכזרו, ביום שהיית טומד מנגד ולא באח לעזור לו ע"ד לא חעמוד על
 דם ריעך: ביום שבו חזרים, המה אס חיל צבל שהקרינו ירושלים במרנן ראשון, כדעת
 הראב"ע, וכמו שאמר המקוין זכור ה' לבני אדום האומרים ערו עד היסוד נה (תהלים קל"ז),
 אס חיל הרומיים שהקרינו בית שני לדעת הרד"ק שאר המפרשים. וכבר הערנו לעיל (ח)
 שאין נידעו להכריע בין דעות מי שקדמו לנו, ואילי כוונת הונא על שני הזמנים יחד:
 שבוה, מקוה מן הקל, שראו שנה, ועונו ביום ששנו זרים חילו ונכסו (מרד"ק): ידו
 גורל, מטעם הפלה, כמו לידות את קרנות הגוים (זכריה א' כ"א), וכחצ הרד"ק קו"ל אפסר
 ששראו ידל בשקל רבו מארנה או שראו ידה מן לידות וגו' ומשפטו ידו בשני יודי"ן והוא אימן
 מן הדגיש וכשהפילו יו"ד השורש מפי כובד קריחת שני יודי"ן הטילו תנועת יו"ד השורש שהוא
 פתח ניו"ד האית"ן להורות עליה ע"כ: בה אחי, עשו, כאחד מהם להפיל גורלך בחונם:

הפטרות וישלח

הרגום אשכנזי לו

מָהֶם: (יג) וְאֶל-חֵרָא בְיוֹם--
 אַחִיקָה בְיוֹם נִכְרוּ וְאֶל-תְּשֻׁמָּה
 לְבְנֵי-יְהוּדָה בְיוֹם אָבְדָם וְאֶל-
 חֲגִדֵּל פִּיךָ בְיוֹם צָרָה: (יד) אֶל-
 חָבוּא בְשַׁעַר-עַמִּי בְיוֹם אִידָם
 אֶל-חֵרָא גַם-אֶתְּהָ בְרַעְתּוֹ בְיוֹם
 אִידּוֹ וְאֶל-תְּשֻׁלְחָנָה בְחִילוֹ בְיוֹם
 אִידּוֹ: (טו) וְאֶל-חַעֲמֵד עַל-הַפָּרֶק
 קְהֵכְרִית אֶת-פְּלִיטָיו וְאֶל-
 חַסְגַר שְׂרִידָיו בְיוֹם צָרָה:
 (טו) כִּי-קָרֹב יוֹם-יְהוָה עַל--
 כָּל-הַגּוֹיִם כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ יַעֲשֶׂה
 לְךָ גַּמְלָה יֵשׁוּב בְּרֵאשִׁי: (טז) כִּי

דער טיראנען איינער.
 (יג) ניכט זאללטע דיין בליק
 זיך וויידען און דעם אונגליקקע
 דיינעס ברודערס אים טאגע זיי
 נער פֿער באַננונג, ניכט פֿראָה,
 לאַקקען איבער יהודה'ס זאָה
 נע אַם טאגע איהרעס שטור.
 צעס, ניכט גראַס שפרעכען
 אַם אונגליקסטאגע; (יד) אין
 מיינעס פֿאַלקעס שטאַרט ניכט
 איינדריינגען, אַם טאגע זיינעס
 אונפֿאַללס, זיין מיסגעשיק
 ניכט שאַדענפֿראָה אַנזעהען,
 אַם אונגליקסטאגען טאגע,
 ניכט זעלבסט האַנד אַנלעגען
 און זיין גוט, אין דער ליידענ.
 פֿאַללען צייט; (טו) ניכט אַם
 שיידעוועגע האַררען, זיינע
 פֿליכטלינגע ניערערצוהויען,
 ניכט זיינע גערעטטעטען אויס-
 ליעפֿערן, אַם טאגע דער
 נאַטה. — (טו) גאַהעט נון דער ראַכעטאָג דעם עוויגען פֿיר אַללע נאַציאָנען, זאָ גע-
 שוהט אויך דור, וויא דוא נעטהאַן, נאָך אייגענעם טהון ווירד דיר פֿערגאַלטען. (טז) יא
 וויא

כאשר

ר ש י

מהם. מעלה אני עליך כאילו אתה מן הנאים עליהם: (יב) ואל חרא ביום אחיק. לא כי לך להביט ולעמוד מנגדו: ביום נכרו. ביום הסגרו ביד אויב וכן הוא אומר בשליל (שמואל א' כ"ג) נכר אחוה אלהים בידי הסגירו אותו בידי: (יג) ואל תשלחנה בחילו. אל תשלח ידך בנכסיו בן תרגם יונתן ומקרא קצר הוא ולכרך להוסיף עליו ידך: (יד) ואל חעמד על הפוק. מקום שהנורחים

ב א ו ר

(יב) ואל חרא, מננין החנאי והמסופק (קאָניונקטיון) וכן כל הפעלי' בפסוקים האלה עד פסוק ט"ו. וענינו שהנביא יוכיח אותו בשבט מיסור לאמר לא הי' לך לחיות ולשמות ביום אחיק בעת שהחנכו האויבים אליו, וזהו ביום נכרו, ר"ל ביום שנתננו מארכו: ואל תשלחנה, ידך, בחילו: (יד) ואל חעמד על הפוק, מקו' שהנורחים יולאים דרך סם להמלט, ובלע"ז קוראים אותו טרוג (ויש' טרוג, וְאָך, עפפֿנונג בל"א) (רש"י). ונקרא בל"ע פוק, שהוא מקום שמתפרקי' הדרכים סם מלשון ופרסיהן יפוק (זכרי' י"א י"ז) שהוא ענין מלוק ופירוד: ואל חסגר שרידיו, עיין עמוס (א'ו'): (טו) כי קרוב יום ה', אע"פ שהיה פוק מיום הנבואה, כתב הרד"ק, ונגד האל ית' המדבר הוא קרוב. ויחנן עוד ענינו בעת שיקרב יום ה' על כל הגוים, באזהר זמן שיהיה, אז יעשה גם לך כאשר עשית, וכן תרגמתי: (טז) כי באשר שתחיש, אתה עשו וכל הגוים בהר קדשי שעשה'ם משתם ושמתם על חרבו

וויא איהר דען וואללוסטבע-
 כער לעערטעט אויף מיינעם
 הייליגען בערגע, זא לעערען
 נון דען טוימעלקעלך אללע
 דיעזע נאציאנען איממערוועה:
 רענד, שלירפען איהן אויס,
 טוימעלן הון אונד ווערדען
 אלס ווארען זיא נייע געוועזען.
 (יז) דאך אויף דעם בערגע ציון
 העררשט רעטטונג, דארט ווא
 מיין הייליגטהום זיין ווירד;
 דאן ווערדען דיא אויס יעקב'ס
 הויזע איהרע פאריגען בעזיטע
 צונגן ווידער עראכערן. (יח) יא
 פייערסגלוטה איזט דאז הויז
 יעקב'ס, העללע פלאממע הויז
 יוסף'ס, הויז עשו'ס — דיר.
 רע שטאפפעלן, פאן יענען
 אומלאדערט אונד פער-
 צעהרט; ניכט איינער בלייבט
 איבריג פאם הויזע עשו'ס.

כֹּאֲשֶׁר שְׁתִּיתֶם עַל־הַר קָדְשִׁי
 יִשְׁתּוּ כָּל־הַגּוֹיִם תָּמִיד וְשָׁתוּ וְלָעוּ
 וְהָיוּ כְּלוֹא הָיוּ: (יז) וּבַהַר צִיּוֹן
 תְּהִיָּה פְּלִיטָה וְהָיָה קָדֶשׁ וּיְרֵשׁוּ
 בֵּית יַעֲקֹב אֶת מוֹרְשֵׁיהֶם:
 (יח) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית
 יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֵשָׂו לְקֶשׁ
 וְדָלְקוּ בָהֶם וְאֶכְלוּם וְלֹא־
 יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי יִהְיֶה
 דְּבָר: (יט) וּיְרֵשׁוּ הַנֶּגֶב אֶת־
 הַר עֵשָׂו וְהִשְׁפִּלְהוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים
 וּיְרֵשׁוּ אֶת־שָׂדֵה אֶפְרַיִם וְאֶת־
 שָׂדֵה שֹׁמְרוֹן וּבְנִימָן אֶת־הַגִּלְעָד:

דיעס איזט דעם עוויגען אויסשפרוך. (יט) בעזיטצען ווערדען דאן דיא זידליכען בעוואהה
 נער (ישראל) דאז געבירגע עשו'ס, דיא בעוואהנער דעם ניערערלאנדעס, דאז לאנד
 דער פלשחים, זאמט אפרים'ס אונד שומרון'ס געפילרע; זא וויא דיא פאם שטאממע בנימן
 געלר'ס

ר ש י

שהבורחים יולאים דרך סס לימלט ובלע"ז קורים אותו טרו"ג (עיין בנאור): (טו) כאשר שתיתם על
 הר קדשי. כמה דמדיחון על מנת טורח דקודשי: ולעו. כחרגמו ויסחלעמון ל' מהומ'
 ושממין וטירוף דעת אישטורדי"שון בלע"ז (וזהו עטחאזכריסטעשענט, בעטייבונג, טווינדעל, עיין
 המעמר תהלי"ל"ח ז', ומ"ל יומא פ"ג א' ד"ה חוננא): (יז) את מורשיהם. וכסי עממיא דהוו סמסנין
 ל הון: (יח) כי ה' דבר. והיכן דבר (במדבר כ"ד) וירד מיעקב והאביד שריד וגו': (יט) וירשו
 הנגב. ישראל שהיו יושבין בדרומה של ארץ ישראל ירשו את הר עשו שהוא במזר דרום ובני
 השפלה ירשו את ארץ פלשתיים ואת הר אפרים ואת הר שומרון: ובנימן את הגלעד. ובני

ב א ו ר

בן ישתו אז כל הגוים האלה כוס פורענות תמיד, כלומר בלי הכסף עד שיכלו הרעים שנהם:
 ולעו, כח"י ויסחלעמון, לשון מהומה וטרוף הדעת אישטור דיסון בלע"ז (כ"ל עטורדיסאנט,
 בעטייבונג בל"א) (רש"י): (יז) ובהר ציון תהי' פליטה, וי"ו מעורר הספק, ר"ל כל הגוים
 יהיו נלא היו אבל בהר ציון תהיה פליטה לשארית ישראל הנשארים בגלותם: והיה קדש, ההר
 ההוא קדוש יאמר לו: וירשו את מורשיהם, מה שירשו מקודם גלותם. והנפרד מורשה והראוי
 מורשיהם ונפלה הה"א ונכלעת בפירי הזי"ן: (יח) והיה בית יעקב, באש אוכלת, ובית
 יוסף כלהנה כפל הענין במ"ש: ובית עשו, ידמה לקש הנאכל מדלקת האש של יעקב ויוסף
 עד שלא יהיה שריד ולא יהיה נשאר גם א' מהם: (יט) וירשו, יושבי הנגב, ר"ל ישראל שהיו
 יושבים בדרומה של א"י ירשו את הר עשו שהוא במזר דרום, ויושבי השפלה את ארץ פלשתיים
 השכנה להם: וירשו, ג"כ את שדה אפרים ושדה שומרון. ובנימן שהיה גבולו בירדן, יירש

הפטרת וישלח

חרגום אע כנוי לח

(כ) וגלת החל הזה לבני ישראל
אשר כנענים עד צרפת וגלת
ירושלם אשר בספרד ירשו את
ערי הנגב: (כא) ועלו מושיעים
בהר ציון לשפט את הר עשו
והיתה ליהוה המלוכה:

גלעד'ם געביטה. (כ) יענעז
אויכגעוואנדערטע דערער דער
איבריגען קינדער יראל'ם א
בער ווירד דא, וואס צום
כנעניטער לאנדע געהערט,
בזוהין נאך צרפת, זא וויא דיא
אויסגעוואנדערטען ירושלים'ם
דיא אין ספרד צערשטרייעט
זינד, דיא זידליכען שטעדטע
בעזיטצען. (כא) עררעטער
ווערדען דאן הינויף וואללען דען בערג ציון, אום דאז געבירגע עשו'ם צו ריכטען; אלס
דאן ווירד דיא רעגיערונג וויעדער דעם עוויגען זיין. —

ר ש י

מנזה שהיתה ארץ ג'עד שלהם יפשו להם מהלאה לגבולותיה של ארץ ישראל במזרח: (כ) וגלות
הזל הזה. חרגום יונתן עמז הדין: החל. לשין חיל כמו (ישעיה ל") ויבא ירושלים בחיל
כנר רנקה אלא שזה חסר יו"ר. ויש עוד לפר' החל הזה גלות הגוי הזה: לבני ישראל אשר
כנענים עד צרפת. גלות אשר הוא מבני ישראל שגלו מי' השנשים לארץ כנענים עד צרפת:
וגלות ירושלים אשר בספרד. שהם מבני יהודה אשר גלו לספרד הם ירשו את ערי הנגב שבדרומה
של ארץ ישראל. ואומרים הפותרים צרפת הוא המלכות שקורין פרנץ"א בלע"ז. ספרד חרגום
יונתן אספמיא: (כא) ועלו. שרי ישראל: מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו. ליפרע
מהר עשו אשר עשו לישראל. לשפט יושעל"ייר בלע"ז (ריכטען, דחו חורטהיין פֿאָוואַליעהען): הר
עשו ית כרכא רבא דעשו: והיתה לה' המלוכה. לימדך שאין מלכותו שלימה עד שיפרע מאויביו.

ב א ו ר

אז את הגלעד שהיה מקדם לבני מנזה בארץ המישור שהוא מעבר לירדן, כי מנזה יתכטט
גבולו משם והלאה, (מדברי המפרשים): (כ) וגלת החל, חסר יו"ד והוא כמו החיל, וענינו
חיל אשר בני ישראל אשר המה בגלות חוץ לארצם: אשר כנענים עד צרפת, לדעת המפרשים
רוץ לחוספת באור, כלומר אשר גלו לארץ הכנענים עד צרפת, והוא המלכות שקורין פרנץ"א
(פרענקרייך), ולדעתי יותר יתכן לאמר כי מלת ירשו שנסוף המקרא מוסב למעלה וט'ם
הכתוב שאנשי הגילה של אשר בני ירשו הארץ אשר לכנענים תחשב עד צרפת והוא עיר גבולית
של א"י בקנה ארץ לדין והיא הנזכרת במלכים (כ"ד ז'); וגלת ירושלים אשר בספרד, ח"י
דנספמיא, והוא (טפחניטן בל"א), ר"ל בני ירושלים שגלו לארץ ספרד ומסם נתפרדו
לאשר ארבות כנודע, ירשו את ערי הנגב של א"י, כן הוא דעת המפרשים. ואם כוונת הכנניא
על ממעלת החשמונאים בימי הורקים, נוכל לנוון המלה על שם עיר סאפארים במדינת גליל
(גליליזעט) אשר שמה בערבית ספרד, כי בארץ ההיא רבו החשמונאים לנצח את אויביהם
כנוכר בספר יוסיפון. ולזה יהיה טעם ירשו את ערי הנגב, על ערי ארץ ערב (פרענציען) אשר
המה מפאת נגבה של א"י: (כא) ועלו מושיעים, המה גדולי ישראל ושריו: לשפוט את
הר עשו, לקחת משפט מאת יושביו על כל אשר הרעו להם: והיתה לה' הכליכה, ואז תהיה
המלוכה לה' לבדו, כי כל הנשים יודו במלכותו (רד"ק). וכנר הערנו פעמים הובנה, כי הנביאים
ע"ה היה רגיל כפיהם לדבר תמיד אחרי יעוד החרבן והמפלה של האומות, מן התכלית הראשי
המושג ע"י זה, שהוא התפשטות הכרת האמת ועבודת האל ית' האמתות על כל הארץ:

ה פ ט ר ת ו י ש ב

(נתרי עשר נעמוס ק"ג נ')

ואם מל נו שבח חנכה מפטירין רני ושמחי לעיל דף ט' ע"ג.

(א) כה אמר יהוה על-שלישה
 פשעי ישראל ועל-
 ארבעה לא אשיבנו על-מכרם
 בכסף צדיק ואביון בעבור
 נעלים: (ב) השאפים על-עפר-
 ארץ בראש דלים ודרך ענוים
 יטו ואיש ואביו ירכו אר-
 הנערה למען חלל את-שם
 קדשי: (ג) ועל-בגדים חבלים יטו
 אצל כד-מזבח ויין ענושים

(א) זאלל איך ישראל ניכט
 פֿערגעלטען דען דרייא-
 אונד פֿיערפֿאָכען פֿרעפֿעל?
 שפּריכט דער עוויגע! דאָזיא
 פֿערקויפֿען דען אונשולדיגען
 אום געלד, דען דירפֿטיגען
 אום גערינגע שוהע, (ב) געלי-
 סטען נאָך דעם שטויבע אויף
 דעם הויפט דער אַרמען (מיס)
 געננען זיהנען דען עלענרען
 חקקער, דער מיהר הויפט בע-
 טטייבט), פֿערריקקען דען
 וועג דער גוטמיטהיגען, אונד
 כוהלען, זאָהן אונד פֿאַטער,
 בייא איינער דירנע מיינען
 הייליגען נאַמען צו ענטווייהען;
 (ג) שטרעקקען אויף פֿער-

פֿענדעטען טעפֿפֿיכען זיך צו דען פֿיסען איהרער אלטאַרע אויס. אונד צעכען אין איהרער געט.

ר ש י

(א) על מכרה בכסף לדיק. הדיינין היו מוכרים את מי שהיה זכאי בדין בכסף שומד שהיו מקבלים מיד בעל דינו: ואביון בעבור נעלים. חרגס יונתן בשני מקומות גדיל דימסון. ואומר אני שכן פירושו טעין משפט האביון כדי שיטרך למכור שדפו שהיה לו בין שדות הדיינין וזה עוקף עליו ונוטל' בדמי' קלים כדי לגדור ולנעיל כל שדותיו יחד ולא יפסו' ביניה': (ב) השואפים על עפר ארץ. על עפר הארץ שהם הולכי' עליה כל שאפס וכל מחשבות' בראש דלים הוא איד יגזלו אותם ויטלו את שלה'. שאיפה גולש'ר בלע"ז (ג) גחזוער, גיעריג זיין, גיעריג פֿערטוינגען, עיין בהמעמר חהלים נ"ו נ'). ודרך ענוים יטו וגומר. החלשים נוטי' מדרכם והולכין דרך עקלתון מפני יראתם נמה דאת חמר (איוב כ"ד) יטו אביונים מדרך: אל הנערה. המאורסה: (ג) ועל בגדים קבלים יטו. ת"י על מטות שויין דמשכון מסתתרי' חוקפין מלוה על העניים וממשכנים אותם ועושים נגדיה' מלעות ומסנין עליהם בהטייה בעת סעודתם: יטו. מל' מסיבה שכל מסיבת סעודה בהטייה היא שהוא נסמך על שמאלו ויין ענושים. שעושים אותו ממון וזאתים

ב א ו ר

(א) על שלישה פשעי ישראל, דרך תמיה העל חלה לא חפיקוד יאמר ה', וטעם שלזה וארבעה לאו דוקא כדרך הכתוב, לאמר שהרבו לפשוע: אשיבנו, אשיבנו לו כדרכיו: בעבור נעלים, אפילו בדבר מועט כזה: (ב) השואפים, כלומר המחשאים לגזול מן הדלים נחלתם המלערה, ואפילו מעט האבק הנלוה בראשם מעפר ארלם, והוא דרך גוזמא למשל: ודרך ענוים יטו, שישו דינס במשפטיהם, ודרך פירושו משפט ועסק האדם (מרד"ק): (ג) ועל בגדים חבולים יטו, חוקפין מלוה על העניים וממשכנים אותם ועושים נגדיהם מלעות ומסנין עליהם בהטייה בעת סעודתם (רש"י), ופי' יטו יטו עלמם, וההסנה נקחת הטיה לפי שמטה אדם עלמו כסוכ, וכן במשנה יטו ויקראו (רד"ק): ויין ענושים ישהו, שעושים אותם ממון וזאתים נו

הפטרות וישב

תרגום אשכנזי למ

יִשְׁתּוּ בַּיִת אֱלֹהֵיהֶם: (ד) וְאַנְכִי
הַשְׁמַדְתִּי אֶת־הָאָמְרִי מִפְּנֵיהֶם
אֲשֶׁר כָּגְבַה אַרְזִים גָּבְהוּ וְחֶסֶן
הָיָה כְּאֱלוֹנִים וְאַשְׁמִיד פְּרִיָו
מִמֶּעַל וְשָׂרְשָׁיו מִתְּהַת: (ה) וְאַנְכִי
הָעֲלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
וְאוֹרֶךְ אֶתְכֶם בַּמִּדְבָּר אַרְבָּעִים
שָׁנָה לָרֶשֶׁת אֶת־אֶרֶץ הָאָמְרִי:
(ו) וְאַתְּקִים מִבְּנֵיכֶם לְנָבִיאִים
וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנֹזְרִים הָאָף אֵיךְ־
זאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָא־יְהוֹדוּ:
(ז) וְתִשְׁקוּ אֶת־הַנְּזָרִים יַיִן וְעַל־
הַנְּבִיאִים צְוִיתֶם לֵאמֹר לֹא
תִנְבְּאוּ: (ח) הֲיִנָּה אֲנֹכִי מֵעֵיק
תַּחְתִּיכֶם כְּאֲשֶׁר תֵּעִיק הָעֵגְלָה
הַמְּלֹאָה לְהָעֶמִיר: (ט) וְאַבְדִּי מִנוֹס

געטצען טעמפעל פֿאָם וויינע
דער ביסענדען (ד) ויא, פֿאַר דע=
נען אַך דען אַמירי אויסגעראָט=
טעט, נאַציאָנען, וויא צערערן
האַך, וויא אייכֿן פֿעסט, דעם=
סען פֿרוכט פֿאָם האָהען ווי=
פֿעל, דעססען וואורצעלן אויס
טיעפֿעם באָדען אַך פֿערטילג=
טע, (ה) פֿיר אייך, דיא אויס
מצרים אַך געפֿיהרט, אונד
אין דער וויסטע פֿיערציג יאָה=
רע געלייטעט האָבע, דאָס
אִיהר ענדליך דיעזעס לאַנד
דער אמוריטער אין בעזיטן
געהמט; (ו) האָבע אויס איי=
ערן קינדערן פֿראָפֿעטען אויפֿ=
געשטעללט, אויס אייערן יונג=
לינגען גאַטטגעווייהטע; איזט
דיעס עטוואַ ניכט, אִיהר קינ=
דער ישראל'ס? שפֿריכט דער
עוויגע. (ז) אָבער אִיהר ליעסט
וויין טרינקען דיא געווייהטען,
אונד בעפֿאַהלט דען פֿראָפֿע=
טען: פֿראָפֿעצייהעט ניכט!
(ח) גון וָ ווילל אַך אייך דען
צוואַממען דרענגען, וויא דער
גאַרבען בעלאַסטעטע וואַגען
דען באָדען אונטער זיך צוואַשמען דרענגט; (ט) דאָס דער פֿליכטיגע ניכט ענטקאַממען,
דער

מקל

ר ש י

וזתים זו יין: בית אליהם. כבית ע"ז שהיתה להם אלל מזבח: (ד) נאלונים. קיי"שג
בלע"ז (זויכען, עיין הוצע ד' י"ג): ואשמיד פרוי מאגל. שרים העליונים: ושרשו מתחת.
שרים התחתונים. ד"ס הכרעה היתה מסמא עיניהם מלמעלה ומסרסתן מלמען: (ו) לנזירים.
ת"י למלפין שהיו פרושין מדרכי ע"ה ועוסקין בתורה אין נזירה נכ"מ אלל לשון פרישה: האף
אין זחת. בתמיה כלומר כלום אתם יכולים להכניש את זחת: (ז) ותשקו את הנזירים יין. תרגם
יזנתן וטעניתון ית מלפיון בחמרא: ותשקו את הנזירים יין. שלח יורו אתכם שהשיבו
אשור להורות: לא תנבאו. לעמוס כזה כן אמלים נהן בית אל חזיה ברה לך אל חזן יהודה:
(ח) מעיק. תרגום של מזיק: תחיתם. את חנייתכם: תעיק העגלה. מכובד משח שעליה:
(ט) וְאַבְדִּי מִנוֹס

ב א ו ר

יין (רש"י ורד"ק): (ד) ואנכי השמדתיו את האמרי, מפני החוקית הרעות האלה, ופעלתי
אזכס, אשר הרגלתי בחוקי הטובים לרשת את ארלם: (ו) האף אין זחת, בתמיה, כלום
יחס יכילים להכניש את זחת (רש"י): (ח) הנה וגו', ת"י הא חזא מיתי עליכון עקא ומעיק
לכון נאחרכון כמא דביקא עגלחא דטעינה עמירא: מעיק, עיין לוקה ולרה וכן מכני עקת

מִקֵּל וְחֹק לֹא־יֵאֱמָץ כַּחוֹ וְגִבּוֹר
 לֹא־יִמְלֹט נַפְשׁוֹ: (י) וְחַפְּשׁ הַקֶּשֶׁת
 לֹא יַעֲמֵד וְקַל בְּרִגְלָיו לֹא יִמְלֹט
 וְרֶכֶב הַיְסוּס לֹא יִמְלֹט נַפְשׁוֹ:
 (יא) וְאֲמִיץ לְבֹו בַּגִּבּוֹרִים עָרוֹם
 יָנוּם בַּיּוֹם הַהוּא נֶאֱמַר יְהוָה:
 (יב) שִׁמְעוּ אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר
 דִּבֶּר יְהוָה עֲלֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 עַל כָּל־הַמְּשַׁחָה אֲשֶׁר הִעֲלִיתִי
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: (יג) רַק
 אַחֲתֶכֶם יִדְעֵתִי מִכָּל מְשַׁחֹת
 הָאָדָמָה עַל־כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם
 אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתֵיכֶם: (יד) הֵילְכוּ שְׁנַיִם
 יַחְדָּו בְּלִתֵּי אִם־נוֹעְדוּ: (טו) הֵישָׁאג
 אֲרִיָּה בַּיַּעַר וְטָרַף אִין לֹו הֵיתָן

דער שטארקע זיינע קראפט
 ויכט בדויפען, אונד דער העלד
 זיין לעבען ניכט ערהאלטען
 קא:נע. (י) ניכט בעשטעהען
 וויירד דער באגענישטיגע, ניכט
 ענטפליעהען דער שנעללפטיג-
 גע, ניכט דאו לעבען רעטמען
 דער ראסכזשטייגער (יא) אונד
 דער מוטהגסטע אינטער דען
 העלדען נאפט דאסאן איילען
 אן דיעועם טאגע, שפריכט
 דער עוויגע. (יב) הארט עס,
 וואס דער עוויגע פערקנדעט
 איבער אייך, איהר קינדער
 ישראל! דאו זעמטליכע
 געשלעכט, דאו אויס מצרים
 איך ה' ווייסנע זיהרט! (יג) עבען
 ווייל איך אייך אויס אללען גע-
 שלעכטערן דער ערדע ערזע-
 הען האבע, ווערדע איך אויך
 אהנדען אייערע לאסטער אל-
 לע! — (יד) ג הן וואהל איה-
 רער צווייא איינעם וועגעס צו-
 זאמא, אהנע זיך פארהער בע-

שטימט צו האבען? (טו) בריללעט דער לעווע, ווען קיינען רויב ער האט? ערהעכט יונג-

גער

ר ש י

(י) וקל ברגליו לא ימלט, את נפשו: (יא) ערום ינוס וגו', ערטילאי בלא בליזיין: (יג) רק אחכם ידעתי, אהבתי ואתם פשעתם כי על כן וגו'. ורבותינו דרשו לנר אחר במסכת ע"א: (יד) הילכו שנים יחדיו, שאתם אומרים לנביאים לא חנכחו כלום הנביאים מתנבאים מלכס אה"כ כלטו כלום דברי נעשי' אלא על פי דרכם: בלתי אם נועדו. אה"כ קבעו מועד ללכת יחדיו למקום פלוני: (טו) הישאג אריה ביער וטרף אין לו, באריה אומן טרף דרבו לשאוג ואינו שאג

ב א ו ר

רע, תרג' לרם עקתא (רד"ק): (יא) ערום ינוס, שיפשוט צנדיו שלא ינבדו עליו וינס קל מהרה (הנ"ל): (יב) על כל חמששחה, הגוי כלו נקרא מששחה, וכן ואס משפחת מלרים לא תעלה (הנ"ל): (יג) רק אחכם ידעתי, לפי שידעתי אתכם ונחתי בכם מכל עם לפיכך חפזוד עליכם את כל עוונתיכם שאתם ראיתם וידעת' את כל אותותי ואת אשר הטבתי לכם (מהנ"ל): (יד) אם נועדו וגו', עד ועס לא יחדו, כל המאמרים החלה הם המשל, ואס תהיה רעם וגו' היא המשל, כלומר כמו שאי אפשר בכל המשלים האלה שזכר זיהיה המסובב בלי הסנה אי הסנה בלי המסובב, כן אי אפשר שתהיה רעה בעיר אס ה' לא עשה, והרבה במשלים ליוסי המלכה: (טו) חישאג אריה וגו', אמרו שלא ישאג האריה נקול רס כי אס אהרי

דפטרת וישב

תרגום אישכנזי מ

גער לייא אויס דער האהלע זינע שטיממע, ווען ער קיינע בייטע ערהאשט? (ט) פֿעללט איין פֿענגליין בעשטיקט צור ערדע, וואָ קיינע פֿאללע איזט? ערהעבט פֿאָס באַרען זיך דיא שלינגע, ווען קיין פֿאנגגעשע- הען? (ז) ערשאַלט פֿאַווינען- רוף אין דער שטאַרט, אונד דאַ פֿאַלק איילטע ניכט בע- שטירצט הערבייא? עבען זאָ וועניג ענטשטעהט יע אונגליק אין דער שטאַרט, דאַ ניכט דער עוויגע געטהאַן. (יח) אויך האַט גאַטט, דער הערר, קיי- נע זאַכע נאָך פֿאַללפֿיהרט, ער האַבע דען ראַטהשלוס דען צופֿאַר זיינען דיענערן אָפֿענע-

כפֿיר קולו ממענתו בלתי אם-
לכד: (ט) התפול צפור על-פח
הארץ ומוקש אין לה היעלה-
פח מן האדמה ולכוד לא ילכוד:
(ז) אם יתקע שופר בעיר ועם
לא יתדרו אסתהיה רעה בעיר
ויהוה לא עשה: (יח) כי לא יעשה
אדני יהוה דבר כי אסגלה סודו
אל עבדיו הנביאים: (יט) אריה
שאג מי לא יירא אדני יהוה דבר
מי לא ינבא:

באַרט, דען פראַפֿעטען. (יט) דער לעווע בריללט! ווער ווילל פֿורכטלאָן בלייבען?
גאַטט דער הערר שפּריכט: ווער וואַללמע ניכט פּראַפֿעצייִהען? —

ר ש י

שאג אל"כ לכד וכן הוא אומר ישאג כנפירים וינהו' ויאחו טרף וכן כאשר יהנה הכפיר והאריה על טרפו: (ט) התפול לפור על פח הארץ ומוקש אין לה. בפח שנפלה עליו ומוקש אין לה: היעלה פח מן האדמה. ממקום שהוטל שם אל"כ נאחו בו העוף וכשהוא רולה לנרות עוקר את הפח ומעלהו ממקומו מעט ואותו שעה כבר נלכד: (ז) אם יתקע שופר. שהנופה רואה גייסות באים בעיר ותוקע בשופר להזהיר את העם אין אלו אלא דברי משל ודמיון: הישאג אריה. הוא נבוכד נאלר. ד"א הנביאים מדמין את רוח הקדש הנא עליהם לשאגת אריה כמו שאמור למטה אריה שאג מי לא יירא ובאן זה פירש הדוגמא שהניא רוח הקדש בפי הנביאים לדבר דבר מאת הקב"ה לרעה אלא אם כן הפורענות נגזר מלפניו זה הטרף. הימן הקב"ה קולו לדבר קשה בלתי אם לכד אחכס במוקש עון. התפול לפור על פח ואין הפח מכשילה כלומר וכי אפשר שאחכס עונרים עניו' ולא יהיה לכס למוקש. היעלה עונותיכם למעלה ולא ילכדו אחכס. אם יתקע שופר בעיר כך היה לכס היותכם חרידים אל דברי הנביאים שהם נוטים לכס למלט אחכס מן הרעה שלא תבא וכשתבא לכס הרעה הלא תדעו כי הקב"ה עושה לכס על שלא נזהרתם בנביאיו: (יח) כי לא יעשה אדני' דבר. אל"כ גלה סודו אומר סוד אל עבדיו הנביאים: (יט) אריה שאג מי לא יירא. כך הקב"ה דבר אל הנביאים להנבא מי לא ינבא:

ויקץ

ב א ו ר

אחרי טרוף טרף ובעת הנקיפו, ואם יהיה בן או אינו הנה הנביא ידבר כפי המקובל, כאשר כבר העיר ר' יואל ברי"ל במאמר כמו שנלול חמס יהלוך (חללים נ"ח): (ט) היעלה פח מן האדמה, ממקום שהוטל שם אלא אם כן נאחו בו העוף וכשהוא רולה לנרות עוקר את הפח ומעלהו ממקומו מעט ואותה שעה כבר נלכד (רש"י): (ז) ועם לא יחידו, ענין תנועה מהירית. היה מנהג בימים ההם להזהיר את העם ולהקהילם מהר בזמן סכנה פתאומית ע"י תקיעת שופר, כמו שאנו עושים היום ע"י הללול כהמ: דלים: (יח) כי לא יעשה וגו', כלומר ואלכד

אל ז

ה פ ט ר ת מ ק י

(כמלכים א' ס"ג ג')

ואם קל לו שבת הנכה (או שר"ח וחנכה) מפטירין רבי ושמהי לעיל דף ט"ב ע"ב אבל אם הוא זאת הנוכה מפטירין ויעשה חירום לעיל דף י"ג ע"ב.

(א) ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא
 ירושלם ויעמד לפניו
 ארון ברית יהוה ויעל עלות
 ויעש שלמים ויעש משתה לכל
 עבדיו: (ב) אז תבאנה שתיים
 נשים זנות אר המלך והעמדנה
 לפניו: (ג) ותאמר האשה האחת
 בי אדני אני והאשה הזאת ישבת
 בבית אחד ואלד עמה בבית:
 (ד) ויהי ביום השלישי ללדהתי
 ותלד גם האשה הזאת ואנחנו
 יחדו אין זר אהנו בבית זוקתי
 שתיים אנחנו בבית: (ה) וימת
 בן האשה הזאת לילה אשר

(א) אלם שלמה פֶּאָן זיינעם
 טרוימע ערוואַכט וואָר,
 גינגער וויעדער נאָך ירושלים,
 שטעללטע זיך הין פֶּאָר דיא
 בונדעסלאַדע דעם עוויגען,
 אונד בראַכטע גאַנצע אַפּפֿער
 דאַר, אויך פֿריידען אַפּפֿער,
 וואַכייא ער אַללען ווינען האַפּפֿ-
 בעדיענטען איין גאַסטמאַהל
 גאַב. (ב) אום דיעזע צייט קא-
 מען צווייא הורען צום קעני-
 גע, טראַטען פֶּאָר איהו הין;
 (ג) אונד איינע דערזעלבען
 שפראַך: אום פֿערצייהונג
 הערר! איך אונד דיעזע פֿרויא
 בעוואָהנען איין הוין, אונד
 אין דיעזעם הויע קאַם איך
 מיט איינעם קינדע דאַרניע-
 דער. (ד) דרייא טאַנע נאָך
 מיינער ניעדערקוינפֿט וואַרד
 אויך דיעזע פֿרויא ענטכיני-
 דען, וויר בעוואָהנען אַבער
 דאַז הוין גאַנץ אַלליין, אונד
 איזט אויסער אונז קיין פֿרעם.

שכנה

דער דארין. (ה) נון שטאַרב דער זאָהן דיעזער פֿרויא דעם נאַכטס (פֿערמוטהליך דאַם ר ש"י

(א) ויקץ שלמה והיה חלום. והנה הבין שחלמו אמת שומע עוף מלפניו ומבין לשונו כלב נוכח ומבין לשונו: ויעש משחה. משחת לבו שהבין שחלמו אמת:

ב א ו ר

אלא תהיה רעה בעיר אם ה' לא עשה הנה ג"כ לא יעשה ה' אם דבר כי אם גלה מתחלה סודו פירוש עלמו, אל עבדיו הנביאים. ונמו שחם אריה שאג מי לא יירא, כך אם הקב"ה מדבר אל הנביאים להנבא, מי לא ינבא, ועשה איך תאמרו ותכונו על נביאכם לאמר לא תנבאו, כמו שזכר לעיל, זה טעם הכתוב:

(א) ויקץ שלמה, למעלה ספר הכתוב את חלמו כי נראה ה' חלו ושאל אותו מה יחן לו ונקא המלך משנו לב חכם ונכון שימע לשפוט את עמו, ויאמר ה' חלו עשיתי כדברך ועתה ממחרת נחן ה' לו אות שהקים את דברו. ומדכתיב כאן ויקץ שלמה, ובפרשת מקץ נאמר ויקץ פרעה חקנו להפטיר הפרשה הזאת לפרשת מקץ: (ב) ונוח, כמשמעו, והעד וזנחנו יקדו

שִׁכְבָה עֲלֵיו : (ו) וְתָקַם בְּתוֹךְ
הַלֵּילָה וְתָקַח אֶת־בְּנֵי מֵאֲצִלֵי
וְאִמְתָּהּ יִשְׁנֶה וְתִשְׁכַּיְבֶהוּ בְּחִיקָה
וְאֶת־בְּנֵה הַמֵּת הַשְּׁכִיבָה בְּחִיקָי:
(ז) וְאָקַם בְּבֶקֶר לְהִינִיק אֶת־בְּנֵי
וְהִנְהִימַת וְאֶתְבוֹנֵן אֵלָיו בְּבֶקֶר
וְהִנְהִי לֵא־הִיָּה בְנֵי אֲשֶׁר יִרְדֹּתִי:
(ח) וְתֹאמַר הָאִשָּׁה הָאֲחֵרֶת לֵא
כִּי בְנֵי הִתִּי וּבְנֵה הַמֵּת וְזֹאת
אֲמַרְתַּ לֹּא כִּי בְנֵה הַמֵּת וּבְנֵי
הִתִּי וְהִדְבַרְנָה לְפָנַי הַמֶּלֶךְ:
(ט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ זֹאת אֲמַרְתַּ
וְהִי־בְנֵי הִתִּי וּבְנֵה הַמֵּת וְזֹאת
אֲמַרְתַּ לֹּא כִּי בְנֵה הַמֵּת וּבְנֵי
הִתִּי: (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ קָתוּ לִי־
חֶרֶב וַיָּבִיאוּ הַחֶרֶב לְפָנַי הַמֶּלֶךְ:
(יא) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גִּזְרוּ אֶת־הַיֶּלֶד
הַחִי לְשָׁנַיִם וְרִתְּנוּ אֶת־הַחֲצִי
לְאֵחָת וְאֶת־הַחֲצִי לְאֵחָת:

ח ויא איהן ערדרוקטע. (ו) דא
שטאנד זיא מיטטען אין דער
נאַכט אויף, נאָהם מיר מיין
קינד, אַלס איך דייענע מאַנד
נאָך שליעף, פֿאַן דער זייטע
ווען, לענטע עס אין איהרען
שאַס, אונד לענטע דאָז
טאָרטע קינד דאָסיר אין מיי-
נען שאַס. (ז) וויא איך נון
דעם מאַנענס אויפֿשטאָנד
מיינען זאָהן צו זיינען, פֿאַנד
איך איהן טאָרט: אַלס איך איהן
אַבער ביים טאַנעסליכט גענוי-
ער בעטראַכטעטע, זיעהע
דאָ! זאָ איזט עס נאָר ניכט
מיין זאָהן דען איך געצייגט
האַבע. (ח) היערויף שפראַך
דאָ אנדערע ווייב: עס איזט
ניכט אַלזאָ; זאָנדערן דאָז לע-
בענדיגע קינד געהערט מיר
אונד דיין זאָהן איזט טאָרט;
יענע אַבער שריע: ניין! דיר
געהערט דאָז טאָרטע קינד
אונד מיר דאָז לעבענדיגע; זאָ
שטריטטען זיא זיך פֿאַר דעם
קעניגע. (ט) הער קעניג ווייע-
דערהאַלטע! דיעזע שפּריכט:
מיין זאָהן לעכט אונד דייענער
איזט טאָרט: אונד דיעזע זאָגט:
ניין! דיין זאָהן איזט טאָרט

והאמר
אינד מיינער לעכט. (י) אונד שפראך: האַהלעט מיר איין שוועררט, אַלס מאַן דאָז
שוועררט פֿאַר דען קעניג געבראַכט האַטטע, (יא) שפראַך ער: טהיילעט דאָז לעבענדיגע
קינד אין צוויי גלייכע טהיילע, אונד געבעט יערער פֿאַן איהנען איינע זאָלכע העלפֿטע.

ר ש י

(ז) ואתבונן אליו. נתתי לב להסתכל בו:

ב א ו ר

יחדיו וגו': (ה) אשר שכבה עליו, נראה כי מפני שנכזה עליו מת, כילא קדמו חולי: (ח) לא ביי,
לא כן: (ט) ויאמר המלך, הכמיל את דבריהן כאלו לא ידע מה לעשות. וחז"ל לאזרו מכאן
שצריך הדין לשנות טבנות בעלי דינים כדי שיראו אם הבין טבנותיהם ועליהם ישפוט:

(יג) דא שריע נון דיא פרויא, דער דאז לעבענדיגע קינד ווירקליך צוגעהערטע, אונד דערען צערטל כקייט געגען איהר קינד ענטבראנגטע, צום קעניגע: איך ביטטע, הערר! מאן געבע איהר דאז לעבענדיגע קינד, נור טערטע מאן עם ניכט; יענע אבער שפראך: וועדער מיר נאך דיר זאלל עם געהערען, מאן טהיילע עם. (יד) דא נאהם דער קעניג ווייע דערום דאז ווארט, אונד שפראך: געבט יענער דאז לעבענדיגע קינד, אונד טערטע טעט עם ניכט, דיעם איזט ויינע מוטטער! (יד) גאנץ ישאל הערטע דאז אורט טהייל, דאז דער קעניג געפעללט האטטע, אונד עהרפירכטעטע איהן; דיאווייל זיא זאהען דאס ווייהייט גאטטעס אין איהם וואהנע, רעכט אונד גערעכטיגקייט צו איבען. (טו) שלמה וואר אלזא קעניג איבער גאנץ ישראל.

(יב) ותאמר היאשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר ובי אדני תנו לה את הילוד החי והמת אל תמיתהו וזאת אמרת גם לי גם לך לא יהיה גזרו: (יג) ויען המלך ויאמר תנו לה את הילוד החי והמת לא תמיתהו היא אמו: (יד) וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו כי חכמת אלהים בקרבן לעשות משפט: (טו) ויהי המלך שלמה מלך על כל ישראל:

טעם אין איהם וואהנע, רעכט אונד גערעכטיגקייט צו איבען. (טו) שלמה וואר אלזא קעניג איבער גאנץ ישראל.

ר ש י

(יג) היא אמו. כל קול הופיע ואמרה היא אמו: (טו) מלך על כל ישראל. משראו נחממתו שמחו כולם במלכותו:

ב א ו ר

(יב) כי נכמרו, או שהוא מאמר מוסנר, או שטעם כי כמו אשר: והאמר, הכפיל צענור שהפסיק כדרך הכתוב: גם לי וגו', כי לא מפני אהבתה את הילד נחמה בו, כי אם צענור קנאתה נחמתה, ואמרי כי אין לזאת עוד חלק בו רחמה יותר שלא לטפל בילד: (יד) וישמעו וגו', נראים נכונים דברי הר"י אברנאל, שלמה השיג אמת הדבר קודם הנחמה והנסיון הזאת, מהכרת פני הנשים ואופן דבריהם ותנועותיהן, וגלה ליושנים לפניו תוכן הענין, וכדי לאמתו להם עשה הנחמה והנסיון שהוא עד שהם כלם הסכימו עליו, ועל זה אמר כי ראו כי חכמת אלהים בקרבן, רובה לומר שחכמת אלהים המיוחדת אליו יתברך, והוא לנחמן לנות ולחקור כליות, היא בקרב שלמה:

(ביחזקאל כסימן ל"ו).

(א) דעם עוייגען ווארט ווארט
מיר וויא פאלגט: (ב) דוא,
א מענשענזאָהן! ניסדיר איי,
נען שטאב, שרייבע דאָרויף:
פֿיר יהודה אונד דיא
קינדער ישראל'ס זיי,
נע בונדעסגענאָססען.
איינען אנדערן שטאב ניס
אונד שרייבע דאָרויף: פֿיר
יוסף דער שטאב
אפריים'ס אונד דאָ
גאנצע הויז ישראל'ס
זיינער בונדעסגע-
נאָססען. (ג) פֿיגע איינען
צודעם אנדערן, דאָס זיא איין
שטאב ווערדען, אונד אין דיי-
נער האַנד איינז איינצוגען נוה
אויסכאַפֿען. (ד) ווען דאָן
דיינע לייטע דיך פֿראַגען ווער-
דען זאָגע אונז דאָך וואָס דיעס.

(א) וַיְהִי דְבַר-יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר:
(ב) וְאַתָּה בֶן-אָדָם קַח לְךָ עֵץ
אֶחָד וּכְתוֹב עָלָיו לַיהוּדָה וּלְבְנֵי
יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ וּלְקַח עֵץ אֶחָד
וּכְתַב עָלָיו לְיוֹסֵף עֵץ אֶפְרַיִם
וְכָל-בֵּית יִשְׂרָאֵל חֲבֵרוֹ: (ג) וְקָרַב
אַתָּם אֶחָד אֶל-אֶחָד לָךְ? לְעֵץ
אֶחָד וְהָיוּ לְאַחַדִּים בֵּידֶךָ:
(ד) וּכְאֲשֶׁר יֹאמְרוּ אֵלָיֶךָ בְּנֵי
עַמֶּךָ לֵאמֹר הֲלוֹא-תְגִיד לָנוּ
מִה-אֱלֹהָ לָךְ: (ה) דְּבַר אֱלֹהִים
כֹּה-אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה הִנֵּה אָנֹכִי

חֲבֵרָיו קריי. חֲבֵרָיו קריי. לקח

דא בעדייטען זאלל? (ה) זא זאגע איהנען, זא שפרוכט גאטט דער הערר: זעהט, איך
ר ש"ר

(א) ויהי דבר ה' אלי לאמר (ב) ואתה בן אדם קח לך עץ אחד וגומר וכתוב עליו ליהודה ולבני ישראל חבירו ולקח עץ אחד וכתב עליו ליוסף עץ אפרים וכל בית ישראל חבירו: (ג) וקרוב אתם אחד אל אחד לך? לעץ אחד והיו לאחדים בידך: (ד) וכאשר יאמרו אליך בני עמך לאמר הלא תגיד לנו מה אלה לך: (ה) דבר אלהים כה אמר אדני יהוה הנה אני לוקח

ב א ו ר

(א) ויהי, כהיות פרשת ווגא ספור ביאת בני ישראל למצרים ע"י יוסף ומאס נסתבב שפנד
מצרים והגאול' ונחלת הארץ אשר נחן האלהים לזרע אברהם, מסטירין בפרשה זו:
(ב) קח לך עץ, בנבואות הנביאים הקדושים השתמשו בשלשה אופנים למען דבר אל העם את
העמיד להיות, א', המעשה לעיני העם כמו אכיל' המגלה, וחיקת הלכנה וקמת מרוב חדה
וחער וכהנה, למאן יראה העם וישאל על הטעם ואז יודיע להם הנביא רטון ה'. וזה היה
פדרך להשתמש בו להמין העם אשר לא יבין חדה ולא ידע משל. הנ' היה השמוש במשל
וחדה, כמו הנשר הגדול גדול הנפנים, ובמו הנני מלית כך אש ואכלה כך כל עץ לח וכל
עץ יבש וגו', והוא היה לאנשים אשר השכילו לדעת חדה, למען יתנו לב וישכילו על כוונתו.
והנ' היא הנבואה הפשוטה ויעוד הדברים אשר יקרה אוחס באחרית הימים, אשר לפעמים
דבר אותם לנגד העם בלי משל ומוד חדה, ולפעמים דבר מחלה בלשון חדה ואחרי זק
בא לפרש דבריו, ובאן הראה להם מחלה את מעשה הנתיבה על העמים והאחדים יחד.
ועל שאלתם מה אלה בידך? השיב להם בלשון המשל, העלים המה החוטרים אשר נכדו
לשנים יאני הדנקתים יחד, להורות כי יהיו לעץ אחד, ולכן תרגמתי את העלים אשר כתב
עליהם (טטעבע) ובמענה הנביא בשם האלהים (פסוק ה') הנה אני לוקח את עץ יוסף, תרגמתי

לָקַח אֶת־עֵץ יוֹסֵף אֲשֶׁר בְּיַד־
 אֶפְרַיִם וּשְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל חִבְרוּ
 וַנִּתְּתִי אוֹתָם עָלָיו אֶת־עֵץ יְהוּדָה
 וַעֲשִׂיתָם לְעֵץ אֶחָד וְהָיוּ אֶחָד
 בְּיָדַי: (ו) וְהָיוּ הָעֵצִים אֲשֶׁר
 תִּכְתֹּב עֲלֵיהֶם בְּיַדְךָ לְעֵינֵיהֶם:
 (ז) וְדַבֵּר אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדַבֵּר
 יְהוָה הִנֵּה אֲנִי לֹקֵחַ אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל מִבֵּין הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִלְכוּ־
 שָׁם וּקְבַצְתִּי אֹתָם מִסְבִּיב
 וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל־אֲדָמָתָם:
 (ח) וַעֲשִׂיתִי אוֹתָם לְגוֹי אֶחָד בְּאֶרֶץ
 בְּהָרֵי יִשְׂרָאֵל וּמֶלֶךְ אֶחָד יִהְיֶה
 לְכֻלָּם לְמֶלֶךְ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד לְשְׁנֵי
 גּוֹיִם וְלֹא יִתְּצוּ עוֹד לְשֵׁנִי
 מִמְּלָכוֹת עוֹד: (ט) וְלֹא יִטְמְאוּ
 עוֹד בְּגִלּוֹתֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם
 וּבְכָל פְּשָׁעֵיהֶם וְהוֹשַׁעְתִּי אֹתָם
 מִכָּל מוֹשְׁבֵתֵיהֶם אֲשֶׁר חֲטְאוּ
 בָהֶם וּמְהַרְתִּי אוֹתָם וְהָיוּ־לִי לְעַם
 וְאֲנִי אֱהִיָּה לָהֶם לֵאלֹהִים:

נעהמע דען שטאם יוסף'ס
 (דער אינגעטליך אין אפרים'ס
 מאכט איוט) מיט איהם דיא
 שטעממע ישראל'ס זיינע בוני
 דעסגענאססען, פֿיגע איהנען
 דען שטאם יהודה כייא, מאכע
 זיא צו אינעם כוימע, אונד
 זיא בלייבען איממער אינעם
 אין מיינער האנד. (ו) דיא
 שטעבע ווארויף דוא געשריע.
 בען האסט, העלטסט דוא פֿאר
 איהרען אויגען אין דער האנד;
 (ז) אונד רעדסט צו איהנען,
 זא שפריכט גאטט דער הערר:
 זיהע, איך נעהמע דיא קינדער
 ישראל'ס אויס דען פֿעלקערן
 ווארויף זיא געגאנגען; האהלע
 דיא פֿאן אללען זייטען הער צו
 זאממען, אונד כרינגע זיא
 נאך איהרעם פֿאטערלאנדע
 צוריק; (ח) מאכע זיא צו איין
 גער נאציאן אים לאנדע אויף
 דען געבירגען ישראל'ס; איין
 קעניג זאלל זיא אללעזאמט
 בעהעררשען, נייע זאללען זיא
 סעהר צווייא פֿעלקער אויס.
 מאכען, ניממערמעהר אין
 צווייא רייכע צערפֿאללען.
 (ט) זאללען זיך צן איהרען
 געסצען, גרויעלן אונד פֿרע.
 פֿעלטהאטען נייע מעהר פֿער.
 אונדריינגען; איך ווענדע זיא
 וועגן פֿאן אללען דען ארטען
 ווא זיא געזינגטן האבען, ריינגע זיא,

תבדיו קרי. יהיו קרי ועבדי
 ר ש י
 זיא ווערדען מיר איין פֿאלק, איך איהנען איין גאטט

לוקא את ען וגומר. שלא יהיו עוד לשתי ממלכות:

ב א ו ר

ען (סטאק) והמה הזוערים אשר גדולן בארץ, וכחומר ועשיחים לעץ אחד, חרגמתי עץ
 (בויק) והוא להכרות את חוקן המליכה, והמסל יבין: (ט) והושעתי, שרנו יצע והוא קרוב
 לשרש שעה, כמו כל ישעי (א ינע ווענדונגען), ולפֿי הרגמתי, כי הוא כהן אל הענין:

הפטרת ויגש

(י) וְעַבְדֵי דָוִד מֶלֶךְ עָלֵיהֶם וְרוּעֵה
אֶחָד יִהְיֶה לְכֻלָּם וּבְמִשְׁפָּטֵי יִלְכוּ
וְחֻקֹּתַי יִשְׁמְרוּ וְעָשׂוּ אוֹתָם :
(יא) וַיָּשְׁבוּ עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נָתַתִּי
לְעַבְדֵי לִיעֶקֶב אֲשֶׁר יָשְׁבוּ־בָהּ
אֲבוֹתֵיכֶם וַיָּשְׁבוּ עָלֶיהָ הַמָּה
וּבְנֵיהֶם וּבְנֵי בְנֵיהֶם עַד־עוֹלָם
וְדָוִד עַבְדִּי נָשִׂיא לָהֶם לְעוֹלָם :
(יב) וּכְרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם בְּרִית
עוֹלָם יִהְיֶה אֹתָם וּנְתַתִּים
וְהִרְבִּיתִי אוֹתָם וּנְתַתִּי אֶת־
מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם : (יג) וְהָיָה
מִשְׁכְּנֵי עָלֵיהֶם וְהָיִיתִי לָהֶם
לְאֱלֹהִים וְהָמָּה יִהְיוּ־לִי לְעַם :
(יד) וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי אֲנִי יְהוָה
מִקְדָּשׁ אֶת־יִשְׂרָאֵל בְּהִיּוֹת
מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכָם לְעוֹלָם :

חרגום אשכנזי מג

זיון . (י) מיין קנעלט דוד איזט
קעניג איבער זיא, איין הירט
פֿיר אַללע , זיא וואַנדעלן נאך
מיינער פֿאַרשריפֿט, בעאַכאַט־
טען מיינע געזעטצע אונד אַיִ
בען זיא אויס . (יא) זיא וואָה־
נען אין דעם לאַנדע וועלכעס
איך מיינעם קנעכטע יעקב גע־
געבען, אונד וועלכעס אייערע
פֿאַרעלטערן בעוואָהנטען, זיא,
איהרע קינדער, אונד קינדס־
קינדער בעזיטצען עס אויף
עוויג, אונד מיין קנעכט דוד
איזט פֿירשט איבער זיא עוויג־
ליך . (יב) איך שטיפֿטע מיי־
נען פֿריעדענסכונד מיט איה־
נען, ער בלייבט איהנען עווי־
גער בונד, איך לאַססע זיא
גראַס אונד מעכטיג ווערדען,
זעטצע מיין הייליגטהום אויף
עוויג אונטער זיא . (יג) מינע
רעזידענץ איזט אונטער איה־
נען, איך בין איהנען איין
גאָטט, זיא מיר איין פֿאַלק .
(יד) זיא פֿעלקער זאַללען עס
איינזעהן דאַס איך דער עוויגע
ישראל הייליגע, דאַ מיין הי־
ליגטהום אונטער איהנען איזט,
אויף עוויגען צייטען !

הפטרת ויהי יעקב

(נמלכים א' כסימן ב')

(א) וַיִּקְרָבוּ יְמֵי־דָוִד לְמוֹת וַיִּצַו
אֶת־שְׁלֹמֹה בְּנוֹ לֵאמֹר :
אנכי
ר ש"י

(יא) לעבדי ליעקב. בעין שנתתים ליעקב כלל מזרים:

תרגום אשכנזי

געהע נון דען וועג אללער איר-
דישען; פאססע אלוא מוטה,
אונד זיין איין מאן! (ג) בע-
פאכטע דען דיענסט דעם
עוויגען דייגעס גאטטעס, אין
זינען וועגען צו וואנדעלן, אונד
זינע געכאטע, געוועטצע,
רעכטע אונד צייגניססע צו בע-
פאלגען, זא וויא זיא אין דעם
ביכע משה'ס געשריעכען וינד,
זא ווערדען אללע דיינע האנד-
לונגען וויזע, אללע דיינע ווע-
גע בעגליקט זיין: (ד) דאן ווירד
מיר אויך דער עוויגע יענע
פעהר הייסונג ערפיללען, דיא
ער מיר מיט פאלגענדען וואר-
טען האט זאגען לאססען: ווען
דיינע זאהנע פאן גאנצעם
הערצען אינד גאנצער זעעלע
דער וואהרהייט טרויא וואנ-
דעלן פאר מיר, זא ואלל עם
דיר ניע זאן איינעם גאטאל-
גער אויף דעם טהראנע
ישראל'ס פעהלען, (ה) אויך
איזט דיר וואהל בעוואוסט,
וואס מיר יואב, דער זאהן
צרויה'ס, געטהאן, וואס ער
געמליך דען ביידען העערפיה-
דערן ישראל'ס געטהאן, דעם

הפטרת ויחי

(3) אַנְכִי הֵלֵךְ בְּדַרְךְ כָּל-הָאָרֶץ
וְחֻזְקָתָ וְהֵייתָ לְאִישׁ: (ג) וְשָׁמַרְתָּ
אֶת-מִשְׁמַרְתּוֹ וְיְהוֹה אֱלֹהֶיךָ
לָלֶכֶת בְּדַרְכָּיו לְשֹׁמֵר חֻקֹתָיו
מִצֻּוֹתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְעֲדוֹתָיו כִּכְתוּב
בְּתוֹרַת מֹשֶׁה לְמַעַן תִּשְׁכִּיל אֶת
כָּל-אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְאֶת כָּל-אֲשֶׁר
תִּפְנֶה שָׁם: (ד) לְמַעַן יִקִּים יְהוֹה
אֶת-דְּבָרָיו אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלַי לֵאמֹר
אֲבִי-יִשְׁמְרוּ בְנֵיךָ אֶת-דַּרְכֶּם
לָלֶכֶת לְפָנַי בְּאַמֶּת בְּכָל-לְבָבָם
וּבְכָל-נַפְשָׁם לֵאמֹר לֹא-יִכָּרֵת
לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל: (ה) וְגַם
אֶתָּה יִדְעַת אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי
יְוָאָב בֶּן-צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשָׁנִי-
עָרִי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-
נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶן-יֵתֵר וַיַּהֲרֹגֵם
וַיִּשְׂם דְּמֵי-מִלְחָמָה בְּשָׂרָם וַיִּהְיוּ

דמי
אבנר, וזאהן נר'ס, אונד דעם עמשא, זאהן ית'ס, דיא ער מייעלמערדעריש אומגע-
בראכט, אונד איהר פריעדליפעס בלוט וויא צו קריענסצייט פֿערגאססען, אונד מיט דיע-
זעם

ד ש י

(ה) את אשר עשה לי. שהראם השמר שלח דוד ניר אוריה במדרש בני תנומתא: דמי
מלחמה בשלום. שהיה להם שלום עמו ולא היו נאשרו ממנו:

ב א ו ר

(ב) בדרך כל הארץ, אנשי הארץ, כמו וכל הארץ באו: (ג) השביל, בולג בן ענין ההשכלה
נמעשה בן ענין ההללמה (ענין מה שכתב ר"י בר"ל במאסף לחודש שבט תקמ"ד):
(ד) לאמר, הדבר אשר יקום ה' הוא מחמר לא יכרת לך וגו', וטון שהפס ק במאמר התנאי
חס ישמרו וגו', לכן הכפיל מלת לאמר: (ה) אשר עשה לי, דסיינו אשר עשה לשני שרי
לכאופ ישראל, כי אחזי שבאו במלות דוד והנטקמו, היה הריגתם חרפה רבה לדוד: וישם
דמי מלחמה בשלום, ר"ל הדמים אשר לא היה ראוי לשפך כי אס במלחמה שפך אחר

דמי מלחמה בחגרתו אשר
 במתניו ובנעלו אשר בגליו:
 (ו) ועשית כחמתך ולא תורד
 שיבתו בשלם שאל: (ז) ולבני
 ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו
 באכלי שלהנה כירכן קרבו אלי
 בברחי מפני אבשלום אחיך:
 (ח) והנה עמך שמעי בן גרא בן
 הימיני מבחרים והוא קללני
 קללה נמרצת ביום לכתתי מחנים
 והוא ירד לקראתי הירדן
 ואשבע לו ביהודה לאמר אם
 אמייתך בחרב: (ט) ועתה אל-
 הנקהו כי איש חכם אתה וידעת
 את אשר תעשה לו והורדת את-

זעם בלושע דען גורט אום זיינע
 לענדן אונד דען שוה אן זיינעם
 פוסע בעפלעקט האט. (ו) פער-
 פאהרע נאך דיינער קלוג-
 הייט מיט איהם, אונד לאס
 זיין גרויעס הויפט ניכט פריער-
 ליד צור גרויס פאהרען. (ז) דען
 קינדערן דעם ברזילי אויס גלעד
 אכער ערציגע גנאדע, אונד
 ציעהע זיא אן דיינען טיש, דען
 אויך זיא קאמען מיר מיט פיע-
 לער גיטע צופאר, אלס איך
 פאר דיינעם כרודער אבשלום
 פלאה. (ח) דוא האסט אויך
 דען שאעי, זאהן גרא'ס, פאן
 דעם שטאמע בנימין, אויס
 בחורים ביא דיר; ער שמעהע-
 טע מיך מיט דען העפט'יגסטען
 פליצען, אלס איך נאך מחנים
 מיך פליכטעטע, קאם מיר
 אכער דארויף ביים ירדן וויע-
 דער ענטגעגען, וואך איך איהם
 דען ביים עוויגען שוואר: גע-
 וויס! איך טערטע דייך ניכט!

שיבתו
 (ט) דאך לאס דוא איהן ניכט אונבעשטראפט! דוא ביזט יא איין קלוגער מאן, אונד ווירסט
 אלוא מיט איהם דערגעשטאלט צו פערפאהרען וויסען, דאס זיין גרויעס הויפט
 בלו

ר ש י

בחגירתו אשר במתניו. שגור חרבו מזומדת על מתניו שלא כדרך החגורים בלאחו לקראת עמשא
 ופיה למט' כדי שחפול כמה שנאמר והוא יכא וחפול וכשנפלה ונטלה נסכור עמשא שלא נטלה אלא
 להגביה מן הארץ ולא נשמר מחרב אשר ביד יואב: ובנעלו אשר בגליו. אז אכנה הרג בערמה
 שאלו גידמת היאך קוללת כמה שנאמר ויטהו יואב אל תוך השער לדבר אתו בשלי לשון של
 נעלך: (ו) ולא תורד שיבתו בשלום שאל. אל תניחהו למות מיתת עזמו וליפול בניהגס:
 (ח) קללה נמרצת. מפורשת כמו מה ימריך. מה נכרזו כמו מה נמללו: (ט) כי איש חכם
 אתה. תן לבך למכוא לו עון מות כשנל דבר אחר והו וידעת את אשר תעשה לו:

ב א ו ר

בהיותם עמו בשלום (אברבנאל): בחגורתו אשר במתניו וגו', כלומר נתן דמי מלחמה באלו
 הכלים אשר אינם מוכנים לחד המלחמה בלל (רלב"ג) שעורו שלא נהג מעשה גבור חיל, כי אם
 מעשה רוח: (ז) ולבני ברזילי, וי"ו המורה על ההסוך: כי כן, שעשו ג"כ עמדי חסד והיו
 מגישים לי לאכול: (ח) אם אמייתך, לשון שנועה, כמו אם יראו האנשים החלה: (ט) ועתה,
 בהיותי מת ואינני לריך לשאור שנועת, אתה אל תנקהו כי אם תתעולל עליו עלילות להפילו
 נכרב

וַיִּבְתּוּ בְּדָם שְׂאוֹל: (י) וַיִּשְׁכַּב דָּוִד
 עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקְבֶּר בְּעִיר דָּוִד:
 (יא) וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ דָּוִד עַל־
 יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּחֶבְרוֹן
 מָלַךְ שִׁבְעַת שָׁנִים וּבִירוּשָׁלַם מָלַךְ
 שְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשׁ שָׁנִים: (יג) וַיְשַׁלְּמָה
 יֵשׁב עַל־כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וְהִתְכַּן
 מִדְּכָתוֹ מְאֹד:

כלוסיג צור גרופט פֿאהרע.
 (י) דוד ענטשליעף צו זיינען
 פֿאַטערן, אונד וואורדע אין
 זיינער רעזידענץ = שטאדט בע =
 גראבען. (יא) ער רעגירטע
 אין אללעם פֿיערציג יאהרע אי =
 בער ישראל, אין חברון נעמ =
 ליד ויעבען יאהרע, אונד אין
 ירושלים דרייא אונד דרייסיג
 יאהרע. (יג) שלמה בעשטיעג
 דארויף זיינען פֿאַטערליכען
 טהראָן, אונד זיין רייך וואָר
 פֿעסט געגרינדעט.

ר ש י

(יב) ותכון מלכותו מאד. אף על העליונים:

ב א ו ר

בתרגום. ולפי הפירוש הזה אין לנו לריבין כלל להגות קצתן לאמר ואחיה אל מנקהו: (י) בעיר
 דוד, היא ליון: (יב) ושלמה ישב, כבר ישב במי אביו, וכבר היתה הממלכה נכונה בידו:

מודעה רבה לקורא משכיל להחבונן. אחרי שדבר הכרמי להאריך תנועות
 המבטא במקום הנחת הטעם. ואין כל פסקי טעמי המקרא ננקדות במקום
 שראוי להאריך שם תנועות המבטא כמו חלישא גדולה שהיא לעולם בראש
 התיבה אף היות שמזפט המלה מלרע. וחלישא קטנה. וורקא. וסגולתא.
 המה תמיד בסוף התיבה אף היות שמזפט המלה מלעיל. וטעמי הנחתם שלא
 במקום הראוי להם המה טעמי נסתרות נעלמות ע"פ סודות המורה כידוע
 ליודעי חן. וכן תמצא בגליון. אמת אחת בטעם פשטא גם זה בא להראוי
 מקום הנגינה. כמו בתיבת נח וכיוצא בו שמחק האור חורה פשטא ראשונה
 ואין לשנו' וכדי לידע מקו' הנגינה האגנו בגליון סאות מהמל' שכריך הקורא להאריך
 זה הנגינה מהטעמים הנזכרים. גם נגינות הטעמים של עשרת הדברות ראשונות
 ואחרונות טעם שקורין בצבור וטעם שקורין ביהיד עשינו לכל אחד מדור בפני
 עצמו בסוף ספר אמות ובסוף ספר דברים לשען ירון הקורא בו ויקיים ומלאה
 הארץ דעה כמוס לים מכסים ובזכות זה יבא לכיון גואל ויבנה בית מקדשנו ב"כ אמן: